

Претпристапна економска програма 2012 -2014

Макроекономска политика,
јавни финансии
и структурни реформи

Министерство за финансии на Република Македонија

Скопје, јануари 2012

Содржина:

Листа на табели.....	3
Листа на графици.....	3
Листа на кратенки	3
Предговор.....	6
ДЕЛ I Општа рамка и цели на макроекономската политика.....	8
1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика.....	9
Дел II Макроекономски движења.....	11
2.1. Економски преглед.....	12
2.1.1. Последни макроекономски движења	12
2.1.2. Последни движења во финансискиот сектор	24
2.2. Среднорочно макроекономско сценарио.....	28
ДЕЛ III Јавни финансии.....	36
3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг	38
3.1.1. Фактички состојби и среднорочни очекувања	38
3.1.2. Фискална стратегија	42
3.1.3. Структурен дефицит	51
3.1.4. Управување со јавен долг	52
3.2. Сензитивна анализа	57
3.3. Квалитет на јавните финансии	59
3.4. Институционални карактеристики на јавните финансии.....	60
ДЕЛ IV Структурни Реформи.....	63
4.1. Предизвици за економскиот раст и агендата на структурни реформи	64
4.2. Клучни реформски области	64
4.2.1. Деловно окружување.....	65
4.2.2. Сектор на претпријатија.....	69
4.2.3. Пазар на труд.....	73
4.2.3.1. Образование.....	73
4.2.3.2. Пазар на труд.....	78
4.2.4. Надворешна трговија	81
4.2.5. Финансиски систем.....	84
4.2.6. Земјоделство и земјоделска политика	89
4.2.7. Административни реформи	94
4.2.8. Владеење на правото и извршување на договорите	97
4.2.9. Дополнителни реформски области	99
4.2.9.1. Влез и излез на пазарот	99
4.2.9.2. Царински систем	100
4.2.9.3. Енергетика.....	102
4.2.9.4. Фискална децентрализација	103
4.2.9.5. Транспорт и електронски комуникации	104
ДЕЛ V Прилози	107
Прилог 1 Институции и други организации и здруженија од кои е побарано официјално мислење за Претпристапната Економска Програма 2012 – 2014:	108
Прилог 2 Податоци во прилог на Претпристапната економска Програма 2012 – 2014.....	110
Прилог 3 Матрица на буџетски импликации (во денари)	124

Листа на табели

- Табела 2.1. Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели (во %)*
- Табела 2.2. Стапки на раст на БДП (производствен и расходен метод)
- Табела 2.3. Тековна сметка на Платниот биланс (во милиони евра)
- Табела 2.4. Пазар на труд
- Табела 2.5. Бруто премија и структура (во милиони денари)
- Табела 3.1. Буџет на Република Македонија (во милиони денари)
- Табела 3.2. Консолидиран општ владин буџет (во милиони денари)
- Табела 3.3. Дефицит и извори на негово финансирање (во милиони денари)
- Табела 3.4. Агрегатни фискални индикатори и произведен јаз
- Табела 3.5. Состојба на јавен долг
- Табела 3.6. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит
- Табела 3.7. Индекс на каматни трошоци по основ на надворешен јавен долг во Буџетот на Република Македонија при промени на каматните стапки или девизните курсеви

Листа на графици

- График 2.1. Индекс на индустриско производство (2005 = 100)
- График 2.2. Индекс на преработувачка индустрија и степен на искористеност на капацитетот
- График 2.3. Капитални приливи, нето девизни резерви (во милиони евра)
- График 2.4. Бруто надворешен долг
- График 2.5. Инфлација и базична инфлација
- График 2.6. Каматни стапки (во%) на годишно ниво
- График 2.7. Парична маса М4 и вкупни кредити (годишна промена во %)
- График 2.8. Вкупен промет на берза и МБИ10
- График 2.9. Реален раст на БДП
- График 2.10. Раст на бројот на вработени и стапка на невработеност
- График 2.11. Вкупна факторска продуктивност (стапки на раст)
- График 2.12. Биланс на плаќања
- График 2.13. Структурата на тековната сметка на билансот на плаќања
- График 3.1. Буџетски дефицит на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)
- График 3.2. Државен долг на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)
- График 3.3. Структура на тековни расходи
- График 3.4. Движење на државниот долг
- График 3.5. Јавно - гарантиран долг
- График 3.6. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност
- График 4.1. Трговска отвореност

Листа на кратенки

- ACCMIS е-судство и апликацијата
- CAF Common Assessment Framework
- CEEPUS Central European Exchange Program for University Studies
- CEFTA Central European Free Trade Association
- EFTA European Free Trade Association

ESA 95	Европскиот систем на сметки (European System of Accounts)
FAB	Functional Airspace Blocks
FADN	Farm Accountancy Data Network
FP	Framework Programme
GFS	Government Finance Statistics
GRECO	Group of States against Corruption
НАССР	Hazard Analysis Critical Control Point
IAIS	Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори
IOPS	International Organisation of Pension Supervisors
IPO	Initial Public Offering
IPTV	Internet Protocol television
ISO	International Organization for Standardization
ISSO	Information Systems Security Operation
ITE	Integrated Tariff Environment
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau
kV	Kilo volt
MatrIX	единствена точка во која ќе транзитира целиот национален сообраќај помеѓу различните национални интернет сервис провајдери
MW	Mega Watt
МХз	доделување на опсегот кој ќе се ослободи со исклучување на дигиталната телевизија, попознат како дигитална дивиденда (790 до 862 МХз)
NACE	European industry standard classification (Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne)
NCTS	Нов компјутеризиран транзитен систем
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
RIA	Regulatory Impact Assessment (Проценка на влијанието на регулативата)
SEETO	South East European Transport Observatory
TARIC	Tarrif and Regulation of the Community
TARIM	Customs Tariff Database
UCITS	Undertakings For The Collective Investment Of Transferable Securities
USAID	United States Agency for International Development
UNDP	United Nations Development Programme
WBIF	Western Balkans Investment Framework
XBRL	Extensible business reporting language
АВРМ	Агенција за вработување на Република Македонија
БДП	Бруто домашен производ
ДДВ	Данок на додадена вредност
ДХВ	Државни хартии од вредност
ЕБОР	Европската банка за обнова и развој
ЕАГФ	Европскиот земјоделски гарантен фонд
ЕЗВО	Мултилатералната спогодба за основање на Европска заедничка воздухопловна област, т.н. Спогодба за
ЕИБ	Европска инвестициона банка
ЕК	Европска комисија
ЕЛС	Единици на локална самоуправа
ЕНЕР	Единствениот електронски регистар на прописи
ЕУ	Европска унија
ЕУРГИТЕС	European Federation of Farm and Village Tourism
ИБАС	Интеграција на базата на податоци на АВРМ со единствена база за странци

ИКТ	Информатичко – комуникациска технологија
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ИПАРД	Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИСАК	Интегриран систем за административна контрола
ЈИЕ	Југоисточна Европа
КХВРМ	Комисија за хартии од вредност на Република Македонија
МАПАС	Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување
МБИ	Македонски берзански индекс
МБПР	Македонска банка за поддршка на развојот
МЗШВ	Министерство за земјоделство шумарство и водостопанство
МИОА	Министерство за информатичко општество и администрација
ММФ	Меѓународен монетарен фонд
МСП	Мали и средни претпријатија
НЕДК	Номинален ефективен девизен курс
НКД	Национална класификација на дејности
НСПК	Национален Совет за Претприемништво и Конкурентност
ПЕП	Претпристапна економска програма
ПДПЛ	Програмски заем за развојни политики
п.п.	процентен поен
ПЕП	Претпристапна економска програма
РЕДК	Реален ефективен девизен курс
САД	Соединети Американски Држави
СДИ	Странски директни инвестиции
СОЦД	Систем за обработка на царински декларации
СОЦДАД	Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи
СПВ	Специјални права за влечење
ССА	Спогодба за стабилизација и асоцијација
СЦО	Светска царинска организација
ХЕЦ	Хидроелектрични центри

Предговор

Почитувани,

Согласно утврдента пракса во европскиот систем на мултилатерален фискален надзор, Република Македонија ја подготви шестата по ред Претпристапна економска програма која го опфаќа периодот 2012-2014. Програмата претставува претходник на Програмите за конвергенција кои земјите членки ги подготвуваат во рамки на Пактот за стабилност и раст. Преку изработка на Програмата, Република Македонија се подготвува за постепена интеграција во мултилатералниот фискален надзор во контекст на економската и монетарна унија и Стратегијата - Европа 2020.

Континуитетот во исполнувањето на обврската на Република Македонија како земја кандидат за членство да подготвува и доставува до Европската комисија среднорочна Претпристапна економска програма ја одразува подготвеноста на македонската администрација да одговори на предизвиците за постепена интеграција и координација на економските политики како идна земја – членка на ЕУ.

Претпристапната економска програма 2012-2014 ги рефлектира заложбите и посветеноста на Владата на Република Македонија на стратешката определба за интеграција во Европската унија, притоа задржувајќи го фокусот на забрзување на економскиот раст со цел намалување на невработеноста и подобрување на животниот стандард на сите граѓани.

Успешноста на економските реформи спроведени во изминатиот период, потврдени и препознаени од повеќе реномирани меѓународни институции, претставува мотив повеќе да се динамизира процесот на економска конвергенција и остварување на стратешките определби на Владата на Република Македонија. Веќе превземените мерки поддржани со последователни амбициозни проекти се двигател кој ја верификува заложбата за стимулирање и одржување на функционална, конкурентна пазарна економија.

Дијалогот со стручните служби на Европската комисија институционализиран преку редовните состаноци на Поткомитетот за економско-финансиски прашања и статистика во рамки на Комитетот за стабилизација и асоцијација придонесува кон оставрување на заедничката цел – обезбедување на зајакнати структури за следење на имплементацијата на зацртаните реформи. Подобрениот аналитички капацитет на институциите инволвирани во изготвувањето на овој документ е уште една потврда за целисходноста на продлабочената соработка со Европската комисија.

Овогодинешната Претпристапна Економска Програма се потпира на веќе утврдените цели на економската политика на Владата на Република Македонија, елаборирајќи ги притоа макроекономските трендови и проекции, насоката на

фискалната политика, како и клучните структурни реформи кои ќе се преземаат во периодот 2012 - 2014. Програмата дава приказ на среднорочните очекувања во реалниот, финансискиот, надворешниот и монетарниот сектор, јавните финансии, како и управувањето со јавниот долг, вклучително и активностите за усогласување на македонското со европското законодавство, притоа рефлектирајќи ги препораките од последниот извештај за напредокот на Европската комисија.

Низ годините, Претпристапната Економска Програма од документ прерасна во процес кој ги сумира заложбите на стручната македонска администрација и посветеноста на Владата да ги исполни обврските кои произлегуваат од пристапувањето во ЕУ. Процесот на подготовка на документот овозможи поврзување на стратешкото планирање и буџетирање, јасна визија на среднорочните приоритети и обврски, притоа имајќи ги предвид Програмата за работа на Владата, Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, Спогодбата за стабилизација и асоцијација и националните секторски стратегии. Стратешкиот аспект на Програмата како документ ја отсликува среднорочната рамка на економските предизвици на патот кон зајакнување на функционалноста на македонската економија способна да се справи со конкурентскиот притисок во ЕУ окружување.

Република Македонија продолжува да ги исполнува сите обврски предвидени во првата фаза на спроведувањето на глава V (Движење на работници, основање, обезбедување услуги, капитал) од Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Врз основа на тоа, во октомври 2009 година, Европската комисија даде предлог за преминување во втората фаза на асоцијација, во согласност со член 5 од Спогодбата. Целосна имплементација на Спогодбата значи целосно усогласување на националното со европското законодавство, како и целосна функционалност на институциите. Согласно постулатите на Спогодбата, во 2011 година Република Македонија и Европската унија воспоставија трговска асоцијација, која од своја страна наложува зајакнување и прилагодување кон конкурентските сили на европскиот пазар, со цел искористување на бенефитите на трговската либерализација.

Со целосна посветеност, преку интензивен дијалог со бизнис заедницата и сите засегнати економски чинители, Владата на Република Македонија и натаму ќе остане силно посветена на заедничко креирање и спроведување на политика на економски раст која ќе резултира во натамошен продлабочен развој на македонската економија и нејзино достоинствено позиционирање на европскиот пазар.

Со почит,

м-р Зоран Ставрски,
Заменик Претседател на Влада и
и Министер за финансии
на Република Македонија

ДЕЛ I

Општа рамка и цели на макроекономската политика

1.1. Општа рамка и цели на макроекономската политика

Претпристапната економска Програма (ПЕП во понатамошниот текст) 2012 – 2014 е во согласност Програмата за работа на Владата на Република Македонија 2011 – 2015 која беше усвоена од страна на Собранието на Република Македонија во јули 2011, како и со повеќе национални стратешки документи: Националната програма за усвојување на правото на ЕУ, Фискалната стратегија, поедините стратегии на вклучените институции. Имајќи го предвид горенаведеното, ПЕП претставува кохерентен стратешки документ кој ја презентира националната економската политика на Република Македонија. Програмата се осврнува на остварените економски движења, ги претставува предвидувањата за наредниот тригодишен период и ги презентира клучните структурни реформи, кои ќе се имплементираат со цел зајакнување на квалитетот на функционална пазарна економија која ќе биде способна да се носи со конкурентските сили по влезот во Европската унија (ЕУ).

За разлика од претходната претпристапна програма, која беше подготвена во услови на благо закрепнување и постепено стабилизирање на домашната економија, ПЕП 2012-2014 е подготвена во услови на умерен раст на економската активност. Во согласност со приоритетите на Владата на Република Македонија, макроекономската политика во следниот среднорочен период ќе биде насочена кон задржување на финансиска и макроекономска стабилност и зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста, подобрување на животниот стандард и квалитетот на живот на населението, пред се преку унапредување на деловното окружување, водење на даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициска активност и привлекување на странски директни инвестиции, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Просечниот реален раст на БДП во Република Македонија за периодот 2012 -2014 година се очекува да се движи во интервал од 3% до 4,7%. Значајно е да спомене дека макроекономското проектирање на среден рок е значително отежнато имајќи ја предвид големата неизвесност на глобалните економски движења и секојдневните промени на меѓународните пазари на капитал, кои во значителна мера произлегуваат од случувањата поврзани со должничката криза во Еврозоната. Така, потенцијалното продлабочување на падот на економската активност во ЕУ, како најголем трговски партнер на Република Македонија, се очекува да придонесе за намалување на странската побарувачка за македонските извозни производи, па според тоа и побавен раст на извозот и производството во земјата. Имајќи предвид дека процесот на подготовка на Програмата и временскиот рок за нејзино доставување до Европската комисија, соодветствува со енормната неизвесност на глобалните економски движења, Владата на Република Македонија во овогодинешната Програма се определи за попретпазливо макроекономско сценарио, на тој начин што прикажува интервали за проекциите

на макроекономските индикатори од кои може да се увидат генералните очекувања за периодот 2012 – 2014 година.

Целите на фискалната политика во идниот тригодишен период, ќе останат насочени кон зачувување на макроекономската стабилност и поддршка на македонската економија преку водење на прудентна фискална политика со разумни и недисторзивни стапка на буџетски дефицит и државен долг во рамки на Мастришкиот критериум, зголемување на квалитетот на јавните финансии, пред се преку зголемување на капиталните инвестиции за подобрување на инфраструктурата и физичкиот капитал, притоа поддржувајќи ја политиката на стабилен девизен курс и водејќи сметка за одржливоста на државниот долг.

Основна цел на монетарната политика за периодот 2012 – 2014 и понатаму ќе биде одржување стабилност на цените. Притоа, за остварување на оваа цел ќе продолжи да се применува стратегијата на таргетирање на номиналниот девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на остварување на најповолен макроекономски амбиент за долгорочно одржлив економски развој.

Националниот приоритет на Република Македонија за стекнување на полноправно членство во ЕУ останува да биде главен двигател на реформските активности во Република Македонија. Во таа насока, Владата на Република Македонија ќе биде посветена на спроведување на агендата на структурни реформи која, имајќи ги во предвид спецификите и приоритетите на Република Македонија, се заснова врз Стратегијата на ЕУ за економски развој (Европа – 2020). Планираните реформски активности претставуваат продолжение на досегашните напори насочени кон моделирање на Република Македонија како конкурентна и интегрирана економија, при што како клучни области се издвојуваат унапредување на деловното окружување; поддршката за претприемништвото и малите и средни претпријатија, како основни промотори на динамичен економски раст и намалување на невработеноста, унапредување на човечкиот капитал и обезбедување на посилна врска помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на труд и зголемена поддршка и промоција на извозот. Исто така, во фокусот на економската политика е и спроведувањето на реформи со цел создавање на ефикасна, ефективна и професионална јавна администрација, зајакнување на правната сигурност, јакнење на супервизорските капацитети на регулаторните тела, како и зголемувањето на продуктивноста во земјоделството.

ПЕП 2012 – 2014 се состои од три главни делови. Првиот дел ги анализира последните макроекономски движења и среднорочното макроекономско сценарио за периодот 2012 – 2014, вториот ги прикажува политиките на управување со јавните финансии на Република Македонија, вклучувајќи ги анализите и среднорочните проекции на Буџетот на Република Македонија и управувањето со јавниот долг. Исто така, во овој дел се опфатени и институционалните карактеристики на јавните финансии. Третиот дел пак, ја прикажува реформска агенда и реформските приоритети за идниот тригодишен период.

Дел II

Макроекономски движења

2.1. Економски преглед

2.1.1. Последни макроекономски движења

Меѓународно економско окружување. Карактеристично за светската економија во 2010 година беше излегувањето од една од најдлабоките глобални рецесии во последните 80 години. Така, светската економија во 2010 година оствари раст од 5%, наспроти падот од 0,6% во 2009 година (табела 2.1). Остварениот раст во најголема мера се должи на силниот раст на обемот на трговска размена, порастот на потрошувачката, како и подобрувањето на перцепциите за ризик кај инвеститорите.

Очекувањата за заздравувањето на светската економија, стимулативните пакети за поддршка на реалниот сектор, како и зголеменото ниво на побарувачка кај растечките економии, придонесоа за значително зголемување на обемот на трговската размена, која во 2010 година забележа значителен раст од 12,3% на годишна основа, што се смета за највисоко остварено ниво во последните десет години.

Подобрувањето на макроекономската слика на земјите во светот беше пропратена со благо зголемување на општото ценовно ниво, па така просечната стапка на инфлација во 2010 изнесуваше 2,1%. Имено, зголемувањето на глобалната економска активност влијаеше за зголемување на побарувачката на нафта и за примарните производи. Притоа, цената на суровата нафта забележа годишен раст од 27,9%, додека цените на примарните производи пораснаа за 26,2% споредено со нивото од 2009 година. Паралелно со порастот на цената на нафтата и на примарните производи, и цената на храната забележа раст од 11,6% на годишна основа. Исто така, во 2010 година цените на металите забележаа раст за 48,1% споредено со нивото од 2009 година. Кај металите, најизразен е растот на цената на железото (83,9% на годишна основа), следено од цената на платината (49,7%), никелот (48,6%) и бакарот (45,9%).

Во поглед на очекувањата за следниот среднорочен период, Европската комисија (ЕК) во есенскиот Извештај за економските проекции од ноември 2011 година, укажува на влошени изгледи за економскиот раст во светот, а особено во Еврозоната. Имено, влошувањето на должничката криза на земјите, особено на оние од периферниот дел од Еврозоната, има значителен негативен ефект врз инвестициската доверба и приватната потрошувачка. ЕК забележува дека неповолното надворешно окружување придонесува за намалување на меѓународната трговија, додека потребата од итна фискална консолидација кај земјите од Еврозоната ја ограничува домашната побарувачка. Ваквиот тренд се очекува да продолжи и во следните неколку квартали, па така потенцијалот за економски раст и зголемување на стапката на вработеност се во голема мера ограничени. Првите знаци на подобрување на економскиот раст се предвидуваат за втората половина од 2012 година, но со незначително влијание врз намалувањето на невработеноста. Оттука, се предвидува стапка на глобален раст од 3,5%, односно 3,6% за 2012 и 2013 година соодветно, додека стапката на

економски раст на ЕУ се предвидува на 0,6% за 2012 и 1,5% за 2013 година (Табела 2.1). Во Есенскиот извештај, ЕК прогнозира намалување на светската трговија во просек за 5,8% во следниот среднорочен период, а исто така влијанието од должничката криза ќе се чувствува и на пазарот на труд каде што стапката на невработеност во ЕУ ќе се задржи на ниво од околу 10%.

Табела 2.1. Меѓународно економско окружување – селектирани макроекономски показатели (во %)*

	2009	2010	2011f	2012f	2013f
Раст на БДП					
Свет	-0,6	5,0	3,7	3,5	3,6
ЕУ	-4,2	2,0	1,6	0,6	1,5
Евروزона	-4,2	1,9	1,5	0,5	1,3
САД	-3,5	3,0	1,6	1,5	1,3
Земји во развој и растечки економии	3,0	7,3	6,0	5,9	5,9
Раст на меѓународната трговија	-12,1	12,3	6,4	5,1	5,9
Стапка на невработеност					
ЕУ	9,0	9,7	9,7	9,8	9,6
Евروزона	9,6	10,1	10,0	10,1	10,0
САД	9,3	9,6	9,0	9,0	8,8
Инфлација					
ЕУ	1,0	2,1	3,0	2,0	1,8
Евروزона	0,3	1,6	2,6	1,7	1,6
САД	-0,4	1,6	3,2	1,9	2,2
Раст на цената на нафтата (во евра)	44,6	60,5	79,4	75,8	72,8

Извор: Европска Комисија, European Economic Forecast, ноември 2011 *f- проекции

*Есенскиот извештај на ЕК не опфаќа проекции за 2014 година.

Стапката на инфлација во ЕУ во изминатиот период беше водена од зголемувањето на цената на храната, енергенсите, основните метали и суровини, но и од зголемувањето на индиректните даноци и регулираните цени кај некои од земјите – членки на ЕУ. Во следниот среднорочен период, ЕК прогнозира намалување на влијанието на овие фактори и заедно со забавувањето на економска активност се предвидува намалување на стапките на инфлација на ниво од 2% за 2012, односно 1,8% за 2013, споредено со прогнозата од 3% за 2011 година.

Последни економски движења во Република Македонија. Постепеното закрепнување на глобалната економија имаше позитивни преносни ефекти и врз активноста во домашната економија. По умерениот пад од 2009 година од 0,9%, во 2010 година БДП забележа реален раст од 1,8%. Економската активност доби импулс во вториот квартал од годината кога континуитетот на позитивни остварувања кај извозот беше надолполнет со постепеното закрепнување и на

домашната побарувачка. Така, БДП во вториот квартал забележа реален раст од 1,5% на годишна основа, следен со раст од 2,1% во наредниот квартал и 3,8% во четвртиот квартал (табела 2.2.) во услови на поволен глобален амбиент и зголемено искористување на домашниот извозен потенцијал. Значително влијание врз растот во 2010 година, беше овозможен и преку влезот на нови странски инвестиции и растот на јавните капитални инвестиции.

Домашната инвестициска потрошувачка и зголеменото производство на новите индустриски капацитети, во услови на постепено заздравување на извозната побарувачка и поволените движења на цените на металите на светските пазари, придонесоа за продолжување на трендот на економското закрепнување. Така, првите три квартали од 2011 година ги карактеризира просечен реален раст на БДП од 4,1%, односно стапка на раст од 5,3% за првиот, односно 5% за вториот квартал и 2,3% за третиот квартал движен главно од инвестициите и приватната потрошувачка.

Табела 2.2. Стапки на раст на БДП (производствен и расходиен метод)

	2009	2010	2010				2011			
			I	II	III	IV	I	II	III	Просек
БДП	-0,9	1,8	-0,4	1,7	1,8	3,5	5,3	5,0	2,3	4,1
БДП по производен метод										
Земјоделство	2,7	4,2	5,1	4,4	3,8	3,9	2,7	2,8	6,0	4,0
Индустија	-10,7	1,3	-3,7	1,5	3,9	3,1	15,8	14,1	-0,4	9,4
Градежништво	4,4	2,1	-1,8	-17,8	6,9	19,6	21,6	23,4	12,3	18,3
Услуги	3,1	2,0	1,8	2,1	0,8	3,2	2,0	4,8	1,6	2,8
БДП по расходиен метод										
Финална потрошувачка	-3,7	1,4	2,2	3,4	3,5	-3,0	2,0	6,1	0,0	2,7
<i>Приватна</i>	-4,7	1,6	1,8	5,4	3,7	-3,7	3,9	7,7	1,8	4,5
<i>Јавна</i>	0,5	0,4	3,1	-4,5	3,2	0,2	-5,3	-0,6	-7,9	-4,7
Бруто инвестиции	-1,5	-7,0	-42,9	2,3	1,8	7,8	59,4	-8,5	42,5	24,7
Извоз на стоки и услуги	-16,2	23,4	9,5	17,4	25,0	40,1	37,9	13,9	3,4	16,2
Увоз на стоки и услуги	-15,0	11,3	-8,5	14,7	21,1	17,4	38,1	7,3	12,3	17,7

Извор: Државен завод за статистика

Анализирано според расходната страна на БДП, во првите три квартали од 2011 година финалната потрошувачка забележа раст од 2,7% на реална основа. Притоа, највисока стапка на раст бележат бруто инвестициите од 24,7%. Растот на бруто-инвестициите беше сконцентриран во првиот и третиот квартал од годината кога истите се зголемија за импресивни 59,4%, односно 42,5% соодветно, додека во вториот квартал забележан е пад од 7,9%. Личната потрошувачка се зголеми за 4,5%, додека јавната потрошувачка забележа пад од 4,7%. Извозот на стоки и услуги бележи просечен реален раст од 16,2%, при што се забележува одредено

забавување на растот кој во третиот квартал изнесува 3,4% од 2011 година (по растот од 37,9% за првиот и 13,9% за вториот квартал). Ваквата динамика кај извозот е следена и од увозот на стоки и услуги, кој по растот од 38,1% за првиот квартал, забележа раст од 7,3% за вториот, односно 12,3% за третиот квартал, со што просечната стапка на раст изнесува 17,7%.

Според производната страна на БДП, највисок раст на активноста во 2011 година е забележан во секторот Градежништво од 18,3%. Значителен придонес во растот на активноста во градежништвото има солидната реализација на буџетските капитални расходи. Во текот на 2011 година, поголемата искористеност на капацитетите на деловните субјекти во индустријата резултираше со раст на индустриското производство, кое во првите три квартали од 2011 година изнесуваше 9,4%, а придвижен од растот во преработувачката индустрија. Во рамки на услужниот сектор, највисок раст во првата половина од 2011 година има забележано секторот - Трговија, остварувајќи раст од 8,2%. Земјоделството забележа умерен раст од 4%.

Индустрија. Последиците од светската економска криза врз индустријата, како извозно-ориентиран сектор, иако со значително помал интензитет, сепак се чувствуваа и во текот на 2010 година, кога се забележа намалување на физичкиот обем на производство за 4,8% во однос на претходната година (график 2.1). Анализирани по сектори, падот на индустриското производство беше движен главно од негативните остварувања во секторот на Преработувачка индустрија (сектор со највисоко учество во структурата на индустриското производство од 83,7%), кој забележа пад од 7,5%. Единствено секторот Снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација забележа раст на производството од 14,4% во 2010 година.

График 2.1. Индекс на индустриско производство (2005 = 100)

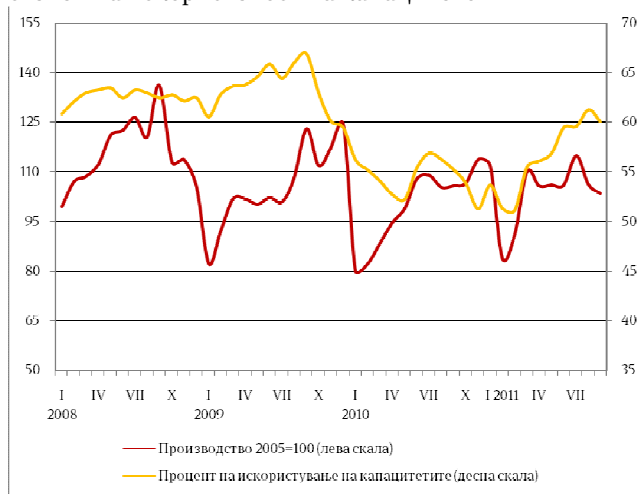

Извор: Државен завод за статистика и пресметки

Податоците за индустриското производство во 2011 година, укажуваат на одредено надминување на негативното влијание од светската економска криза врз македонската индустрија. Во 2011 година, можат да се издвојат два посебни периоди на движење на индексот на индустриското производство. Имено, во првите пет месеци од годината индексот на индустриското производство забрзано растеше и на кумулативна основа оствари двоцифрен раст од 11,8% во однос на истиот период од 2010 година. Растот на индустриското производство во првите пет месеци од 2011 година главно беше движен од позитивните остварувања во

преработувачката индустрија, каде се забележа кумулативен раст од 16,1%, како и остварувањата во рударството, каде беше регистриран кумулативен раст од 14,2%. Вториот период се однесува на следните четири месеци, од јуни до септември 2011 и се карактеризира со забавување на растот, односно пад на индустриското производство како резултат на високата споредбена основа од претходната година, но и заради намалената странска побарувачка. Така, просечниот раст во овие четири месеци изнесува 0,6%, главно како резултат на падот на индустриското производство во секторот рударство и вадење камен (-4,5%), како и намалениот раст во секторот преработувачка индустрија (3,8%).

График 2.2. Индекс на преработувачка индустрија и степен на искористеност на капацитетот

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на Министерството за финансии

Трендовите во преработувачката индустрија се релативно добра апроксимација на севкупните трендови во економијата, поради нејзината важност и поврзаност со останатите сектори во економијата. Во 2010 година степенот на искористеност на индустриските капацитети значително осцилираше (график 2.2.), но во првите пет месеци од 2011 година беа регистрирани нагорни движења на степенот на искористеност на капацитетите. Во јуни 2011 беше забележан еднократен пад, но во следните

три месеци степенот на искористеност на капацитетите постепено се врати на нивото од мај 2011.

Надворешен сектор. Во 2010 година, дефицитот во тековната сметка се сведе на 2,2% од БДП, што претставува намалување од 4,6 п.п. од БДП во однос на претходната година. Ваквото прилагодување на тековната сметка се должи на понатамошниот раст на нето-приливите преку приватни трансфери и поволните движења во надворешно-трговската размена. Така, во 2010 година нето-приливите од тековни трансфери забележаа раст од 2,8 п.п. од БДП, условен од зголемениот нето-откуп на менувачкиот пазар. Трговскиот дефицит во 2010 година се намали за 2,2 п.п. од БДП, во услови на побрзо закрепнување на извозот од увозот на стоки. Од аспект на останатите компоненти на тековната сметка, помал позитивен придонес имаше и зголемениот суфицит кај услугите (од 0,5 п.п.), додека дефицитот кај доходот забележа проширување на годишна основа (од 0,7 п.п.). Нето-приливите на капиталната и финансиска сметка (без официјалните резерви) во 2010 година изнесуваа 1,9% од БДП. Од аспект на структурата, најголемиот дел од нето-приливите потекнуваат од странските директни инвестиции (СДИ) и задолжувањето преку заеми во странство. Имено, СДИ на нето-основа, изнесуваат 2,3% од БДП, при што забележаа годишен раст од 0,3 п.п. од БДП. На крајот на 2010

година, бруто девизните резерви изнесуваа 1.714,5 милиони евра и во однос на претходната година беа повисоки за 117 милиони евра, обезбедувајќи покриеност на увозот на стоки и услуги од наредната година од околу 4 месеци.

Движењата во надворешниот сектор од почетокот на 2011 година, беа под влијание на заживувањето на домашната економија, движењето на цените на основните производи на глобалните пазари и постепеноста стабилизирање на очекувањата на економските субјекти. Кумулативниот дефицит на тековната сметка во првите девет месеци од 2011 година (табела 2.3.) се зголеми на 2,9% од проектираниот БДП, што во голема мера се должи на проширувањето на трговскиот дефицит кој во анализираниот период на годишна основа е зголемен за 23,2%. Дополнително, во насока на проширување на дефицитот на тековната сметка, делуваше и зголемениот дефицит кај категоријата доход. Тековните трансфери се речиси на минатогодишното ниво, при повисоки официјални трансфери и нешто пониски приватни трансфери. Имено, нето приливите од приватни трансфери во првите девет месеци од 2011 година беа пониски за само 1,9%, како одраз на високата споредбена основа од минатата година кога достигнаа историски највисоко ниво. Од друга страна, суфицитот кај услугите се зголеми за 3 пати.

Табела 2.3. Тековна сметка на Платниот биланс (во милиони евра)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	I-IX 2011
Тековна сметка, нето	-122,5	-23,4	-421,1	-862,2	-457,0	-150,5	-219,7
Трговско салдо	-858,5	-1001,5	-1181,0	-1762,5	-1559,6	-1467,9	-1240,7
Извоз, фоб	1642,9	1914,0	2472,2	2692,6	1932,6	2492,8	2353,6
Увоз, фоб	-2501,4	-2915,5	-3653,2	-4455,1	-3492,2	-3960,7	-3594,3
Услуги, нето	-29,2	17,4	28,3	9,3	16,5	49,4	100,0
Доход, нето	-88,1	-21,2	-280,8	-94,4	-47,3	-99,1	-103,6
Тековни трансфери, нето	853,3	981,9	1012,4	985,5	1133,4	1367,1	1024,6
Официјални трансфери, нето	53,4	58,8	24,3	49,4	35,3	32,0	41,7
Приватни трансфери, нето	799,9	923,1	988,2	936,1	1098,1	1335,1	982,9

Извор: Народна банка на Република Македонија

Остварените нето приливи на капиталната и финансиската сметка од Платниот биланс во периодот јануари - септември 2011 сочинуваат 3% од БДП и овозможува целосно финансирање на дефицитот на тековната сметка и дополнителна кумулација на девизни резерви. Притоа, СДИ изнесуваат 2,4% од БДП, што е речиси на нивото на овие приливи во цела 2010 година (2,3% од БДП).

Кумулативниот трговски дефицит¹, во периодот јануари - септември 2011 година забележа продлабочување на годишна основа за 21,8%, при раст на извозот и увозот од 32,5% и 28,4%, соодветно. Ваквите состојби се должат на движењата на

¹ Според надворешнотрговската статистика, каде увозот е прикажан на CIF основа.

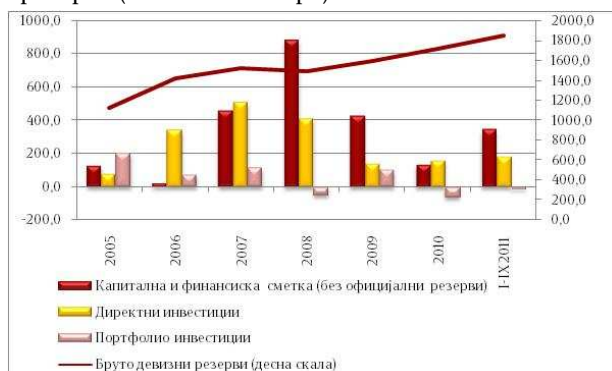

светските цени на основните производи, како и постепеното заживување на домашната економија, при умерено зајакнување на странската побарувачка. Најголем придонес за проширувањето на трговскиот дефицит има зголемениот дефицит во размената на енергија (16,8 п.п.) и интермедијарни производи (9,9 п.п.). Анализата на размената на Република Македонија според трговски партнери во периодот јануари - септември 2011 година укажува на значително зголемена размена со ЕУ за 33,2%, при што истата сочинува 57,3% од вкупната трговска размена на Република Македонија. Притоа, дефицитот во размената со ЕУ е зголемен за 41,8%, што главно произлегува од влошувањето на дефицитот во размената со Велика Британија, Италија, Грција и Бугарија. Треба да се истакне дека од 2009 година наваму, постојано се намалува извозот кон Грција, но вкупниот извоз на Република Македонија кон ЕУ во првите девет месеци од 2011 година е зголемен за 31,5%, што укажува дека намалениот извоз кон Грција е компензиран со раст на извозот кон други земји во ЕУ.

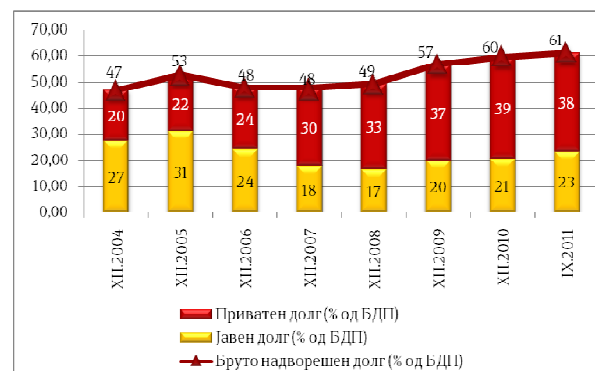
Реалниот ефективен девизен курс на денарот (РЕДК) пресметан според индексот на трошоците на живот во периодот јануари - септември 2011 година забележа годишна депрецијација од 0,4%, што се должи на повисоката странска ефективна инфлација од домашната инфлација. Од друга страна, РЕДК дефлациониран со цените на производителите на индустриски производи забележа годишна апрецијација од 2,3%, што главно произлегува од поинтензивниот пораст на цените на домашните производители на индустриски производи од растот на цените на странските производители, при истовремено мала апрецијација на НЕДК.

Состојбата на девизните резерви на 30.09.2011 година изнесува 1.848,4 милиони евра, што во однос на крајот на 2010 година претставува пораст од 133,9 милиони евра. Притоа, девизните резерви се одржуваат на адекватно ниво, обезбедувајќи просечна покриеност на увозот на стоки и услуги од наредната година од околу 4 месеци.

График 2.3 Капитални приливи, нето девизни резерви (во милиони евра)

График 2.4. Бруто надворешен долг

Извор: Народна банка на Република Македонија

Бруто надворешниот долг (график 2.4.) на крајот на септември 2011 година достигна 4.623 милиони евра. Во текот на првите девет месеци од 2011 година бруто надворешниот долг се зголеми за 11,8%, со што достигна 61% од проектираниот БДП за 2011 година (59,5% на крајот на 2010 година). Сепак, според повеќето индикатори

на задолженост, според методологијата на Светска банка, Република Македонија е ниско задолжена земја. Најголем дел од регистрираниот пораст на вкупниот надворешен долг (придонес од 45%) се должи на долгорочното задолжување на државата кај ММФ, преку повлекувањето на средствата од Кредитната линија за претпазливост. Порастот на долгот на приватниот сектор во периодот јануари - септември 2011 година сочинува околу 28% од зголемувањето на вкупниот долг, при што истиот главно се однесува на зголемени трговски кредити и во помал дел на заеми и меѓукомпаниски кредити. Гледано од аспект на рочната структура, долгорочниот долг и натаму има најголем придонес во растот (73%), а неговото учество во вкупниот долг се задржува на 68%.

Пазар на труд. На пазарот на труд, забележлива е одредена позитивна динамика што може да се смета за одраз на закрепнувањето на економијата од светската економска криза. Стапката на активност за 2010 изнесува 56,9% и е повисока за 0,2 п.п. во однос на претходната година, стапката на вработеност изнесува 38,7%, додека стапката на невработеност изнесува 32% и бележи благо намалување од 0,2 п.п. споредено со 2009 година. На крајот од 2010 година, активното население во Република Македонија изнесува 954.928 лица, од кои вработени се 659.557 лица, додека 295.371 лице се невработени.

Табела 2.4. Пазар на труд

	2009	2010	2010				2011		
			I	II	III	IV	I	II	III
Работоспособно население	1.638.869	1.648.522	1.644.423	1.648.132	1.649.507	1.652.026	1.653.275	1.655.188	1.657.216
Работна сила	928.775	938.294	925.613	923.323	949.313	954.928	944.216	936.256	942.395
Вработени	629.901	637.855	615.962	627.129	648.773	659.557	649.575	642.809	648.617
Невработени	298.873	300.439	309.651	296.194	300.540	295.371	294.641	293.448	293.778
Стапка на активност	56,7	56,9	56,3	56,0	57,6	57,8	57,1	56,6	56,9
Стапка на вработеност	38,4	38,7	37,5	38,1	39,3	39,9	39,3	38,8	39,1
Стапка на невработеност	32,2	32,0	33,5	32,1	31,7	30,9	31,2	31,3	31,2
Млади	55,1	53,7	57,1	55,0	51,9	50,5	52,5	54,6	54,2
Жени	32,8	32,3	33,5	33,2	31,0	31,5	30,3	30,9	29,7
Вработени според сектор*									
Земјоделство	116.668	121.771	109.821	121.442	128.825	126.995	118.837	122.698	123.973
Индустрија	146.328	144.290	143.047	141.803	143.650	148.658	156.476	152.401	152.546
Градежништво	40.749	40.953	39.515	41.504	42.427	40.366	35.873	41.646	44.629
Услуги	326.157	330.842	323.579	322.379	333.872	343.537	338.389	326.064	327.469
Вработени според вид на сопственост									
Приватна	514.816	470.024	448.976	453.660	482.668	494.793	493.788	481.903	482.862
Друга	115.086	167.831	166.986	173.469	166.105	164.764	155.788	160.906	165.755

*За податоците по сектори, почнувајќи од К1-2011 година применета е новата Национална класификација на дејности НКД Рев.2, усогласена со меѓународната NACE Rev.2.

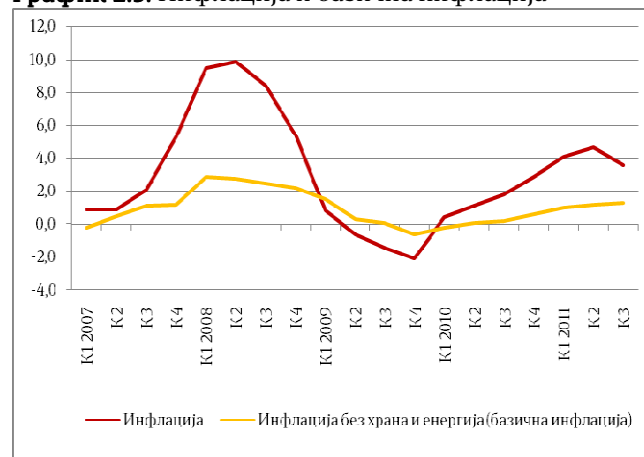
Извор: Државен завод за статистика

Растот на економската активност во првите три квартали од 2011 година, беше проследен со позитивни движења на пазарот на работна сила. Според Анкетата на работна сила, бројот на вработени во првите три квартали од 2011 година е повисок за 2,6% во однос на истиот период од претходната година. Ваквиот раст е придружен со пад на бројот на невработени од 2,7% на годишна основа. Бројот на неактивното население остана непроменет, додека се забележува одредено зголемување на работоспособното население од 0,5%. Ваквите движења на пазарот на труд предизвикаа стапката на вработеност во првите три квартали од 2011 година да се зголеми на 39,1%, што претставува зголемување за 0,8 п.п. во однос на истиот период од 2010 година. Стапката на невработеност во анализираниот период се намали на 31,2% од 32,4% во просек за првите три квартали од претходната година. Имено, на нето основа, растот на бројот на вработени во првите три квартали од 2011 година е резултат на зголемувањето на работните места во приватниот сектор, каде бројот на вработени порасна за 5,3% на годишна основа.

Во 2010 година, остварен е номинален раст на просечната нето плата од 3% и реален раст од 1,4%, додека бруто платата регистрираше пониска номинална, односно реална стапка на раст од 1% односно -0,6% соодветно, како резултат на дополнителното намалување на стапките за социјално осигурување. Просечната нето плата во првите девет месеци од 2011 година е повисока за 1,7% номинално во однос на истиот период од 2010 година, додека просечната бруто плата е повисока за 1,5%. Инфлацијата во истиот анализиран период услови негативен реален раст на нето платата од 2,3% и пад на бруто платата од 2,5%.

Инфлација. Просечната стапка на инфлација во 2010 година изнесуваше 1,6% и беше условена од фактори на страната на понудата, главно од растечките цени на енергијата и храната на глобалниот пазар. Анализата на структурата на домашната инфлација покажува дека цените на енергенсите имаа доминантен придонес од 1,4 п.п. кон просечниот годишен раст на трошоците на живот. Растот на домашните цени на нафтените деривати придонесе со 0,6 п.п. кон растот на вкупната инфлација, придонесот на зголемените цени на електричната енергија изнесува 0,6 п.п., додека растот на цената на парното греење придонесе со 0,2 п.п.. Промените на цените на прехранбената компонента од инфлацискиот индекс во 2010 година имаа придонес од 0,1 п.п.. При бавно закрепнување на економијата и нејзино функционирање под потенцијалот,

График 2.5. Инфлација и базична инфлација

Извор: Народна банка на Република Македонија

инфлациски притисоци преку каналот на побарувачката не беа забележани. Ова може да се согледа и преку просечната базична инфлација², којашто во 2010 година изнесуваше 0,2%. Динамичката анализа покажува растечка траекторија на инфлацијата во второто полугодие на 2010 година, кога растот на светските цени на енергијата беше придружен со раст на цените на храната, при што годишната инфлација до декември изнесуваше 3%.

Просечната стапка на инфлација во првите три квартали од 2011 година изнесува 4,1%. Динамиката на инфлацијата беше водена од фактори на страната на понудата, главно од увозните и регулираните цени. Прехранбената компонента од инфлацискиот индекс има доминантен придонес од 2,6 п.п., додека цените на енергијата имаат придонес од 1,1 п.п. кон просечниот годишен раст на трошоците на живот. Во рамки на енергетската компонента, растот на домашните цени на нафтените деривати придонесе со 0,5 п.п. кон растот на вкупната инфлација, придонесот на зголемените цени на електричната енергија изнесува 0,3 п.п., додека остатокот се однесува на растот на цената на парното греење. Динамичката анализа покажува стабилизирање на инфлацијата во вториот квартал од 2011 година, согласно постабилните движења на цените на нафтата и храната на светските пазари, додека во периодот јуни - септември и постепено забавување на инфлацијата, при што годишната инфлација во септември изнесува 3,4%. Базичната инфлација во периодот јануари - септември 2011 година беше релативно стабилна и во просек изнесува 1,2%.

Монетарна политика. Во 2010 година, промените во монетарната политика беа во насока на релаксирање, преку постепено намалување на основната каматна стапка што беше овозможено од стабилните движења на девизниот пазар. Во прилог на ваквата монетарна реакција беа и оцените за бавно закрепнување на домашната побарувачка и умереното раздвижување на кредитниот пазар. Очекувањата околу девизниот курс беа стабилни, што се потврди со поволната динамика на приватните трансфери и валутните склоности кај новото штедење. Воедно, базичната инфлација во текот на годината беше ниска и стабилна. Во ваков макроекономски амбиент, по првичното намалување во ноември 2009 година (за 0,5 п.п.), Народната банка на Република Македонија во 2010 година, во седум наврати постепено ја намалуваше основната каматна стапка (кумулативно за 4,5 п.п.), со што во декември истата се намали на историски најниско ниво од 4%. Постепеното стабилизирање на макроекономскиот амбиент и на очекувањата на домашните субјекти, како и поволните трендови во надворешниот сектор доведоа до понатамошни позитивни трендови кај монетарните агрегати. Имено, годишниот пораст на најшироката парична маса во 2010 година изнесуваше 12,2% (наспроти 6% во претходната година). По намалувањето во 2009 година, како реакција на надворешни шокови, во 2010 година денарските депозити беа главна детерминанта на растот на вкупните депозити. Кредитите одобрени на приватниот сектор на крајот на 2010 година беа повисоки во споредба со крајот на претходната година за 7,1%. Промените во монетарната политика во насока на

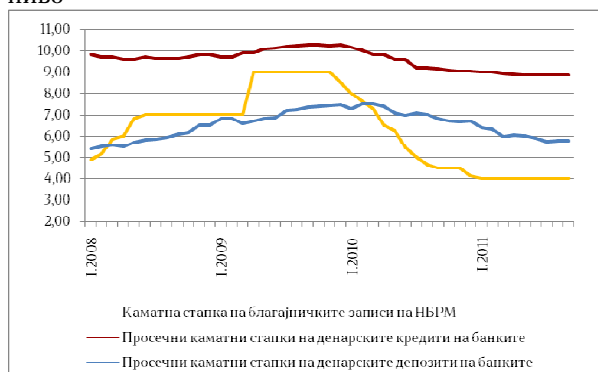
² Базичната инфлација го исклучува ефектот од цените на храната и енергијата.

намалување на основната каматна стапка, соодветно се одразија и врз каматните стапки во банкарскиот сектор, кои во 2010 годината забележаа намалување (активните денарски каматни стапки се намалија за 1,3 п.п, а пасивните за 0,8 п.п).

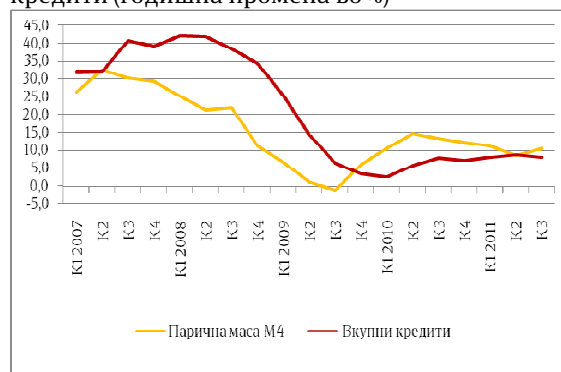
Во текот на првите три квартали на 2011 година, Народната банка не изврши промена во поставеноста на монетарната политика, имајќи ги предвид остварувањата и очекувањата за движењата на главните макроекономски варијабли во следниот период. Банкарскиот систем остана здрав и стабилен. Инфлациските притисоци од страна на увозните и регулираните цени беа исцрпени до средината на годината, по што годишната стапка на инфлација започна да бележи опаѓачки тренд. Базичната инфлација остана стабилна, укажувајќи на натамошно одржување на стабилни инфлациски очекувања. Движењата на девизниот пазар беа релативно стабилни и девизните резерви се одржуваа на солидна позиција. Приливите од приватни трансфери, иако послаби од почетокот на годината, во текот на третиот квартал забележаа силно заздравување. Ваквите движења резултираа со задржување на основната каматна стапка на Народната банка на непроменето ниво од 4%, на кое беше утврдена во декември 2010 година.

Согласно постојната стратегија на таргетирање на девизниот курс, во услови на пораст на нето девизната актива, инструментите на монетарната политика беа насочени кон стерилизирање на вишокот на ликвидност. Во септември 2011 година беше извршено намалување на стапката за издвојување на задолжителна резерва за депозитите на население со рочност над две години на 0% (ефективно од јануари 2012 година), со што се очекува да се стимулира штедењето на подолг рок и да се креира и дополнителна ликвидност во банкарскиот систем.

График 2.6. Каматни стапки (во%) на годишно ниво

График 2.7. Парична маса М4 и вкупни кредити (годишна промена во %)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Постепеното заздравување на економијата и стабилизирањето на очекувањата на домашните субјекти овозможува продолжување на позитивни трендови кај монетарните и кредитните агрегати. На крајот на септември 2011 година, растот на најшироката парична маса М4 изнесуваше 10,5%. Вкупните депозити на приватниот сектор кај банките беа повисоки за 10,5% на годишна основа, при поинтензивен раст на денарските депозити (13%), наспроти растот на девизните депозити (8,2%). Просечното учество на девизните депозити во вкупните депозити

е стабилно (51%) и се уште е повисоко од пред - кризното ниво (во 2008 година во просек ова учество било околу 45%), што покажува дека за поголема промена во валутните склоности на субјектите е потребен подолг временски период. Од секторски аспект, поинтензивен раст бележат вкупните депозити на домаќинствата кои се зголемија за 14,3%, додека депозитите на претпријатијата се повисоки за 4,7%. Од аспект на рочноста, поинтензивен раст бележат долгорочните депозити, што се одразува со постепен пораст на нивното учество во вкупните депозити (17% во септември 2011 година).

Првите три квартали од 2011 година се карактеризираат со умерен годишен раст на кредитната активност на банкарскиот сектор од 8,1% на крајот на септември. Ваквите движења се остварени во услови на заздравување на домашната економија, подобрена ликвидност на приватниот сектор и следствено поголема подготвеност на банките за кредитирање. Во третиот квартал дојде до забавување на кредитниот раст, што делумно ги одразува влошените перцепции на банките во контекст на повторното актуелизирање на ризиците поврзани со Евро - зоната. Од валутен аспект, во првите три квартали на 2011 година поинтензивен годишен раст забележаа девизните кредити (25,9%), наспроти растот на денарските кредити (2,7%). Ваквите промени во валутната структура на кредитите делумно се должат на начинот на утврдување на стапките на ликвидност³, како и на пониските каматни стапки на девизните кредити, што е особено значајно од аспект на потребата за намалување на трошоците во услови на криза. Од секторски аспект, поинтензивен раст од 8,6% бележат кредитите на претпријатијата, кои придонесуваат со околу две третини во годишниот раст на вкупните кредити, а растот на кредитите кај домаќинствата изнесува 7,4% годишно. Ваквата секторска структура на кредитната понуда го поддржува заздравувањето на инвестициите во приватниот сектор.

Каматните стапки во банкарскиот сектор во периодот јануари – септември 2011 година забележаа умерено намалување, условено од подобрите согледувања и очекувања на банките во однос на ризиците, како и помалите финансиски ограничувања. Каматната стапка на вкупните денарски кредити од 9% во декември 2010 година се намали на 8,8% во септември 2011 година. Истовремено, просечната пасивна каматна стапка од 6,7% во декември 2010 година е намалена на 5,8% во септември 2011 година. Посилното намалување на пасивната каматна стапка доведе до зголемување на каматниот распон на 3 п.п. Каматните стапки на девизните кредити во август 2011 се задржаа на декемвриското ниво од 7,4%, додека каматните стапки на девизните депозити изнесуваа 2,7% и се пониски за 0,3 п.п. во анализираниот период.

³ Согласно регулативата за ликвидносен ризик од март 2009 година, банките беа должни да исполнуваат одредени стапки на ликвидност, одделно за денарска и за девизна ликвидност. Во септември 2011 година е извршена промена на регулативата со која банките ќе бидат должни да одржуваат една стапка на ликвидност, за денарска и девизна ликвидност заедно. Со тоа се поедноставува управувањето на ликвидноста од страна на банките, при што ликвидноста на банкарскиот систем за задржува на задоволително и стабилно ниво. Стапките на ликвидност се утврдуваат за два рочни блока, односно за побарувањата и обврските кои достасуваат во следните 30 дена и 180 дена.

2.1.2 Последни движења во финансискиот сектор

Банкарски сектор. На 30.09.2011 година, во банкарскиот систем на Република Македонија постојат седумнаесет банки, при што тринаесет банки се во доминантна странска сопственост, од кои осум се подружници на странски банки. Во третиот квартал од 2011 година, активностите на банките продолжија да растат. На 30.09.2011 година вкупната актива изнесуваа 321,2 милијарди денари, а нејзината годишна стапка на раст изнесуваше 11,6% (12% со септември 2010 година). Депозитите на нефинансиските субјекти се главниот двигател за растот на активата. Преференциите за штедење во домашна валута продолжија и во 2011 година. Од аспект на секторската структура, депозитите на населението се уште доминираат во вкупните депозити. Кредитите одобрени на нефинансиските субјекти се доминантната категорија во активата на банкарскиот систем.

Во третиот квартал од 2011 година, финансиското посредување мерено преку соодносот на вкупната актива, кредитите и депозитите со БДП изнесуваше 71,2%, 44,2% и 50,1%, соодветно и е повисоко за 2,4 п.п., 0,2 п.п. и 1,7 п.п., соодветно, споредено со истиот период од претходната година.

Показателите за квалитетот на кредитното портфолио на банките забележаа извесно подобрување споредено со септември 2010 година. Учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити се намали на 9,8% од 10,6% на 30.09.2010 година. Просечната ризичност на кредитното портфолио на банките, за период од една година се намали за 0,2 процентни поени и на 30.09.2011 година изнесува 6,6%. Нефункционалните кредити се покриени во целост со издвоена исправка на вредноста (101,9% на 30.09.2011 година). Ликвидноста на банкарскиот систем е стабилна и е на релативно високо ниво. За период од една година ликвидните средства на банките се зголемија за 18,9% и на крајот на септември 2011 година изнесуваа 93,3 милијарди денари. Учеството на ликвидните во вкупните средства на банките изнесува 29,9%, и тие овозможуваат покриеност на депозитите на домаќинствата од 58,8%. Валутниот ризик и ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се помалку значајни ризици во вкупниот ризичен профил на банките и се движат во рамки на пропишаните лимити.

Банките континуирано одржуваат висока и стабилна солвентност. Во целиот кризен и посткризен период не се јави потреба за ликвидносна и капитална поддршка од државата за банките. Стапката на адекватност на капиталот на крајот на септември 2011 година изнесува 16,7%. Стапката „Тиер 1“ изнесува 14%. Резултатите од стрес-тестирањето, спроведено од Народната банка, покажуваат задоволителна отпорност на банкарскиот систем и на одделните банки на различни шокови.

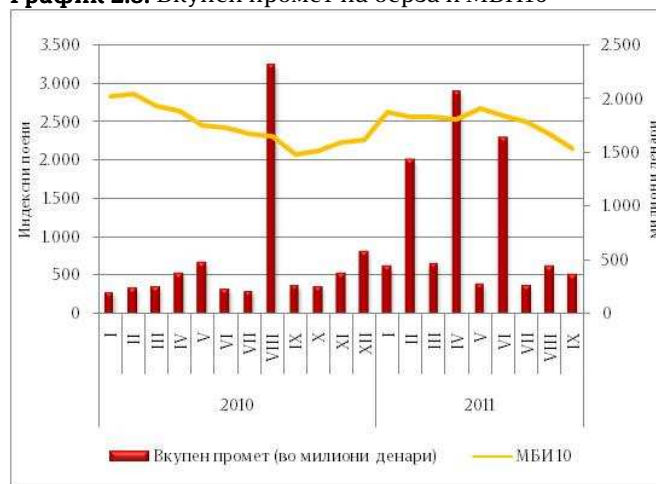
На крајот на септември 2011 година, банкарскиот систем прикажа добивка во износ од 257 милиони денари. Повратот на активата и повратот на капиталот изнесуваа 0,1% и 1%, соодветно (на крајот на септември 2010 година: 0,5% и 4%,

соодветно).

Пазар на капитал. Во 2010 година, Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија (КХВ) одобри шест емисии на акции, сите по пат на приватна понуда. Вкупната вредност на одобрените емисии изнесуваше 4.298 милиони денари. Во 2010 година, функционираа вкупно четири друштва за управување со инвестициски фондови, кои управуваа со шест отворени инвестициски фонда, заедно со две банки-чувар на имот. Вкупната вредност на средствата на отворените инвестициски фондови, во 2010 изнесуваше околу 166 милиони денари, при што нивниот просечен принос се движеше од 3 - 14%. Заклучно со 31.12.2010 година, на Македонската берза котираа триесет и четири компании, а нивната вкупна пазарна капитализација

График 2.8. Вкупен промет на берза и МБИ10

Извор: Македонска берза за хартии од вредност, АД Скопје

изнесуваше околу 30.442 милиони денари. Македонскиот берзански индекс (МБИ-10) изнесуваше 2.278,92 индексни поени. Во 2010 година, прометот остварен на Македонската Берза изнесуваше околу 5.843 милиони денари.

Во периодот јануари-септември 2011 година, издадени се девет одобрености за издавање на хартии од вредност, со вкупна вредност од 2.619 милиони денари. Во анализираниот период, постојат деветнаесет овластени пазарни учесници. Во периодот јануари - септември 2011 година, работеа вкупно четири друштва за управување со инвестициски фондови кои управуваа со осум отворени инвестициски фонда. Вкупната вредност на средствата на отворени инвестициски фондови изнесува околу 254 милиони денари. Во истиот период, работеа вкупно осум друштва за управување со приватни фондови, кои управуваа со тринаесет приватни фондови со вкупна вредност од 811 милиони денари. Прометот остварен на Македонската Берза во периодот јануари - септември 2011, изнесува околу 7,447 милиони денари. Во истиот период, на Македонската берза котираа вкупно триесет и две компании, а МБИ-10 на 30.09.2011 година изнесуваше 2.164,01 индексни поени.

Сектор на осигурување. Осигурителниот пазар во Република Македонија се карактеризира со мало учество во финансискиот систем. Средствата на друштвата за осигурување претставуваат 3,7% (2009:4%) во однос на вкупните средства на финансискиот сектор. Релативното намалување од 0,3 п.п. се должи на поголемиот пораст на другите сегменти од финансискиот систем, особено на банкарскиот систем.

Податоците за нивото на пенетрација на осигурувањето во 2010 година

покажуваат дека вкупната бруто полисирана премија во земјата учествува со 1,5% во БДП, додека степенот на густина изнесува 3.154 денари по жител, што е на нивото на сродни групи земји во регионот.

Заклучно со септември 2011, на осигурителниот пазар активни се петнаесет друштва за осигурување, петнаесет осигурително брокерски друштва и шест друштва за застапување во осигурувањето. Особено значајно е што се остварија најавите од минатата година за влез на две меѓународни осигурителни групации во доменот на осигурувањето на живот. Неживотното осигурување е доминантна категорија во рамки на бруто полисираната премијата со учество од 94,5%. Осигурувањето на живот учествува со 5,4%, но забележува динамичен тренд на пораст (табела 2.5).

Табела 2.5. Бруто премија и структура (во милиони денари)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	I-IX 2011
Бруто премија	5.105	5.445	6.109	6.421	6.183	6.480	5.163
Структура на премијата							
Неживот	97,8%	97,8%	97,2%	95,8%	95,5%	94,5%	94,1%
Живот	2,1%	2,1%	2,8%	4,1%	4,4%	5,4%	5,9%

Извор: Агенција за супервизија на осигурување, 2010

Кај друштвата за осигурување постои релативно висока пазарна концентрација на друштвата, иако овој тренд е во постојан пад. Во втората половина на 2011 година три друштва за осигурување имаат пазарно учество над 10%, додека првите пет имаат учество од 59,8%.

Четиринаесет друштва за осигурување се во доминантна сопственост на странски инвеститори и тие поседуваат 81% од вкупниот капитал, а само едно друштво за осигурување е целосна сопственост на домашни акционери. Девет од друштвата за осигурување се формирани од меѓународни осигурителни групации со седиште во ЕУ, што претставува дополнителна предност за имплементација на добрите практики на ЕУ во работењето на друштвата за осигурување.

Заклучно со третиот квартал од 2011 година, друштвата за осигурување во Република Македонија полисирале бруто премија во вкупен износ од 5.163 милијарди денари, од кои 306,5 милиони денари (5,9%) произлегуваат од осигурување на живот, додека пак 4,85 милијарди денари (94,1%) од неживотно осигурување. Во споредба со истиот период од минатата година, бруто полисираната премија бележи пораст кај двете групи на осигурувања. Кај неживотното осигурување е забележан пораст од 8,6%, додека пак порастот на премијата за осигурување на живот е поголем и изнесува 33%. Порастот на бруто премијата збирно за двете групи на осигурувања изнесува 9,8%.

Анализирано по класи на осигурување, во групата на неживотно осигурување доминантно е учеството на осигурувањето на моторните возила. Најголемо учество (47,3%) има задолжителното осигурување од автомобилска одговорност кое бележи пораст од 7,9% заклучно со третиот квартал од 2011 година во однос на

истиот период од 2010 година. Второ по учество е осигурувањето на имоти (19,4%) кое бележи пораст од 38,1%, а потоа следат каско осигурување кај моторните возила (12,6%) кое бележи пад од 1,7% и осигурувањето од незгода (8,2%) со пад од 6,9%. Највпечатлива е состојбата кај осигурувањето на живот каде е забележан пораст од 33%.

Сектор на капитално финансирано пензиско осигурување. Пазарот на капитално финансирано пензиско осигурување во моментот го сочинуваат две друштва за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови, кои управуваат со по еден задолжителен и по еден доброволен пензиски фонд. Заклучно со 30.09.2011 година, бројот на членови во вториот столб изнесува 289.224 од кои 24% се доброволни, а 76% се задолжителни членови. Заклучно со 30.09.2011 година, вредноста на нето средствата во вториот столб изнесува околу 15 милијарди денари што претставува зголемување на средствата за 30% во однос на септември 2010 година. Заклучно со 30.09.2011 година, околу 15% од средствата на задолжителните пензиски фондови се инвестирани во странство, додека 85% се инвестирани во домашни финансиски инструменти. Заклучно со третиот квартал од 2011 година, во третиот столб има 9.958 члена, од кои 30% се индивидуални членови, а 70% се учесници во професионални пензиски шеми. Средствата на доброволните пензиски фондови на 30.09.2011 година изнесуваат околу 86 милиони денари.

Лизинг. На 30.09.2011 година на пазарот на финансиски лизинг во Република Македонија постојат единаесет лиценцирани лизинг друштва, од кои десет активно работат. Во сопственичката структура на лизинг секторот доминантно учество има странскиот капитал (95,5%). Според податоците за вредностите на билансните категории, на крајот на третиот квартал од 2011 година, се забележуваат знаци на закрепнување на лизинг - секторот во споредба со крајот на 2010 година кога наспроти тенденциите на закрепнување на целокупниот финансиски систем, секторот - лизинг се уште ги чувствуваше негативните последици од светската финансиска криза. Така, вредноста на вкупната актива на лизинг друштвата на 30.09.2011 година изнесува 9.276 милиони денари, што претставува зголемување за 9,7% во однос на крајот на 2010 година. Вкупната вредност на капиталот на лизинг друштвата изнесува 251 милиони денари, што претставува пораст од 91% во однос на 31.12.2010 година.

По две години негативни остварувања, на 30.09.2011 година, лизинг друштвата остварија вкупна оперативна добивка од 91 милиони денари. Во текот на трите квартали од 2011 година беа склучени 836 нови договори, што е повеќе од половина од бројот на нови договори склучени во текот на цела 2010 година. Овие остварувања покажуваат дека 2011 година ќе биде поволна за лизинг секторот. Правните лица и натаму го задржаа доминантното учество во структурата на новосклучените договори (правните лица учествуваат со 68% во вкупната вредност на новосклучените договори). Во текот на првите три квартали од 2011 година, преку финансиски лизинг се финансираа исклучиво движни предмети.

2.2 Среднорочно макроекономско сценарио

Среднорочно макроекономско сценарио. Макроекономската политика на Република Македонија се темели на тековната економска состојба во земјата и на проценките за економските движења во Европа и во светот. Истата е во функција на остварување на стратешките приоритети утврдени во Програмата за работа на Владата на Република Македонија за интензивирање на економскиот раст и зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста, подобрување на животниот стандард и квалитетот на живот на населението.

Со макроекономската политика во периодот 2012-2014 година се обезбедуваат услови за зголемена економска активност преку прудентна фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и обезбедување на ниво на инфлација кое ќе ја поддржи економската активност во земјата. Макроекономската политика во наредниот период ќе биде во функција на одржлив економски раст на Република Македонија преку одржливо ниво на јавен долг и умерено ниво на буџетски дефицит, во комбинација со стабилен девизен курс.

Во следниот среднорочен период, макроекономската политика ќе биде насочена кон понатамошно подобрување на деловното окружување и креирање на еднакви можности за економски раст и развој на сите учесници во економските процеси, даночна и царинска политика во функција на поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициска активност и привлекување на СДИ, развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Имајќи ги во предвид случувањата на меѓународните пазари како резултат на должничката криза во Еврозоната, во 2012 година, надворешните фактори се очекува да имаат негативно влијание врз економскиот раст. Во преостанатите години од анализираниот период, сепак, се очекува стабилизирање на глобалната економија и постепено јакнење на довербата на инвеститорите, што ќе доведе до интензивирање на надворешно – трговските и финансиски текови на земјата.

Бруто домашен производ. Реалниот раст на БДП во Република Македонија за периодот 2012 -2014 година е проектиран во интервал од 3% до 4,7%.

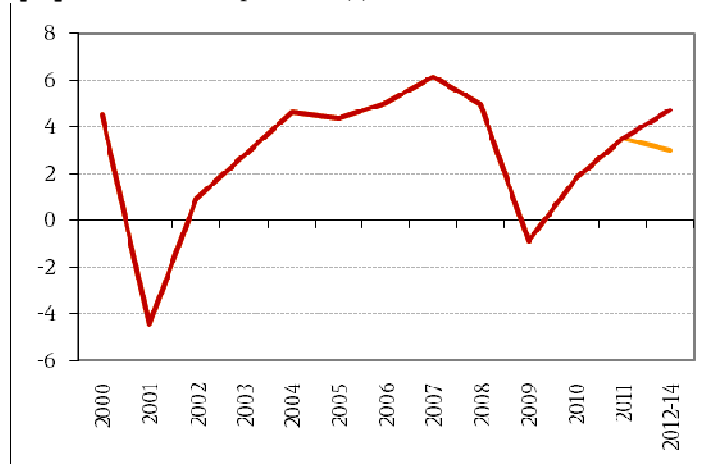
Анализирано според производната страна на БДП, највисок раст на економската активност во анализираниот период се очекува да оствари секторот – Градежништво, кој се очекува да се движи помеѓу 7% и 9,2%, во голем дел поддржан преку планираните инфраструктурни проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на образовната, здравствена инфраструктура и

слично.

Индустијата, по закрепнувањето во 2011 година, се очекува да продолжи со позитивниот раст и во наредниот среднорочен период, кој се очекува да се движи во интервал од 2% до 5,8%. Секторот - Услуги, кој има најголемо учество во создавањето на БДП, е всушност двигателот на економскиот раст со придонес во растот помеѓу 1,2 и 1,9 п.п. Во рамки на услугите, секторот Трговија се очекува да оствари највисоки стапки на раст, помеѓу 3,3% и 5% во анализираниот период. Проекциите за раст на додадената вредност во секторот Сообраќај, складирање и врски се движат помеѓу 3% и 4,5%. Реалниот раст во секторот Земјоделство, кој се очекува да биде поттикнат и од зголемените субвенции за поддршка на земјоделството, каде спаѓаат средствата од Буџетот на Република Македонија и средства од петтата компонента на ИПА, се очекува да се движи околу 3,5% во анализираниот период.

График 2.9. Реален раст на БДП

Извор: Државен завод за статистика и проекции на Министерството за финансии

Анализирано според расходната страна, економскиот раст во периодот 2012-2014 година се очекува да биде воден од домашната побарувачка. Бруто инвестициите, по закрепнувањето во 2011 година, во наредниот анализиран период се очекува да забележат раст помеѓу 7% и 8,7%.

Фискалната политика преку планираното зголемување на капиталните расходи се очекува значително да придонесе врз растот на инвестициите во економијата. Јавните инвестиции ќе се фокусираат во областа на инфраструктурата, каде се предвидени бројни проекти во делот на патната и железничката инфраструктура, која ја поврзува Република Македонија со главните трговски партнери, како и инвестиции во делот на енергетиката во насока на зголемување на домашното производство на енергија и подобра мрежна конекција со соседните земји.

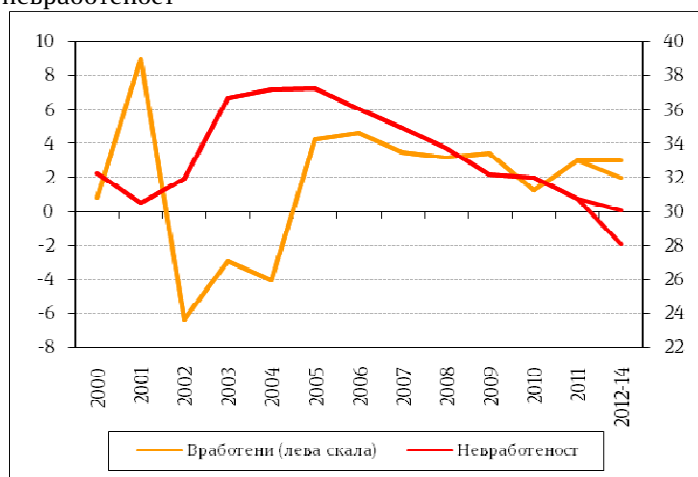
Растот на приватната потрошувачка во периодот 2012-2014 година се очекува да се движи во интервал од 2,8% до 4%. Ваквите проекции се базираат на очекуваните движења на пазарот на труд, очекуваниот тренд на пораст на плати, проекциите за раст на кредитирањето на населението, како и очекувањата за умерен раст на приватните трансфери од странство. Растот на јавната потрошувачка во анализираниот период се очекува да биде поумерен, движејќи се помеѓу 1,5% и 2%.

Во однос на надворешно – трговската размена, во периодот 2012 -2014 година проекцијата за раст на извозот на стоки и услуги се движи во интервал од 3,2% до 8% на реална основа, додека увозот се очекува да расте со стапка помеѓу 4% и 7,2%.

Во анализираниот период, активноста на постојните и очекуваните инвестиции во технолошко - индустриските развојни зони, се очекува позитивно да придонесе за растот на надворешно – трговската размена. На подолг рок се очекува одредено подобрување на структурата на извозот, додека на пократок рок подобрување на структурата на увозот, со оглед на тоа дека реализацијата на овие инвестиции претпоставува и поголем увоз на инвестициски и индустриски добра.

Пазар на труд. Предвидениот економски раст во периодот 2012 - 2014 година, се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на труд. Според проекциите се очекува просечен годишен раст на бројот на вработени помеѓу 2% и 3%. Ова пак, ќе резултира со намалување на бројот на невработени во опсег од 1,2% до 2,5% во анализираниот период. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, проектиран во интервал од 1% до 1,4% во анализираниот период.

График 2.10. Раст на бројот на вработени и стапка на невработеност

Извор: Државен завод за статистика и проекции на Министерство за финансии

Ваквите движења имплицираат стапката на вработеност во периодот 2012 - 2014 година да се движи помеѓу на 40% и 41,8%, додека стапката на невработеност да се движи во интервал од 30% до приближно 28%.

Во периодот 2012 – 2014 година, реалниот раст на просечната бруто плата се очекува да се движи помеѓу 0,5% и 3%, додека реалниот раст на просечната нето плата се очекува да биде нешто повисок, како резултат на постепено зголемување на даночното ослободување⁴. Според тоа, реалниот раст на просечната нето плата во анализираниот период е проектиран во интервал од 0,7%, до 3,2%.

⁴ Личното ослободување се валоризира секоја година согласно очекувањата за просечниот раст на платите во земјата.

Извори на растот.

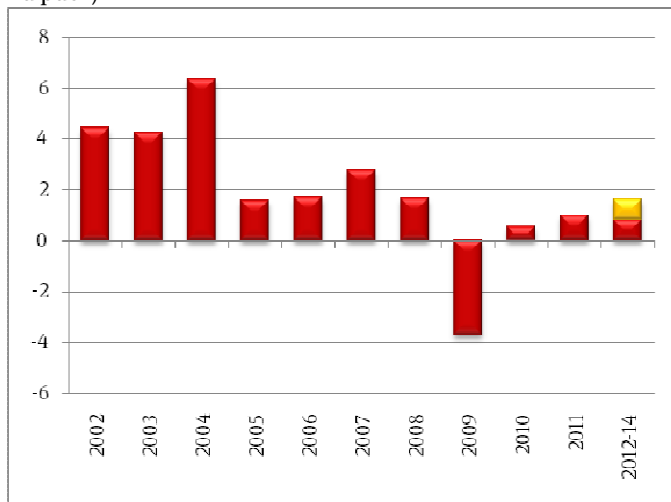
Закрепнувањето на економијата во 2010 година и забрзувањето на растот во 2011 година беше поткрепан и со раст на вкупната факторска продуктивност (ВФП)⁵. Во периодот 2012 – 2014 година, економскиот раст се очекува да биде поддржан и со раст на ВФП, проценет на ниво помеѓу 0,8% и 1,6%. Според тоа, ВФП во анализираниот период се очекува да придонесе со околу 32% во економскиот раст. Трудот се очекува да придонесе нешто повеќе во економскиот раст, со 38%. Физичкиот капитал,

согласно проекциите за раст на инвестициите, во периодот 2012 - 2014 година во просек се очекува да забележи раст од 2,8%, придонесувајќи со 30% во вкупниот економски раст.

Потенцијален раст. Еден од основните параметри при проектирањето на основните макроекономски агрегати е и потенцијалниот раст на БДП. За пресметка на потенцијалниот аутпут користена е Hodrick Prescott-овата тренд проценка, метод која припаѓа во групата на статистички пристапи⁶. Според истиот, потенцијалниот раст на БДП е проценет на 3,7%⁷. Сепак, оценетата стапка на потенцијален раст треба да се толкува со претпазливост. Имајќи ги предвид структурните промени кои настанаа во изминатиот период, како и екстерните шокови на кои Република Македонија беше изложена, заедно со долгиот период на транзиција, постои голема веројатност дека Hodrick Prescott методот произведува пристрасни резултати. Во 2010 и 2011 година, во услови на опоравување на домашната економија од глобалната економска рецесија, цикличната компонента на аутпутот е во негативната зона. Во следниот среднорочен период, согласно долната и горната граница на проекциите за раст на производството и проценките за трендното движење на производството, производниот јаз се движи помеѓу -0,4% до 1% од потенцијалниот аутпут.

Инфлација. Во 2012 година, се очекува значително забавување на растот на цените, при проектирана стапка на инфлација од 2 - 2,5%. Проекцијата за 2012 година е заснована врз претпоставката за намалување на цената на нафтата и

График 2.11. Вкупна факторска продуктивност (стапки на раст)

Извор: Државен завод за статистика и проекции на Министерство за финансии

⁵ ВФП, всушност е (Solow) резидуал на растот на останатите фактори на економски раст, трудот и капиталот. За пресметка на ВФП користена е стапка на амортизација на акумулираниот капитал од 10%, а просечната вредност на делот од доходот од капитал е проценета на 41%, а остатокот е дел од доходот од труд.

⁶ Вредноста на трендот се проценува со минимизирање на јазот на вистинското производство и трендот и варијабилноста на истото за целиот примерок.

⁷ Заради неекономските случувања, 2001 година е исклучена од пресметките.

храната, како и на релативно пониска странска инфлација. Ваквите претпоставки се во согласност со очекуваните движења на глобалната економија. Дополнително, проекцијата на инфлацијата за 2012 година вклучува и зголемување на цената на електричната енергија и парното на почетокот на годината. Во контекст на пониската стапка на инфлација споредено со претходната година, треба да се има предвид и високата споредбена основа, особено од првата половина на 2011 година. Во 2012 година не се очекуваат притисоци од страна на домашната побарувачка, односно динамиката на инфлацијата ќе биде условена главно од фактори на страна на понудата. Монетарната политика, како и досега, ќе биде насочена кон одржување на стабилноста на девизниот курс, како номинално сидро кое е во функција на одржување на ценовната стабилност.

Ризиците за проекцијата на инфлацијата за 2012 година, се главно надолни и се однесуваат на актуелните случувања поврзани со финансиските проблеми во евро-зоната. Во вакви услови постои висока неизвесност во поглед на идната траекторија на светските цени и нивниот пренесен ефект врз домашните цени. Воедно, евентуалната реализација на негативните ризици за економскиот раст на домашната економија би довеле до дополнителен надолен притисок врз цените.

Во следните две години, односно во 2013 и 2014 година, се очекува инфлацијата да биде релативно ниска и стабилна и би се движела на ниво од 2 - 2,5%. На среден рок, движењето на инфлацијата ќе биде под влијание на движењето на светските цени на основните производи, но и на динамиката на економската активност во домашната економија.

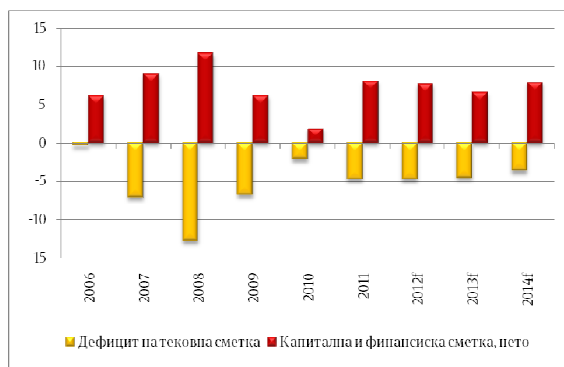
Надворешен сектор. На среден рок, трендовите на тековната сметка од Платниот биланс, во голема мерка се условени од закрепнувањето на глобалната економија и динамиката на домашната економска активност. Пресудно влијание врз динамиката на дефицитот на тековната сметка се очекува да има динамиката на трговското салдо. Имено, по проширувањето на трговски дефицит во 2011 година како одраз на зголемен увоз врз основа на зголемена активност на новите капацитети со странски капитал и ценовен ефект кај увозот на енергенс, во наредниот период може да се очекува стабилизација односно постепено стеснување на трговскиот дефицит. Имено, во следниот тригодишен период се очекува постепено да зајакнуваат позитивните ефекти од странските инвестиции од претходните години како и од тековниот период во однос на извозот, коишто се очекува да делуваат во насока на намалување на трговскиот дефицит.

По продлабочувањето на дефицитот на тековната сметка во 2011 година, во следните две години се очекува негово релативно стабилизирање. Имено, во 2012 година и 2013 година, дефицитот на тековната сметка се очекува да се движи помеѓу 4,7 – 5,6% од БДП во просек. Основните компоненти на тековната сметка, се очекува да забележат дивергентни движења. Имено, се очекува постепено стеснување на трговскиот дефицит, наспроти тенденцијата на мало забавување на учеството на нето приливите врз основа на приватни трансфери во БДП. Стеснувањето на трговскиот дефицит базира на очекуваниот побрз раст на извозот во однос на растот на увозот. Во рамки на трговскиот дефицит, се очекува

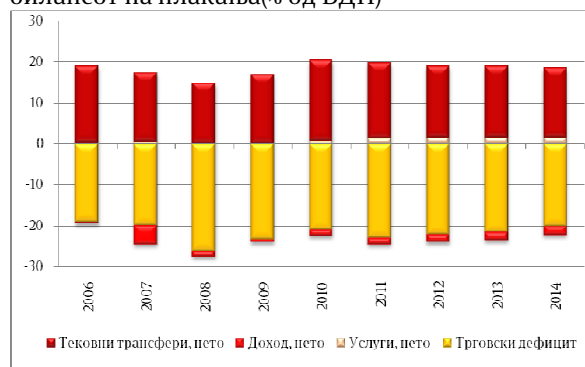

релативно стабилен енергетски трговски дефицит, согласно очекуваниот надолен тренд кај цените на нафтата и релативно стабилно ниво на цените на електричната енергија. Проектираното стеснување на трговскиот дефицит се очекува да произлезе од подобрувањето на не-енергетското трговско салдо, каде главен носител се очекува да биде подобрувањето на трговското салдо во размената на хемиски производи и во размената на храна. Во однос на очекуваната забавена динамика на раст на приватните трансфери, треба да се нагласи дека тоа претставува нивна постепена нормализација, по исклучително високото ниво достигнато во 2010 година. Останатите компоненти на тековната сметка, категориите услуги и доход, во следните две години се очекува да се задржат на стабилно ниво.

График 2.12. Биланс на плаќања (% од БДП)

График 2.13. Структурата на тековната сметка на билансот на плаќања (% од БДП)

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во 2014 година, дефицитот на тековната сметка се очекува да достигне ниво од 4 - 6% од БДП. Ваквото движење на дефицитот се очекува да произлезе од промените кај трговското салдо, при што во 2014 година истото би било нешто над 20% од БДП. Проекцијата за трговскиот дефицит е во согласност со очекуваното динамизирање на економската активност и јакнење на извозниот потенцијал на домашната економија, имајќи го предвид придонесот на новите капацитети главно засновани на странски капитал. Истовремено, се очекува натамошно надолно прилагодување на приватните трансфери, со што во 2014 година тие би сочинувале 16,7% од БДП. Кај категоријата - доход се очекува зголемен дефицит, што главно произлегува од очекуваните повисоки одливи врз основа на доход од СДИ. Ваквата претпоставка базира на очекуваниот раст на приливот на СДИ, постепено интензивирање на економската активност и остварување на поволни финансиски резултати, со што може да се очекува и зголемен одлив врз основа на дивиденди кон странските акционери. Салдото кај услугите се очекува и натаму да се одржува на позитивно и стабилно ниво.

Проекцијата на салдото на тековната сметка на Платниот биланс за периодот 2012 - 2014 година е придружена со ризици. Имено, извозните перформанси на домашните капацитети во голема мерка се условени од движењето на странската побарувачка и светските цени, чија динамика вообичаено, а во сегашните околности на нарушување на нормалните текови во глобалната економија, и

дополнително е придружена со неизвесност. Оттука, движењата во глобалната економија претставуваат значаен ризичен фактор за движењата во Платниот биланс на македонската економија на среден рок. Од друга страна, факт е дека постепено расте бројот на извозни капацитети во економијата, што на среден рок треба да резултира со диверзификација на извозот и подобрување на извозните перформанси. Истовремено, тоа би придонело кон јакнење на флексибилноста на економијата во однос на надворешните шокови. Истовремено, кај проекцијата на услугите и приватните трансфери може да се оцени дека се присутни нагорни ризици со оглед на извозниот потенцијал на услужниот сектор, кој се потврди и во 2011 година, како и можноста за одржување на нивото на приватните трансфери.

Нето - приливите на капитално - финансиската сметка во периодот 2012 - 2014 година се очекува да се одржуваат на релативно стабилно ниво, при што во просек би изнесувале околу 7,4% од БДП, што е слично со проценетото ниво за 2011 година. Постепеното стабилизирање на глобалните финансиски текови, намалувањето на неизвесноста и подобрувањето на перцепциите на странските инвеститори, се фактори што ќе делуваат во насока на раст на приватните финансиски текови. Следствено, СДИ се очекува постепено да се зголемуваат, доближувајќи се до нивото карактеристично за годините со најповолни перформанси од овој аспект. Ваквата динамика претставува умерен пораст на СДИ за околу 2 п.п. од БДП, во однос на 2011 година. Воедно, значителен раст се очекува кај задолжувањето на државата од странство, во согласност со проектираниот буџетски дефицит за 2012 година и финансиската конструкција за негово финансирање. Со заживувањето на домашната економска активност се очекува и соодветно ново задолжување на приватниот сектор, со што долгот на приватниот сектор во периодот 2012 - 2014, се очекува умерено да расте. Во рамките на портфолио - инвестициите на среден рок и понатаму се предвидува постепено намалување на нето-одливите.

Согласно проектираните движења на тековната и капитално - финансиската сметка, бруто девизните резерви во следниот среднорочен период се очекува да забележат континуиран пораст и да се одржуваат на ниво од околу четири месечна покриеност на увозот на стоки и услуги од секоја наредна година. Ваквото ниво на девизни резерви е во функција на поддршка на Стратегијата на таргетирање на девизниот курс.

Проекцијата на капиталните приливи во следниот тригодишен период е поврзана со неизвесност, со оглед на високата условеност од движењата и сентиментот на глобалните финансиски пазари, во исклучително ранлив период после голем финансиски потрес. Ризиците се присутни како во однос на приватните капитални приливи (и покрај тоа што е применет внимателен пристап во однос на очекувањата за приливите врз основа на СДИ), така и во однос на можноста за екстерно задолжување на државата во странство на среден рок.

Ризици по макроекономското сценарио. Ризиците околу проектираните стапки на економски раст се претежно надолни и се поврзани со проектираната патека на странската побарувачка и светските цени и очекуваните инвестиции од странство. Ризиците потекнуваат од глобалните економски движења, поточно високата

неизвесност поврзана со времетраењето и длабочината на должничката криза во Еврозоната. Така, дополнително влошување на економската состојба во Еврозона би резултирало со поголемо забавување на надворешната побарувачка, според тоа и намалување на извозот и производството во земјата, и обратно. Енормната неизвесност околу разрешувањето на должничката криза во Еврозоната и нејзиното влијание врз растот на ЕУ, како најзначаен трговски партнер на Република Македонија, но и врз глобалниот економски раст, создаваат неизвесност за движењето на побарувачката за извоз, за остварувањето на очекуваните капитални приливи за финансирање на домашната економија, како и за движењето на светските цени. Од тие причини, Владата на Република Македонија и Народната банка ќе продолжат со секојдневно внимателно следење на ризиците, со цел навремено да се реагира од страна на фискалната и монетарната политика, соодветно. Воедно, ќе се продолжи со редовни анализи на потребите од спроведување на адекватни мерки за намалување на потенцијалните негативни влијанија од случувањата со должничката криза во Еврозоната врз македонската економија.

ДЕЛ III

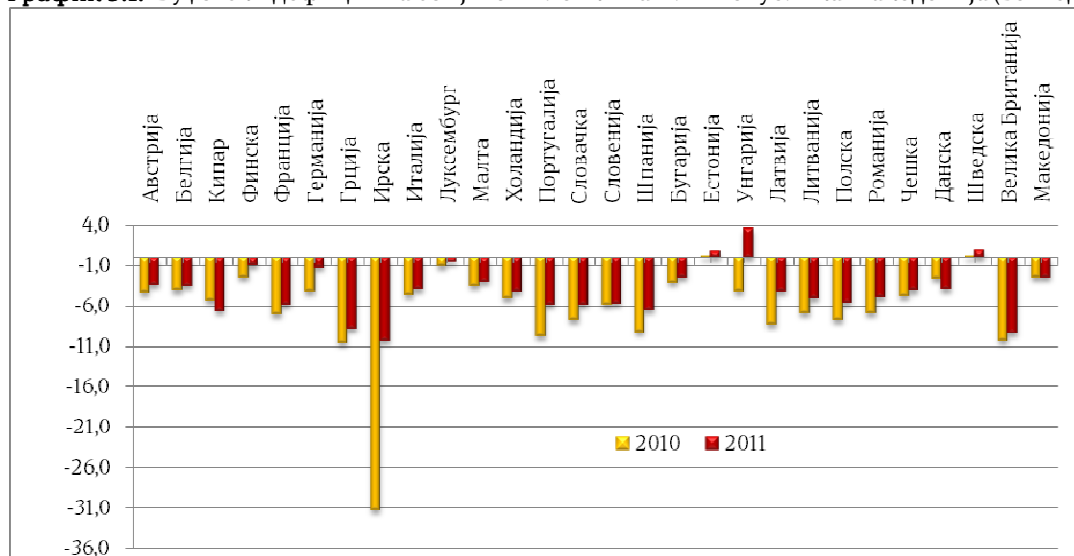
Јавни финансии

Во изминатиот период, на полето на јавните финансии беше водена прудентна фискална политика со солидно остварување на планираните буџетски таргети, што беше потврдено и во последниот Извештај на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2011 година. Во континуитет со претходните години, фискалната политика и во 2010 и 2011 година беше насочена кон постигнување на разумен баланс помеѓу двете стратешки цели на Владата на Република Македонија кои се однесуваат на безусловно одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економската активност преку зголемување на квалитетот на јавните финансии и јакнење на способноста на приватниот сектор за раст и отварање на нови работни места.

Вкупната оптималност на фискалната политика во остварувањето на овие цели, се оценува според нивото на буџетскиот дефицит. Наспроти сите предизвици и ризици од надворешниот сектор, буџетскиот дефицит во Република Македонија во 2010 се одржа на умерено ниво од 2,5% од БДП. Тоа е еден од најниските буџетски дефицити во ЕУ (график 3.1.), значително понизок од просекот на ниво на ЕУ (6,6% за 2010 година) и во рамките на Мاستришкиот критериум за буџетски дефицит од најмногу 3% од БДП.

График 3.1. Буџетски дефицит на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)

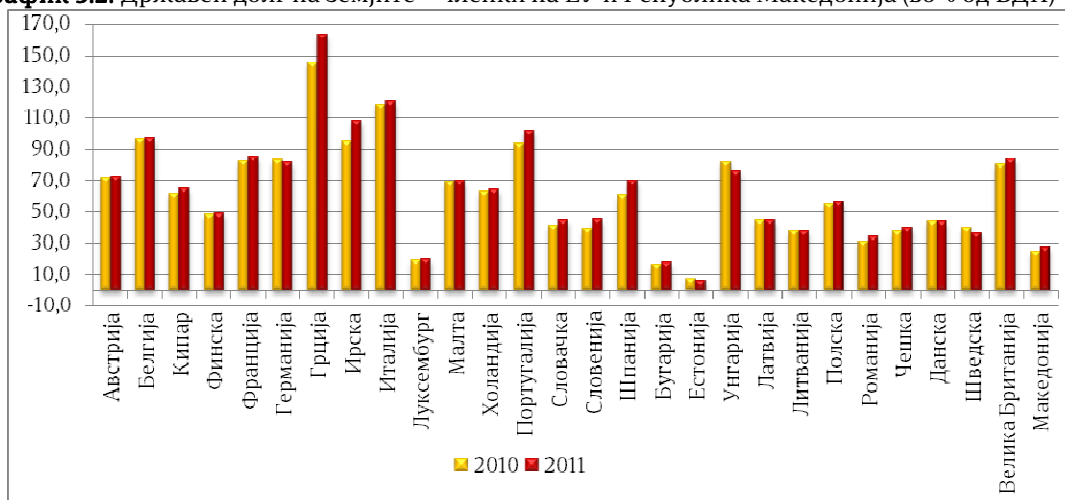

Извор: Европска Комисија, European Economic Forecast и Министерство за финансии, ноември 2011

Покрај тоа, Република Македонија се вбројува меѓу земјите со најниско ниво на државен долг (24,6% од БДП за 2010 година) споредено со земјите - членки на ЕУ (во просек 80,3% за 2010) што е прикажано на график 3.2. Светската банка, во најновиот Извештај од ноември 2011 за економските движења на земјите од регионот на Југоисточна Европа (ЈИЕ), забележува дека споредено со другите земји од регионот, кои треба да се стремат кон намалување на буџетските расходи и превентивно фискално консолидирање, Република Македонија е единствената земја во ЈИЕ, која има фискален простор за умерено задолжување, а со цел зголемување на поддршката за економијата, доколку во следниот среднорочен период дојде до

прелевање на ефектите од должничката криза во Еврозоната, но без притоа да се доведе во прашање способноста за враќање на долгот.

График 3.2. Државен долг на земјите – членки на ЕУ и Република Македонија (во % од БДП)

Извор: Европска Комисија, European Economic Forecast и Министерство за финансии, ноември 2011

Во периодот 2012-2014, фискалната политика ќе продолжи да се карактеризира со натамошно подобрување на квалитетот на јавните финансии и дисциплинираното управување со буџетските средства, кои ќе резултираат со одржување на низок фискален дефицит и одржување на јавниот долг. Преку поефикасно користење на буџетските средства во развојни програми и инфраструктурни инвестиции, фискалната политика ќе биде во функција на задржување на макроекономската стабилност и заживување на економската активност. Фискалната политика во наредниот среднорочен период ќе продолжи да биде избалансирана меѓу остварувањето на две цели:

- на краток рок, да одговори на потребата за ублажување на флукуациите на бизнис циклусот, односно да влијае во насока на неутрализирање на ефектите од светската економска криза и должничката криза во Евро - зоната преку водење на контрациклична (во случајов умерено експанзивна) фискална политика;
- на долг рок, фискалната позиција ќе биде водена од потребата за воспоставување на одржливо ниво на јавен долг, преку одржување на умерено ниво на буџетски дефицит кое нема да придонесува за пораст на нивото на јавниот долг над долгорочно одржливо ниво.

3.1. Салдо на општ владин буџет и состојба на јавен долг

3.1.1 Фактички состојби и среднорочни очекувања

Фактички состојби во 2010. Фискалната политика во 2010 година се спроведуваше во услови на пролонгирано влијание на светската економска криза, кое произлегуваше главно од должничката криза во некои европски земји. Така, остварувањата во првиот квартал од годината наметнаа потреба од прилагодување на фискалната политика на трендовите во економијата и

консолидирање на јавните финансии. Така, Владата на Република Македонија, во јули 2010 година го усвои Ребалансот на Буџетот за 2010 година, со кој се коригираше проекцијата на приходите и расходите надолу за 3%, притоа задржувајќи го истиот таргет за дефицит од 2.5% од БДП. Навремената реакција и ефикасноста на фискалната политика доведе до остварување на планираниот буџетскиот дефицит и придонесе кон одржување на макроекономската стабилност.

Во 2010 година вкупните буџетски приходи изнесуваа 132.148 милиони денари, или 95,3% од планираните, што претставува пораст од 2,8% на годишно ниво. Во рамки на вкупните приходи, 85% се остварија по основ на даночни приходи и социјални придонеси. Притоа, даночните приходи имаат најголемо учество во вкупните приходи (56%), следени од придонесите (29%) и неданочните приходи (11%). Даночните приходи се повисоки за 3,8% во однос на минатата година, при што најзначаен придонес имаше подобрата реализација на приходите од ДДВ. Социјалните придонеси се речиси на истото ниво во однос од 2009 година и се остварени во 96,5% од планот.

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во 2010 година изнесуваа 142.691 милиони денари (или 95,6% од годишниот план), што претставува пораст од 2,4% во однос на 2009 година. Расходите беа реализирани согласно планот и истите имаа нормална динамика на извршување. Во однос на 2009 година, расходите за плати и надоместоци забележаа намалување од 0,3%, расходите за стоки и услуги се пониски за 9,5%, додека социјалните трансфери се повисоки за 3,3%. За редовна исплата на пензиите беа наменети 34.443 милиони денари, додека трансферите до приватните пензиски фондови се реализираа во износ од 3.171 милиони денари. Од Буџетот редовно се трансферираа дотациите до единиците на локална самоуправа, при што 3,4% од вкупниот приход од ДДВ од претходната година се трансферираше на локално ниво. Дополнително, 12.133 милиони денари се трансферираа како блок дотации за финансирање на пренесените надлежности, како и наменски дотации за финансирање на материјалните трошоци во локалните јавни установи. Исто така, до крајот на годината се реализираа 80% од планираните земјоделски субвенции за цела година. За редовно сервисирање на обврските по основ на камати се наменија 3.147 милиони денари, од кои 2.155 милиони денари се однесува на камати по надворешно задолжување. Пониска реализација од планот беше во најголем дел забележана кај стоките и услугите (91%) и кај капиталните расходи (87%), делумно поради слабата реализација на проектите кои беа планирани да се финансираат од странски донации или кредити (одобрени директно на буџетските корисници) кои не се материјализираа во целост. Со тоа, доколку се фокусираме само на капиталните расходи реализирани преку буџетската сметка (Основен буџет) процентот на реализација изнесува 92%, што е значително повисоко од минатата година (79%).

На крајот од 2010, Буџетот на Република Македонија оствари дефицит во износ од 10.543 милиони денари или 2.48% од БДП, односно планот беше остварен во целост.

Финансирањето на дефицитот беше обезбедено преку надворешно задолжување (ПДПЛ и СПВ алокација) или 49%, со депозити 33% и преку домашно задолжување (ДХВ) со 18%.

Вкупните приходи на Општиот владин буџет (Буџетот на Република Македонија и Буџетите на единиците на локална самоуправа) во 2010 година изнесуваат 142.023 милиони денари или 33,4% од БДП, додека вкупните расходи достигнаа 152.521 милиони денари или 35,8% од БДП. Притоа, остварен е дефицит на консолидиран Општ владин буџет од 2,47% од БДП, како резултат на остварениот дефицит на Буџетот на централната власт од 2,48% од БДП и остварениот низок суфицит од тековното работење на ЕЛС во износ од 0,01%.

Фактички состојби во 2011. Фискалната политика во 2011 година продолжи во насока на спроведување на дисциплинирана буџетска потрошувачка со нагласен акцент на рестриктивност и ригорозна контрола на непродуктивните трошоци, за сметка на инвестициски вложувања во капитални проекти. Вкупните приходи за 2011 година се планирани во износ од 148.408 милиони денари, додека вкупните расходи се планирани во износ од 159.992 милиони денари, односно планиран е дефицит од 11.584 милиони денари (2,5% од БДП). Со проектираниот дефицит се настојува да се задржи динамиката на низок буџетски дефицит, кој ќе биде во функција на поттикнување на растот на домашната економија, преку зголемено учество на капиталните инвестиции во структурата на расходната страна на буџетот.

Во периодот јануари - септември 2011 година, вкупните приходи на Буџетот на Република Македонија изнесуваа 101.856 милиони денари (22,4% од БДП), што претставува пораст од 4% споредено со истиот период во 2010 година. Во рамки на вкупно остварените приходи на Буџетот на Република Македонија, 87.312 милиони денари се остварени по основ на даночни приходи и социјални придонеси, односно 86% од вкупните изворни приходи. Во структурата на вкупните приходи најголемо учество имаат даночните приходи со 57%, потоа придонесите со 28%, неданочните приходи со 10%, додека капиталните приходи и донациите учествуваат со 4%, односно 1%. Остварените даночните приходи изнесуваат 58.149 милиони денари, што претставува пораст од 7,3% во анализираниот период. Во нивната структура најголемо учество имаат приходите наплатени од ДДВ (учество од 53,8%), следени од акцизите (19,8%) и персоналниот данок од доход (11,9%). Во анализираниот период пораст забележаа приходите остварени по основ на ДДВ (11,3%), данокот на добивка за (18,5%), акцизите за (4,1%), персоналниот данок на доход (8,6%) и другите даночни приходи (5,6%). Од друга страна, помала реализација имаат само увозните давачки за 23,2%. Повисоките даночните приходи се во согласност со проектираниот економски раст за 2011 година.

Табела 3.1. Буџет на Република Македонија (во милиони денари)

	Буџет 2011	Реализација во периодот јануари-септември 2011
1. Вкупни приходи	148.408	101.856
1.1. Даночни приходи и придонеси	122.330	87.312
1.1.1 Даночни приходи	79.981	58.149
1.1.2 Придонеси	42.349	29.163
1.2. Неданочни приходи	16.071	10.051
1.3. Капитални приходи	5.824	3.209
1.4. Донации	4.183	1.284
2. Вкупни расходи	159.992	111.247
2.1. Тековни расходи	139.000	98.075
2.1.1 Плати и надоместоци	23.309	17.349
2.1.2 Стоки и услуги	17.129	10.236
2.1.3 Трансфери	95.475	67.853
2.1.4 Камати	3.087	2.637
2.2. Капитални расходи	20.992	13.172
3. Дефицит	-11.584	-9.391
4. Финансирање на дефицит	11.584	9.391
4.1 Прилив	19.561	14.887
4.1.3 Странски извори	19.361	15.430
4.1.3 Домашни извори	0	1.550
4.1.4 Депозити/ Дополнителни извори	-100	-2.223
4.2 Одлив	7.977	5.496
4.2.1 Отплата по странско задолжување	2.970	2.193
4.2.2 Отплата по домашно задолжување	5.007	3.303

Извор: Министерство за финансии

Вкупните расходи на Буџетот на Република Македонија во периодот јануари - септември 2011 година изнесуваат 111.247 милиони денари (24,4% од БДП) и се повисоки за 6,4% споредено со истиот период во 2010 година. Притоа, тековните расходи изнесуваат 98.075 милиони денари или 88,2% од вкупните расходи и истите се за 4,7% повисоки во однос на истиот период во 2010 година. Гледано по категории, расходите за плати и надоместоци се повисоки за 2,2% споредено со истиот период во 2010 година, додека расходите за стоки и услуги се пониски за 4,3%. Трансферите кои имаат најголемо учество во вкупните буџетски расходи (61% или 67.853 милиони денари) се повисоки за 6,5% споредено со истиот период од 2010 година. Во нив, освен социјалните трансфери и трансферите и блок дотациите до општините, вклучени се и расходите исплатени по основ на земјоделски субвенции. Исплата на земјоделските субвенции имаа значаен придонес во реализацијата на дефицитот на Буџет на Република Македонија особено во првата половина од годината. Во анализираниот период, капиталните расходи се реализирани во износ од 13.172 милиони денари и споредено со истиот период од 2010 година се повисоки за 21%, со што нивното учество во вкупните расходи се зголеми за 1,4 п.п. и достигна 11,8%. Како процент од БДП, капиталните расходи во разгледуваниот период изнесуваат 2,9%, споредено со 2,5% за истиот период во 2010 година. Зголеменото учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи ја

потврдува тенденцијата на промена на буџетската структура во корист на инвестициите и во насока на подобрување на структурата на буџетските трошења. Во разгледуваниот период, отплатата на главнина по однос на вкупниот долг изнесува 5.496 милиони денари, додека плаќањата по основ на камата изнесуваат 2.637 милиони денари. Од вкупните одливи по основ на отплата на кредити, одливот за отплата на главнина кон домашни кредитори изнесува 3.303 милиони денари, додека 2.193 милиони денари се одливи за отплата на главнина кон нерезидентни кредитори.

Во периодот од јануари - септември 2011 година остварен е дефицит на Буџетот на Република Македонија во висина од 9.391 милиони денари или 2.06% од БДП. Така, до крајот на годината се очекува дефицитот на Буџетот на Република Македонија да се оствари во рамките на планираното ниво за 2011 година од 2,5% од БДП.

Среднорочни очекувања. Имајќи ги предвид ризиците во макроекономскиот сценарио кои се претежно надолни и поврзани со проектираната динамика на странската побарувачка и светските цени на основните производи и очекуваните инвестиции од странство, фискалната политика во периодот 2012 – 2014 година ќе биде во функција на задржување на стабилни стапки на економски раст, одржување на висок степен на социјална сигурност и подобрување на економската инфраструктура на земјата со цел зголемување на конкурентноста на македонската економија.

Фискалната политика во следниот среднорочен период ќе биде флексибилна со цел да може да се адаптира на состојбите и ризиците по макроекономскиот сценарио. Согласно праговите за фискална ранливост наведени во најновиот Извештај на Светската банка од ноември 2011 за економските движења на земјите од регионот на ЈИЕ, Република Македонија се карактеризира со ниска фискална ранливост и воедно подобра фискална позиција споредено со земјите од регионот. Така, главниот фактор на доверба во фискалната политика за анализиранот период е одржување на буџетскиот дефицит под Мастришкиот критериум од 3%, односно најмногу до 2,5% од БДП.

3.1.2. Фискална стратегија

Проектирани приходи на Буџет на Република Македонија. Вкупните приходи на Буџетот на Република Македонија⁸ за 2012 година се планираат на ниво од 156.750 милиони денари, и истите како процент од БДП се задржуваат на ниско ниво споредено со останатите европски земји. Во буџетот за 2012 година постоечките даноци се задржани на непроменето ниво, со што Република Македонија и натаму ќе задржи најниско ниво на даночно оптоварување.

⁸ Централен буџет и Буџет на фондови.

Вкупните изворни приходи на Буџетот на Република Македонија⁹ во 2012 година се планирани во висина од околу 32% од БДП. На среден рок учеството на буџетските приходи во БДП се намалува согласно политиката за намалување на даночното оптоварување на стопанството. Како континуитет од претходните години, и на среден рок, во структурата на планираните приходи, највисоко учество имаат даночните приходи, следени од социјалните придонеси, неданочни и капитални приходи, додека остатокот од приходите се очекува да се реализира преку ИПА фондовите. Во рамките на даночните приходи, најзначаен износ на приходи ќе се остварува по основ на ДДВ, персонален данок на доход и акцизите. Проекциите на социјалните придонеси кои претставуваат изворни приходи на Фондовите за пензиско и здравствено осигурување и Агенцијата за вработување, во наредниот среднорочен период се базираат на планираната динамика на намалување на стапките за социјални придонеси, како и ефектите од реформата во овој сегмент. Во проекцијата на приходите на Буџетот на Република Македонија, во делот на странските донации планирани се донациите што буџетските корисници се очекува да ги реализираат за конкретни проекти, како и повлекувањата од предприсапните фондови на ЕУ.

Проектирани расходи на Буџет на Република Македонија. Строгата фискална дисциплина како предуслов за економски раст ќе продолжи и во наредниот среднорочен период.

Буџетските расходи во 2012 година се планирани на ниво од 169.198 милиони денари и овозможуваат обезбедување на средства за финансирање на основните социјални потреби со цел задржување на социјалната стабилност во тешки околности, максимална рестриктивност на тековните и непродуктивни расходи и висок пораст на капиталните расходи, за околу 29% во однос на 2011 година. Во рамките на вкупните расходи значително е подобрена структурата и квалитетот на расходите со значително поголемо учество на капиталните расходи за 2,9 п.п. (од 13,1% во 2011 на 16% во 2012 година), за сметка на тековните расходи чие учество се намалува (од 86,9% во 2010 година на 84% во 2012 година).

График 3.3. Структура на тековни расходи во 2012 година

Извор: Министерство за финансии

Во периодот 2012 – 2014 година, расходната страна на Буџетот на Република Македонија е дизајнирана во функција на обезбедување на стабилни стапки на економски раст, одржување на висок степен на социјална сигурност и

⁹ Ibid.

зголемување на капиталните расходи со цел зголемување на конкурентноста на македонската економија. Во овој период планирано е натамошно подобрување на структурата на расходите преку зголемено учеството на капиталните расходи за сметка на намалување на тековните расходи. Позитивната промена во структурата на јавните расходи е неопходна за остварување на предвидените стапки на економски раст и кореспондира со определбата за продолжување на рестриктивна буџетска потрошувачка во делот на непродуктивните расходи и очекуван прилив на инвестиции за финансирање на капитални проекти, како од домашни, така и од надворешни извори. При проекцијата на расходите земени се во предвид следните претпоставки:

- продолжување на строгата контрола на новите вработувања;
- целосна и навремена исплата на пензиските примања и социјалните надоместоци;
- зголемување на субвенциите во земјоделството, со цел натамошно зајакнување и поддршка на овој сектор;
- обезбедување на зголемен обем на средства, како од домашни, така и од странски извори, за целосно завршување на започнатите капитални проекти и започнување на други значајни инфраструктурни проекти кои ќе обезбедат зголемување на продуктивноста и конкурентноста на економијата на долг рок, а на среден рок ќе ја поддржат економската активност.

Со цел одржување на повисоки стапки на економски раст, во следниот среднорочен период се предвидува одржување на високото ниво на јавните инвестиции. Во тие рамки, планирани се инвестиции во патната, железничката, енергетската и комуналната инфраструктура, казнено - поправните установи, подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствен систем, како и инвестиции во културата.

Во областа на патната инфраструктура, со средства од домашно и странско задолжување ќе продолжи имплементацијата на проектот за реконструкција и рехабилитација на регионалните и локалните патишта во земјата. Поради завршување на автопатот Табановце – Гевгелија, во 2012 предвидено е да започне изградбата на нова модерна автопатска делница помеѓу Демир Капија и Смоквица во рамките на проектот за комплетирање на главната оска од Коридорот 10 која поминува низ Република Македонија. Дополнително, во функција на зголемување на обемот на приходи на Агенцијата за државни патишта преку реализацијата на овој проект предвидено е да се подобри наплатата на патарините. Реализацијата на овој проект е поддржана со заем од ЕИБ, Европската банка за обнова и развој (ЕБОР), грант средства преку Инструментот за претпристапна помош (ИПА), како и буџетски средства.

Во однос на железничката инфраструктура, предвидено е продолжување на започнатите активности околу имплементација на проектот за подобрување на железничката пруга на Коридорот 10 кој е финансиран со заем од ЕБОР. Во

рамките на овој проект, предвидено е да се изврши ремонт на повеќе делници од железницата на Коридорот 10, во вкупна должина од околу 53km. Главна цел на проектот е подобрување на железничката пруга, намалување на трошоците за нејзино одржување и обезбедување на сигурен железнички сообраќај. Исто така, во областа на железничкиот сообраќај, во следниот среднорочен период, фокусот ќе биде ставен и на подготовката на проект за доизградба на железницата на Коридорот 8, со цел поврзување на Црното со Јадранско море од каде и произлегува големата стратешка важност на овој проект. Подготовката на овој проект ќе биде поддржана преку средства од инструментот WBIF на ЕУ. Во текот на 2012 ќе отпочнат и активности околу обнова на возниот парк за железничкиот сообраќај.

Исто така, предвидени се средства и за реконструкција и одржување на објектите во образованието, детската и социјалната заштита, спортот и културата. Истовремено, предвидени се средства за продолжување на тековните повеќегодишни проекти, за кои веќе се превземени обврски во областа на здравството, транспортот и животната средина.

Воедно, во следниот среднорочен период, ќе продолжат предвидените активности за создавање на модерен и конкурентен земјоделски сектор поддржани преку проектот на Светска банка за зајакнување на земјоделството. Покрај тоа, ќе продолжи втората фаза од проектот за наводнување на јужната долина на реката Вардар со цел зголемување на продуктивноста и одржлив развој на земјоделското производство, а ќе се финансира со заем од KfW и ќе опфаќа рехабилитација и модернизација на системите за наводнување на земјишна површина од 3.904ха.

Во делот на судството, ќе продолжи имплементацијата на реформите во правниот и судскиот систем и институционална поддршка, за кои се очекува да придонесат за намалување на трошоците за вршење бизниси и зголемување на можностите за создавање на нови работни места, преку поддршка на напорите за подобрување на заштитата на договорните, имотните и правата на кредиторите, како и подобрување на ефикасноста и ефективноста на судството. Воедно, во следниот период ќе заврши реконструкцијата на единаесет судови со проширена надлежност, како и довршување на изградбата на зградата на новиот Кривичен суд во Скопје.

Со цел обезбедување, остварување и унапредување на човековите права, во однос на условите за сместување, хигиената, здравствената заштита и слободните активности на осудените и притворените лица, во овој период ќе продолжи со имплементација проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа. Реализацијата на овој проект предвидува реконструкција на четири казнено - поправни установи со што ќе се имплементираат стандардите предвидени во Европските затворски правила.

Активностите и мерките на Владата на Република Македонија во делот на социјалната политика се поддржани преку проектот за условени парични трансфери, финансиран од Светската банка, за кој се очекува да придонесе кон намалување на сиромаштијата на ранливите групи преку условување на постоечките парични надоместоци.

Зајакнувањето на управувањето на локално ниво е поддржано со проектот за подобрување на општинските услуги финансиран со заем од Светската банка. Со проектот, им се овозможува на општините и јавните комунални претпријатија да обезбедат финансирање на капитални инвестициски зафати, согласно своите приоритети за локален економски развој. Реалните потреби на македонските општини за поволни финансиски средства наменети за нови инвестиции, како и позитивните искуства при спроведувањето на тековниот Проект за подобрување на општинските услуги беа поттик за покренување иницијатива за обезбедување дополнителни средства за спроведување на втор Проект кој ќе започне да се имплементира во 2012 година. Основна цел на проектот ќе биде финансиска поддршка на инфраструктурните проекти на општините, пред се од посиромашните региони, кои преку полесен пристап до поволни и атрактивни кредити ќе добијат можност за реализација на инвестициски проекти кои ќе придонесат кон унапредување на општинските функции, надлежности и услуги во делот на водоснабдувањето, енергетската ефикасност (улично осветлување, изолација на општински објекти), локалната патна инфраструктура (реконструкција на улици), комуналните услуги (набавка на возила за јавните комунални претпријатија) и слично. Во фокусот на проект ќе бидат помалите (рурални) општини, кои се финансиски послаби и немоќни за обезбедување финансиски средства преку комерцијално задолжување. Како и претходниот проект така и новиот проект би поддржувал финансирање на економски или финансиски исплатливи општински инвестициски проекти.

Во насока на продолжување на реформите за подобрување на заштитата на имотно - правните односи и регистрацијата на сопственичките права, во текот на 2012 година, ќе продолжат да се имплементираат активностите поврзани со заокружување на реформите во катастарот поддржани со проектот за катастар на недвижности и регистрација финансиран од Светската банка. Реализација на овој проект, се очекува да ги подобри јавните услуги во катастарот на недвижности и регистрацијата на сопственичките права. Со проектот ќе се обезбеди и зајакнување на институционалните капацитети и подобрување на условите за работа на подрачните одделенија на Управата за имотно-правни работи, како и автоматизација на деловните процеси и дигитализација на постојната евиденција со цел создавање дигитална архива.

Со цел да се зголеми пристапот на домаќинствата, земјоделците и малите и средни претпријатија до финансиска заштита од загуби предизвикани од природни катастрофи, во 2012 година Република Македонија ќе се приклучи на

регионалниот проект за осигурување од ризик од катастрофи, кој ќе се финансира со заем од Светската банка. Заемот ќе се користи како влог во “Европа Ре” која претставува специјализирана регионална компанија за реосигурување на ризиците од катастрофи во сопственост на земјите од ЈИЕ. Преку учеството во овој проект, ќе се овозможи создавање на нов финансиски инструмент под прифатливи услови за стопанството, земјоделците и домаќинствата за осигурување од природни катастрофи како поплави и суши, кој до сега не беше воопшто развиен. Со овој инструмент, ќе се зголеми бројот на сопственици на куќи, земјоделци, компании и владини институции кои ќе бидат осигурени од ризици од катастрофи и ќе се намалат нивните трошоци за надминување на последиците од истите.

Во функција на подобрување на условите во здравствените установи, од Банката за развој при Советот на Европа обезбедени се средства за реализација на првата фаза под Проектот за реконструкција и доградба на јавните здравствени установи. Цел на овој проект е да се подобри здравствената инфраструктура, оперативните услуги за испорака на соодветни здравствени услуги, како и да се воведат нова и модернизирани опрема и технологија, која ќе замени поголем дел од постоечката застарена опрема. Дополнително, со техничка помош од ЕУ преку инструментот WBIF се направија сеопфатни проценки за обемот и видот на интервенциите, како и финансиските средства за останатите јавни здравствени установи, како и за Клиничкиот центар. Врз основа на оценките, предвидено е да се развие Стратегија за фазна реализација за реконструкција и доградба на останатите јавни здравствени установи и други здравствени објекти и истото ќе биде реализирано преку обезбедување на дополнителни финансиски средства во вид на заеми од меѓународните финансиски институции.

Во следниот среднорочен период, предвидено е да продолжи реализацијата на проектот за изградба на физкултурни сали во средните училишта кој е финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа, чија цел е зголемување на квалитетот на физичкото образование. Воедно, во 2012 година ќе започне со реализација и втората фаза од овој проект која вклучува реновирање на физкултурни сали во основни училишта како и реновирање на основни и средни училишта на територијата на целата земја.

Еден од важните елементи на политиката за социјален развој е зголемување на квалитетот на живот на лицата со ниски приходи и ранливите групи на граѓани со обезбедување на нивно соодветно домување. Активностите и мерките на Владата на Република Македонија во делот на социјалната политика се поддржани и со проектот за домување на социјално - ранливи категории на граѓани, преку кој се инвестира во изградба на станови за лица со ниски примања, а за кој се обезбедени средства од Банката за развој при Советот на Европа.

Со цел обезбедување на рамномерен регионален развој, подобрување на условите и зголемување на квалитетот на животот во руралните средини преку обезбедување на чиста вода за пиење, во 2011 година започна имплементацијата на проектот за водоснабдување и одведување на отпадните води финансиран со заем од Европската инвестициона банка (ЕИБ). Исто така, со реализација на првата фаза од проектот кој се однесува на изградба на водоводни и канализациони мрежи во општините, финансиран од Германската развојна банка - KfW, предвидено е да се подобрат водоснабдителните системи во неколку општини во земјата. Воедно, овој проект предвидува и втора фаза која ќе опфати рехабилитација на водоводните и канализационите мрежи во општините.

Првата фаза од проектот кој вклучува подобрување на искористувањето на водите од базенот на реката Злетовица се очекува да заврши во 2012 година. Со поддршка од ЕИБ, ќе се реализираат втората и третата фаза кои се однесуваат на наводнување и производство на електрична енергија од обновливи извори преку изградба на мали хидроцентрали по течението на реката Злетовица, што ќе придонесе за зголемување на производство на електрична енергија од обновливи извори, како и создавање на можности за нови вработувања во регионот.

Воедно, во следниот период, ќе започне имплементација на проектот за изградба на гасоводниот систем во Република Македонија чија цел е обезбедување на евтина и еколошка енергија за потребите на стопанството, јавниот сектор и домаќинството, што ќе резултира со намалување на емисијата на штетни гасови во атмосферата.

Во следниот среднорочен период, предвидено е дел од гасоводниот систем да се финансира со средства од обврските на Руската федерација кон Република Македонија, а остатокот е предвидено да се финансира со заеми од ЕИБ и ЕБОР.

Иако не се дел од Централниот буџет на Република Македонија, сепак значајно е да се споменат и инвестициите во енергетскиот сектор кои имаат за цел зголемување на производството на електрична енергија од обновливи извори до ниво од 20% согласно насоките прикажани во Стратегијата Европа-2020 и Стратегијата за обновливи извори на енергија на Република Македонија - 2020. Така, во следниот среднорочен период, ќе продолжи рехабилитацијата на шест хидроенергетски централи финансирани со заем од KfW банката, со замена на електричната и хидро-механичката опрема како и спроведување на неопходни градежни работи. Во имплементација е и проектот “Ветерен парк - Богданци” финансиран со заем од КфВ банката, со чија реализација е предвидено да се постигне годишно производство на 100 GWh енергија од ветер, а со тоа и зголемување на инсталираната моќност на АД ЕЛЕМ за околу 30-40 MW. Исто така, во 2012 година ќе започне изградбата на браната - Луково поле и довод на Корабски води, кои се финансираат со заем од Светската банка. Со заем од ЕБОР, во 2012 година ќе започне изградбата на акумулација со хидроцентралата -

Бошков Мост. Покрај тоа, со имплементација на проектот за главен транспортен систем од површински коп Брод Гнеотино до Суводол финансиран со заем од Дојче банка, се набавува опрема за отворање на површинскиот коп за континуирано снабдување со јаглен и продолжување на векот на Термоелектраната-Битола за период до 2030 година. Истовремено, продолжува ревитализација и модернизација на Термоелектраната - Битола со што, покрај продолжување на животниот век до 2030 година, ќе се намалат емисиите на штетните гасови, кое е во согласност со ЕУ директивите. Воедно, со цел обезбедување на посигурен пренос на електричната енергија, се имплементираат повеќе проекти. Во текот на 2012 година со заеми од Светската банка ќе продолжи изградбата на 110 kV двосистемски далекувод трафостаница Битола 3 до трафостаницата Битола 4, ревитализацијата на 110 kV далекувод Скопје 1 - Тетово 1 и изградбата на 400 kV далекувод Штип (Република Македонија) – Ниш (Република Србија). Со заем од ЕБОР се очекува да започне изградба на 400 kV далекувод Битола (Република Македонија) - Елбасан (Република Албанија), откако ќе се изработи Студијата за изводливост и Студијата за оцена на влијанието врз животната средина. Покрај тоа, во наредниот период АД МЕПСО планира да набави опрема, како и да ревитализира повеќе 110 kV далекуводи кои се постари од 40 години.

Проектиран дефицит и негово финансирање. Согласно проекциите на приходите и расходите на Буџетот на Република Македонија за 2012 година, планираниот дефицит е проектиран на ниво од 2,5% (табела 3.3), додека во следниот среднорочен период буџетскиот дефицит е проектиран да се реализира на одржливо ниво, до 2,5% од БДП.

Табела 3.3. Дефицит и извори на негово финансирање (во милиони денари)

	2011	2012
Буџетски биланс	-11,584	-12,449
Финансирање на дефицит	11,584	12,449
Приливи	19,661	17,871
Странски извори	19,361	13,991
Домашни извори	300	3,880
Одливи	8,077	5,422
Отплата по странско задолжување	2,970	3,472
Отплата по домашно задолжување	5,107	1,950

Извор: Министерство за финансии

Финансирањето на планираниот дефицит ќе се обезбедува од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции, кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти, еврообврзници и друг вид на странско задолжување) и домашни извори (емисии на државни хартии од вредност). И покрај состојбите и неповолните услови на пазарот на капитал, Владата на Република Македонија успеа да обезбеди финансиски средства во

износ од 130 милиони евра преку нов инструмент за гаранција во лимитиран период (Policy Based Guarantee) на Светска Банка, преку кој Владата ги обезбеди овие средства за финансирање под многу поволни услови.

Во текот на 2012 година, ќе продолжи да се следи состојбата на меѓународниот пазар на капитал. Останува отворена можноста за издавање и на нова еврообврзница на Република Македонија, доколку условите на пазарот се поволни за преземање на ваква активност. Во тој контекст, и кредитната линија за претпазливост (PCL) од ММФ претставува инструмент кој е во функција на обезбедување на средства, во случај на нарушување на економските текови предизвикани од екстерни фактори. Странското задолжување како извор на финансирање ќе се користи од страна на буџетските корисници за конкретни проекти, но и од Агенцијата за државни патишта за изградба и реконструкција на патиштата во Република Македонија.

Во однос на задолжувањето на домашниот пазар, основна заложба во следниот среднорочен период ќе биде понатамошен развој на домашниот пазар на хартии од вредност. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање на подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на пет, седум и десет годишни државни обврзници, на квартална основа. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските и друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност, во следниот среднорочен период се планира преземање на низа мерки и активности кои ќе се однесуваат на постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање на позитивно годишно нето задолжување и повторно отворање на веќе одржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Буџет на локална власт. Во следниот среднорочен период, се очекува општините да продолжат со трендот на подобра наплата на сопствените приходи, истовремено со порастот на приходите од дотацијата од ДДВ (општата дотација), кои ќе се обезбедат во висина од 4% во текот на 2012 година. Истовремено, со овој пораст ќе се вршат и анализи на постоечката формула за распределба на приходите од ДДВ, која се однесува на вклучување на дополнителни фактори за распределба на дотацијата од ДДВ и подготовка на повеќе модели за распределба со повисок степен на воедначување. Дополнителен пораст на сопствените приходи на општините се очекува да се реализира од надоместокот кој се наплаќа од издавање на концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос од 50% за централниот буџет и 50 % за локалните власти.

Подинамичен локален економски развој и квалитетни услуги на граѓаните во следниот среднорочен период се очекува да се обезбеди преку имплементацијата на проектите избрани како приоритети на општините кои се финансирани со долгорочните on-lending заеми во рамките на проектот за подобрување на општинските услуги поддржан од Светската банка, како и други форми на финансирање за подобрување на општинските услуги.

Во следниот среднорочен период, се предвидува стабилизирање на сопствените приходи на општините со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот. Дополнителен импулс врз порастот на сопствените приходи на општините во 2013 година се очекува да се обезбеди преку порастот на процентот на приходите од дотацијата од ДДВ на 4,5%.

Владата на Република Македонија е посветена на успешно спроведување на овој процес во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со развиени, одговорни и функционални општини. Ваквиот пристап ќе овозможи адекватни решенија за подинамичен локален економски развој, повисока стапка на вработеност и пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење на македонските граѓани.

3.1.3. Структурен дефицит

Економската активност со текот на времето има тенденција на раст, но при движењето кон трендната патека економијата вообичаено флукутира над и под долгорочниот тренд. Ваквите циклични движења во економијата се рефлектираат и врз фискалните движења, преку автоматски стабилизатори, поради што, всушност е замаглена вистинската фискална позиција на земјата. Оттука, за да добиеме појасна слика за фискалната позиција вршиме пресметка и анализа на циклично прилагодениот буџетски дефицит.

Табела 3.4. Агрегатни фискални индикатори и произведен јаз

	2010	2011	2012 - 2014
Примарно буџетско салдо	-1,7	-1,9	до -1,8
Вкупно буџетско салдо	-2,5	-2,5	до -2,5
Производен јаз	-1,0	-0,7	-0,4 до 1,0
Циклична буџетска компонента	-0,3	-0,2	-0,1 до 0,3
Циклично прилагодено примарно буџетско салдо	-1,4	-1,6	-1,7 до 2,0
Циклично прилагодено вкупно буџетско салдо	-2,2	-2,3	-2,4 до -2,8

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Економскиот раст во 2010 година и очекувањата за 2011 година укажуваат на негативен произведен јаз што имплицира цикличната буџетска компонента да

биде негативна. Како резултат на тоа, циклично прилагодениот буџетски дефицит е понизок од реализираниот во 2010 година, односно планираниот во 2011 година (табела 3.2).

Врз основа на проектираниот економски раст во периодот 2012 – 2014 година и неговата структура, односно проценките за производниот јаз, пресметана е негативна циклична компонента на буџетот за долната граница на проектираниот економски раст, додека за горната граница цикличната компонента на буџетот е позитивна. Позледното, рефлектира циклично прилагоден дефицит поголем од проектираниот, движејќи се сепак под 3% од БДП во анализираниот период. Според пресметките, циклично прилагодениот примарен буџетски дефицит не се очекува да надмине 2% од БДП на среден рок.

3.1.4. Управување со јавен долг

Законска рамка. Рамката која ја одредува политиката на управување со јавниот долг во Република Македонија е среднорочната Фискалната стратегија. Имено, со последните измени на Законот за јавен долг (Службен весник бр. 35/2011) се предвидува политиката за управување со јавен долг да биде интегрален дел од среднорочната Фискална стратегија. Ваквата измена е иницирана заради досегашната неконзистентност на Фискалната стратегија и Стратегијата за управување со јавен долг, во однос на временската рамка за нивно донесување. Измените го интегрираат управувањето со јавните финансии, односно фискалната рамка и јавниот долг и обезбедуваат целосна конзистентност на податоците.

Со цел обезбедување на извори за финансирање на потребите на државата со најнизок трошок на среден и на долг рок со истовремено одржливо ниво на ризик, во Фискалната стратегија на Република Македонија за периодот 2012 - 2014 се дефинирани следните среднорочни плафони:

- максималното ниво на државниот долг во наредните три години да не надмине 30-35% од БДП;
- максималното ниво на вкупниот јавен долг во наредните три години да не надмине 40-45% од БДП;
- износот на гарантираниот јавен долг во наредните три години да не надмине ниво од 10% од БДП;
- учеството на долг во евра во вкупниот јавен долг со странска валута да не биде под ниво од 70%.

Државниот долг на Република Македонија¹⁰ на крајот на третиот квартал од 2011 година, изнесуваше 1.944,2 милиони евра, односно 26,3% од БДП, што е значително пониско од нивото поставено со Мастришкиот критериум, според кој долгот на општата влада не смее да надмине 60% од БДП. Од друга страна, вкупниот јавен

¹⁰ Државен долг претставува збир на финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на јавните установи основани од Република Македонија и општините, општините во градот Скопје и градот Скопје.

долг на Република Македонија¹¹, според Законот за јавен долг (Службен весник бр. 62/2005, 88/2008 и 35/2011) и GFS-методологијата на крајот од третиот квартал е на ниво од 2.644,1 милиони евра што претставува 35,7% од БДП и во споредба со крајот од 2010 година, бележи зголемување од 0,3 п.п.

Во анализираниот период, внатрешниот јавен долг учествува со 32,9% во вкупниот јавен долг, а надворешниот јавен долг со 67,1%. Учеството на внатрешниот јавен долг бележи намалување за 6,7 п.п. за сметка на учеството на надворешниот јавен долг. Промената на односот внатрешен - надворешен јавен долг се должи првенствено на намаленото ниво на долгот на Народната банка по основ издадените благајнички записи како и амортизирањето на структурните обврзници.

Табела 3.5. Состојба на јавен долг

<i>во милиони евра</i>	2005	2006	2007	2008	2009	2010	30.09.2011
Надворешен јавен долг	1.441,2	1.223,0	1.027,9	1.115,7	1.373,8	1.484,3	1.774,6
Државен долг	1.245,4	1.025,2	877,2	921,2	1.105,3	1.173,8	1.430,4
Централна банка	52,7	42,4	0,0	0,0	71,7	76,4	75,3
Јавни претпријатија	143,2	155,4	150,6	194,5	196,8	234,1	269,0
Домашен јавен долг	750,4	806,5	899,9	754,5	755,0	973,7	869,5
Државен долг	603,7	648,4	552,8	465,9	492,0	537,0	513,8
Централна банка	146,7	155,3	344,3	285,2	260,4	422,5	333,7
Јавни претпријатија	н/п	2,8	2,8	3,5	2,7	14,3	22,1
Вкупен јавен долг според GFS методологија и законот за јавен долг	2.191,6	2.029,5	1.927,8	1.870,2	2.128,8	2.458,0	2.644,1
Вкупен јавен долг како % од БДП	46,9	38,8	32,3	27,8	31,6	35,4	35,7
Државен долг	1.849,1	1.673,6	1.430	1.387,1	1.597,3	1710,8	1.944,2
Државен долг како % од БДП	39,5	32,0	24,0	20,6	23,7	24,6	26,3

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Од аспект на каматната структура, се забележуваат промени кај вкупниот јавен долг. Имено, во периодот јануари - септември 2011 година се забележува раст на долгот со варијабилна каматна стапка за околу 4 п.п. Така, односот на долг со фиксна наспроти променлива каматна стапка изнесува 41 наспроти 59 соодветно. Зголемувањето на долгот со варијабилна камата е резултат на зголемувањето на

¹¹Јавен долг претставува збир на сите финансиски обврски создадени со задолжување на Република Македонија, вклучувајќи го долгот на јавните установи основани од Република Македонија, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје, долгот на јавните претпријатија и трговските друштва кои се во целосна или во доминантна сопственост на државата општините, општините во градот Скопје и градот Скопје и долгот на Народна банка на Република Македонија.

нивото на долгот на Народната банка. Од аспект на валутната структура, долгот деноминиран во странска валута учествува со 81 % и во споредба со крајот на 2010 година бележи намалување од 3 п.п.

Во текот на 2012 година, се проектира умерен пораст на инвестициската активност преку користење на кредитна поддршка од странство. Исто така, во периодот од 2012 – 2014, се очекуваат нови инвестиции во областа на енергетиката, патната и железничката инфраструктура, водоводната и канализациска мрежа, спортските објекти, изградба на социјални станови, како и инвестиции во областа на образованието, кои имаат за цел зголемување на продуктивноста, односно зајакнување на конкурентноста на економијата на долг рок. Исто така, во следниот среднорочен период се очекуваат поголеми инвестиции во областа на енергетиката, а кои би се реализирале преку задолжување на јавните претпријатија од енергетскиот сектор. Сепак, во следниот среднорочен период, државниот долг е проектиран на ниво од околу 28% од БДП, што е во рамките на поствените Мاستришки критериуми, со цврста определба да не се загрози долгорочната одржливост на нивото на задолженост на земјата, како и плафоните за долгот зададени во Фискалната стратегија.

График 3.4. Движење на државниот долг

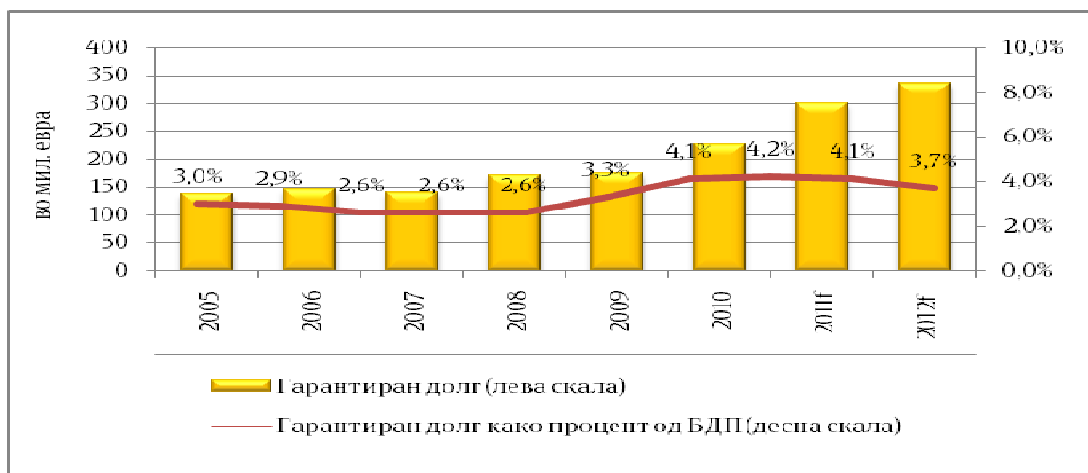

f-Проекција

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

Како потенцијални обврски за Буџетот на Република Македонија претставуваат издадените државни гаранции, кои заклучно со 30.09.2011 година се во износ од 294,2 милиони евра, што претставува 11,1% од вкупниот јавен долг, односно 4% од БДП. Заклучно со септември 2011, издадените државни гаранции, се зголемени за 0,7 п.п. во однос на БДП (график 3.5.) споредено со нивото на крајот од 2010 година. Во периодот 2012 - 2014, не се очекува значителна промена на нивото на гарантираниот долг во однос на БДП, односно проекциите се дека гарантираниот долг ќе се движи во рамките на сегашните вредности.

График 3.5. Јавно - гарантиран долг

f-Проекција

Извор: Министерство за финансии и Народна банка на Република Македонија

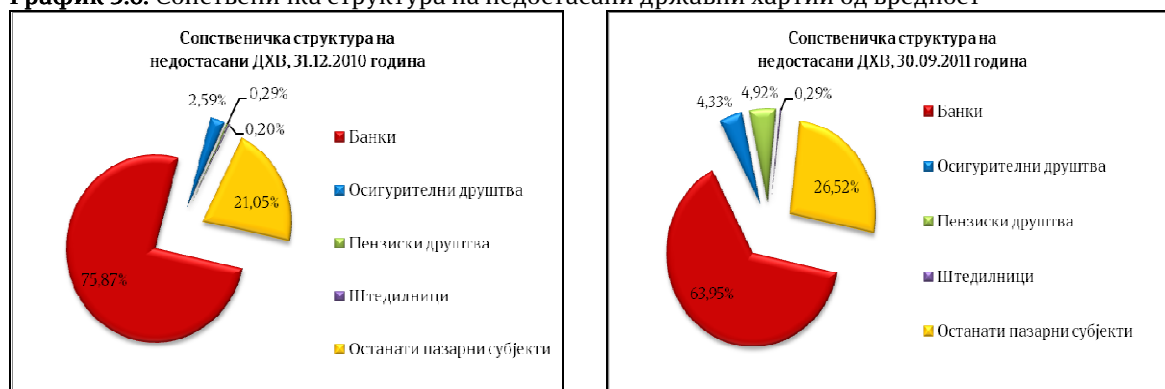
Примарен пазар на државни хартии од вредност. Во првите три квартали од 2011 година беа спроведени вкупно четириесет и три аукции на државни хартии од вредност, односно дваесет и седум аукции на три месечни државни записи и едно повторно отворање на аукција (re-opening), четиринаесет аукции на шест месечни државни записи и две аукции на пет годишни државни обврзници. Вкупниот износ понуден за продажба на аукциите изнесуваше 42.705,8 милиони денари, побарувачката изнесуваше 38.951,4 милиони денари, а реализацијата изнесуваше 38.951,4 милиони денари.

Заклучно со септември 2011 година, состојбата на недостасани државни хартии од вредност (краткорочни и долгорочни) изнесува 20.482,6 милиони денари, од кои 19.604,92 милиони денари се однесуваат на државни записи, а останатите се однесуваат на државни обврзници.

Во периодот јануари - септември 2011 година, каматните стапки на државните хартии од вредност останаа непроменети. Во анализираниот период, каматната стапка на три месечните државни записи, во зависност од тоа дали записите беа со девизна или без девизна клаузула, изнесуваа 4,1% и 4,2% соодветно, додека каматните стапки на шест месечните државни записи со девизна клаузула изнесуваа 4,1% и 4,3% за државни записи без девизна клаузула. На аукциите за пет годишни државни обврзници, со и без девизна клаузула, реализирани во септември, купонските каматни стапки изнесуваа 5,5% и 5,7%, соодветно.

И покрај намаленото учество на банките во сопственичката структура на недостасаните државни хартии од вредност, трендот на нивното доминантно учество во сопственичката структура на државни хартии од вредност продолжи и во текот на 2011 година (график 3.6). Во периодот јануари - септември 2011 година, останатите категории на пазарни учесници бележеа зголемување на нивните учества во сопственичката структура. Во анализираниот период, учеството на банките бележи намалување за 11,9 п.п. во однос на учеството на останатите пазарни учесници. Заклучно со септември 2011 година, соодносот меѓу банките и останатите пазарни субјекти изнесува 63,9% спрема 36,1%, соодветно.

График 3.6. Сопственичка структура на недостасани државни хартии од вредност

Извор: Министерство за финансии

Секундарен пазар на државни хартии од вредност На македонската берза се тргува со структурни (десет емисии на државни обврзници за денационализација, обврзници за старо девизно штедење и обврзници за селективни кредити) и со континуирани државни обврзници. Во периодот јануари - септември 2011 година е забележано тргување со сите десет емисии на државни обврзници за денационализација, како и со обврзници за старо девизно штедење. Вкупниот обем на тргување во анализираниот период, изнесува 21,1 милиони евра што претставува зголемување за 57,5% во однос на истиот период од минатата година, додека вкупен промет на тргување изнесуваше 18,7 милиони евра или 1.155,4 милиони денари што претставува зголемување за 71,6%.

Меѓународен пазар на капитал. На меѓународниот пазар на капитал се тргуваше со двете еврообврзници издадени од страна на Република Македонија во 2005 и 2009 година. Куповната цена на првата еврообврзница, која достасува во 2015 година, во периодот јануари – септември 2011 година се движеше во распон од 92,5% до 96,4%, а приносот до достасување од 6,7% до 5,5%. Куповната цена на втората еврообврзница, која достасува во 2013 година, во периодот јануари – септември 2011 година се движеше во распон од 103,3% до 107,8%, а приносот до достасување од 7,1% до 4,8%.

Кредитен рејтинг на Република Македонија. Последната оценка од 2011 година на кредитната рејтинг агенција Standard and Poor's е ВВ со стабилен изглед за странска и за домашна валута. Кредитната рејтинг агенција Fitch и во 2011 година, ја задржува претходно доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија, за домашна и странска валута, ВВ+ со стабилен изглед. Според рејтинг агенциите, задржувањето на истата оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија се должи на стабилната макроекономска политика, ниското ниво на државен долг и нискиот буџетски дефицит, како и на стабилниот финансиски систем.

3.2. Сензитивна анализа

Сензитивност на буџетскиот дефицит. Согласно макро - фискалното сценарио кое беше презентирано понапред во ПЕП 2012 - 2014, во следниот среднорочен период се планира водење на прудентна фискална политика и одржување на низок буџетски дефицит до 2,5% од БДП, во функција на обезбедување на амбиент за стабилен економски раст. Среднорочните проекции секогаш се проследени со одреден степен на неизвесност и ризици, па во рамки на овој дел даваме преглед на резултатите од извршената сензитивна анализа, со која беше испитана чувствителноста на буџетскиот дефицит во услови поинакви од оние земени како основа за среднорочните проекции.

Со оглед дека среднорочното фискално сценарио се темели на макроекономските претпоставки истите ги сметаме за фактор со најголемо потенцијално влијание врз фискалните движења. Оттука, во нашето алтернативно сценарио претпоставуваме остварување на пониски стапки на економски раст во Република Македонија во периодот 2012 - 2014 година од очекуваните, како резултат на реализирање на главниот ризик поврзан со макроекономското сценарио, односно продлабочување на должничката криза во Еврозоната, кое би резултирало со посилен пад на надворешната побарувачка, а со тоа и пад на извозот и производството. Основното сценарио врз кое се темелат проекциите на буџетскиот дефицит, предвидува реален раст на БДП во интервал од 3% - 4,7% во периодот 2012 - 2014 година (Точка 2.2. Среднорочно макроекономско сценарио). Во ова сценарио претпоставуваме дека стапките на раст на бруто домашниот производ во анализираниот период се пониски за 1/4 од очекувањата, односно се движат во опсег од 2,3% до 3,5%. Како резултат на тоа, буџетскиот дефицит во периодот 2012-2014 година би се движел помеѓу 2,7% и 2,9%. Може да се забележи дека и при вакво сценарио буџетскиот дефицит не го надминува Мاستришкиот критериум од 3% од БДП во анализираниот период.

Табела 3.6.. Сензитивна анализа на буџетскиот дефицит

	2010	2011	2012 - 2014
БДП, стапка на раст	1,8	3,5	3 - 4,7
Буџетски приходи, стапка на раст	2,8	12,3	до 5,6
Буџетски расходи, стапка на раст	2,4	12,1	до 5,6
Буџетски дефицит (% од БДП)			
Планирано ниво	-2,5	-2,5	до -2,5
Алтернативно сценарио: намалување на стапката на раст за 1/4 во периодот 2012 - 2014 година	-2,5	-2,5	-2,7 до -2,9

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Фискалната политика во наредниот среднорочен период е дефинирана во контекст на стабилен раст на македонската економија, но ја има предвид и неизвесноста поврзана со должничката криза во Еврозоната. Владата на Република Македонија е подготвена, доколку се оствари анализираното сценарио, притоа прилагодувајќи ја потрошувачката до ниво неопходно за да се задржи

планираниот буџетски дефицит. Како резултат на здравите економски политики и макроекономската стабилност, на Република Македонија и стојат на располагање средства од кредитната линија за претпазливост (PCL) од ММФ, која дава дополнителна сигурност дека доколку дојде до негативни случувања, ќе има доволно средства кои ќе може да се искористат за да се зачува стабилноста. Исто така, оваа можност придонесува кон зајакнување на довербата на инвеститорите и овозможува полесен пристап до средства на пазарите на капитал.

Ризици на јавниот долг. Неизвесноста која произлегува од идното движење на макроекономските варијабли на меѓународниот пазар на капитал има значително влијание при донесувањето на одлуките за ефикасно управување со должничкото портфолио на државата. Во услови на големи осцилации на економските варијабли се јавува потреба од активно управување со ризиците на кои подлежи портфолиото на јавниот долг во Република Македонија.

Како основни ризици кои се идентификувани при управувањето со ова портфолио се јавуваат:

- ризикот од рефинансирање;
- пазарниот ризик, во кој се вклучени следните ризици:
  - а) ризик од промена на каматните стапки;*
  - б) ризик од промена на девизните курсеви;*
- ризик поврзан со потенцијалните обврски и
- оперативен ризик.

Сензитивност на јавниот долг. Со цел, анализа на сензитивноста на портфолиото на јавниот долг на Република Македонија на изложеноста на пазарен ризик, односно ризик од промена на каматните стапки и девизните курсеви направена е анализа за влијанието на промената на каматните стапки и девизниот курс врз надворешниот државен долг. Оваа сензитивна анализа за движењата на каматните трошоци во Буџетот на Република Македонија, по основ на надворешен долг се заснова на следните претпоставки:

- со промена на една варијабла сите останати варијабли остануваат непроменети, т.е. *ceteris paribus*;
- при евентуални движења на другите валути во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на еврото ја задржува стабилната вредност; и
- непостоење на корелација меѓу каматните движења и движењата на девизниот курс.

Анализата го опфаќа периодот 2012-2014 година и се заснова на сценарија на пораст на каматната стапка за 1 п.п. и за 2п.п. од основното сценарио како и на апрецијација и депрецијација на еврото во однос на другите валути за 10%.

Табела 3.7. Индекс на каматни трошоци по основ на надворешен јавен долг во Буџетот на Република Македонија при промени на каматните стапки или девизните курсеви

	2012 - 2014
основно сценарио	100,0
сценарио 1 : +1% к.с.	111,4 - 114,0
сценарио 2: +2% к.с.	122,6 - 128,1
сценарио 3: апрецијација на еврото, во однос на другите валути за 10%	100,7 - 101,9
сценарио 4: депрецијација на еврото, во однос на другите валути за 10%	98,1 - 99,3

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

Главни заклучоци од оваа анализа се:

- каматните трошоците за сервисирање по основ на надворешниот државен долг се сензитивни на движењето на каматните стапки. Доколку каматните стапки во периодот 2012 -2014 година пораснат за 1 п.п. тоа би предизвикало пораст на каматните трошоци за најмногу 14%, како резултат на изложеноста на должничкото портфолио на ризикот од промена на каматни стапки, што е последица на релативно високото учество на долгот со променливи каматни стапки.
- идна апрецијација, односно депрецијација на еврото во однос на другите валути во портфолиото (американскиот долар, јапонскиот јен и специјалните права за влечење) за 10% ќе предизвика зголемување, односно намалување на трошоците за сервисирање поради режимот на фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото. За периодот 2012 – 2014, евентуалните неповолни движења на девизните курсеви на другите валути во однос на еврото нема да предизвика позначително зголемување трошоците за сервисирање поради фактот што најголемиот дел од надворешниот државен долг е деноминиран во евра.

3.3. Квалитет на јавните финансии

Во текот на 2011 година и во наредниот среднорочен период политиките ќе бидат насочени кон подобрување на квалитетот на јавните финансии како на приходна, така и на расходна страна. Република Македонија солидно ги поднесе последиците на глобалната економска криза, генерално како резултат на здравите макроекономски политики, адекватната институционална и законска рамка и ефектите од антикризните мерки кои ги превземаше Владата.

Во текот на 2011 година, како и во наредниот среднорочен период се очекува структурно подобрување на расходната страна на Буџетот со значително зголемување на учеството на капиталните инвестиции за сметка на поконтролирано и рестриктивно користење на помалку продуктивните расходи. Притоа, согласно приоритетните секторски политики, во следниот среднорочен период, се предвидува зголемување на капиталните инвестиции за подобрување на инфраструктурата во земјата со цел зајакнување на конкурентноста на

економијата, а со тоа зголемување на економскиот раст и развој. Исто така, во наредниот среднорочен период, преку зголемена ефикасност на користењето на буџетските средства се очекува да се обезбеди подобрување на услугите во социјалната заштита, здравството, образованието и инфраструктурата.

3.4. Институционални карактеристики на јавните финансии

Подобрувањето на квалитетот на јавните финансии ќе биде поддржан со соодветни измени во позитивните законски прописи и соодветно подобрување на институционалната и административната рамка, заради што во наредниот среднорочен период ќе се спроведат активности во насока на:

- развивање и унапредување на процесот на повеќегодишно буџетирање, со посебен акцент на развојните програми, со индикативни проекции за наредните две години и можност за пренос на одобрените средства за финансирање на капиталните проекти и проекти финансирани од претпристапните фондови од една во друга фискална година. Овие активности ќе бидат поддржани во рамки на проект финансиран со средства од ИПА фондови;
- зголемување на транспарентноста на буџетскиот процес, преку поместување на временската рамка за подготовката на буџетскиот процес и истовремено вклучување на невладиниот сектор, експертската јавност и бизнис заедницата во самото подготвување на Буџетот;
- понатамошно усогласување и примена на меѓународните сметководствени стандарди; и
- зајакнување на фискалниот капацитет на единиците на локална самоуправа и обезбедување на можност за нивно задолжување.

Јавна внатрешна финансиска контрола. Развојот на системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор во Република Македонија како инструмент за одговорно, транспарентно и ефикасно управување со буџетските ресурси и јавните средства има висок приоритет за Владата на Република Македонија. Со цел обезбедување на континуиран прогрес во зајакнувањето на постојните системи на внатрешни финансиски контроли во јавниот сектор во првиот квартал од 2012 се очекува донесување на нова Стратегија за развој на системот на внатрешните финансиски контроли во јавниот сектор на Република Македонија за периодот 2012 до 2014 година што е во согласност и со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година. Со имплементацијата на Стратегијата, ќе се обезбеди:

- развој на свеста за финансиско управување и контрола како составен дел на процесите за управување во целата организација;
- зајакнување на улогата на единицата за финансиски прашања, како координатор на развојот на финансиското управување и контрола на буџетскиот корисник и давател на друга поддршка на останатата управувачка структура во финансиското управување;

- развој на финансиското управување и контрола во процесите на буџетскиот циклус, од фазата на планирање на буџетските средства до реализацијата и следењето на реализацијата на буџетските средства;
- изградба на сметководствени системи, како основа на квалитетни финансиско информациски системи со што ќе се обезбедат информации за донесување на одлуки и следење на нивното спроведување;
- развој на управувањето со ризиците како составен дел на процесот на управување;
- зајакнување на внатрешната ревизија во однос на компетентноста и опфатот на работа;
- зајакнување на соработката помеѓу внатрешната ревизија и управувачките структури;
- поефикасно користење на постојните ревизорски ресурси преку основање на специјализирани тимови и спроведување на хоризонтални и вертикални ревизии.

Јавни набавки. Во декември 2011 година, Собранието на Република Македонија ги донесе измените и дополнувањата на Законот за јавните набавки кои првенствено имаат за цел да ја зголемат транспарентноста на постапките со тоа што се проширува обврската за објавување на истите на максимално ниво, односно се предвидува објава на сите тендери за јавни набавки без оглед на проценетата вредност во Електронскиот систем за јавни набавки (e-nabavki.gov.mk). На тој начин, ќе се надградат досегашните функционалности на системот кој претставува клучна алатка за обезбедување транспарентност на јавните набавки, кој и до сега на јавноста и овозможуваше целосен увид во трошењето на јавните средства од страна на договорните органи преку податоците за склучените договори кои и понатаму ќе останат јавни. Ефектот на страната на економските оператори се очекува да биде зголемена конкуренција и учество во постапките за јавни набавки. Со предложените измени се предлагаат новини кои треба да допринесат за севкупното унапредување на системот за јавни набавки во Република Македонија. Имено, со цел да се зајакнат капацитетите за спроведување на прописите за јавни набавки се воведува систем на задолжителна сертификација на лицата за јавни набавки. Исто така, предвидени се и други иновативни решенија и добри практики, како што е технички дијалог со деловната заедница, зајакнување на системот на правна заштита, односно проширување на надлежностите на Државната комисија за жалби како јавни набавки како основен столб за обезбедување законитост на постапките. Треба да се напомене и фактот дека од оваа година договорните органи имаат обврска за примена на електронски аукции кај саите постапки за јавни набавки во делот на цената со што се заокружува процесот на постепено воведување на задолжителна употреба на електронските аукции кој започна во 2008 година.

Воведување на методологијата ESA 95. Државниот завод за статистика, Министерството за финансии и Народната банка се дел од ИПА 2007 проектот

„Техничка помош за Државниот завод за статистика“. Проектот стартуваше во 2010 година и ќе трае две години, односно до 2012 година. Главен координатор и корисник на проектот е Државниот завод за статистика, додека Министерството за финансии учествува во делот кој се однесува на статистиката на Националните сметки. Со цел да се обезбеди целосно прифаќање на ESA 95, од аспект на квалитетот на податоците што треба да се презентираат, во следниот среднорочен период ќе бидат преземени следниве активности: а) имплементирање на регулативата 1500/2000 на Комисијата во однос на приходите и расходите на секторот Држава, Регулотивата 2516 /2000 во однос на таксите и придонесите за социјално осигурување, Регулотивата 1221/2002 за принципите на Европскиот систем на сметки и регионалните сметки во однос на таксите и придонесите, Регулотивата 113/2002 во однос на ревидираната Класификација на потрошувачката на секторот Држава (COFOG), Регулотивата бр 2558/2001 во однос на рекласификацијата на “swaps” од нефинансиски во финансиски трансакции, а во врска со Протоколот за дефицитот, како и Регулотивата бр 3605/93 на Советот на Европа во однос на Протоколот за дефицитот со што ќе овозможи комплетна споредливост на податоците и нивно доставување до Еуростат; б) примена на новата Класификација на дејностите НКД РЕВ 2; в) преземање на подготвителни активности во врска со ESA 2010.

ДЕЛ IV

Структурни Реформи

4.1. Предизвици за економскиот раст и агендата на структурни реформи

Националниот приоритет за стекнување на полноправно членство во ЕУ претставува главен двигател за одредувањето на насоките за спроведувањето на реформите во Република Македонија. И покрај тоа што Република Македонија направи многу во поглед на остварувањето на својата стратемиска национална цел, сепак остануваат голем број на предизвици и за во иднина. Владата на Република Македонија за следниот среднорочен период ги идентификуваше следниве предизвици за економската политика: а) намалувањето на стапката на невработеност, како најгорчлив проблем на македонската економија и б) остварување на стапки на економски раст преку зголемување на производството со повисока додадена вредност и диверзификација и експанзија на извозот со цел зајакнување на конкурентската позиција на земјата и македонските компании на глобален план.

Тековниот макроекономски амбиент и надворешните макроекономски ризици за Република Македонија наметнати од превирањата на глобалните пазари и должничката криза во Европа, пред сè наметнуваат забрзување на процесот на имплементација на критериумите за пристапување од Копенхаген, со цел зголемување на економскиот раст и домашните и странски инвестиции, како услов за отворање на нови работни места. Токму затоа, зголемувањето на економскиот раст и намалувањето на невработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард и подобар и поквалитетен живот на граѓаните на Република Македонија, претставува врвен стратешки приоритет на Владата на Република Македонија согласно Програмата за работа во следниот среднорочен период¹².

Со цел соодветно да одговори на предизвиците како би се остварил врвниот стратешки приоритет, Владата на Република Македонија и во следниот среднорочен период останува посветена на спроведување на агендата на структурни реформи во сите сфери од економското живеење. Реализацијата на овие реформи ќе значи успешност во спроведувањето на моделот на економски развој кој го промовира Владата на Република Македонија, заснован на конкурентна и интегрирана економија, која овозможува еднакви можности за сите преку реализација на следните економските цели: макроекономска стабилност, брз економски раст и нови вработувања. Ваквиот модел, имајќи ги во предвид спецификите и приоритетите на Република Македонија за целосно интегрирање и реална конвергенција со ЕУ, се заснова врз Стратегијата на ЕУ за брз, одржлив и сеопфатен економски развој, позната како Стратегија “Европа 2020”.

4.2. Клучни реформски области

Имајќи ги предвид идентификуваните предизвици за економската политика, како клучни области во агендата на структурни реформи во периодот 2012 – 2014 се

¹² Програмата за работа на Владата на Република Македонија (2011 – 2015) беше усвоена од страна на Собранието на Република Македонија на 29.07.2011 година.

издвојуваат: континуираното подобрување на деловното окружување, поддршката за претприемништвото и малите и средни претпријатија (МСП), како основни промотори на динамичен економски раст и намалување на невработеноста, унапредување на човечкиот капитал и обезбедување на посилна врска помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на труд и зголемена поддршка и промоција на извозот. Исто така, во фокусот на економската политика е и спроведувањето на реформи со цел создавање на ефикасна, ефективна и професионална јавна администрација, зајакнување на правната сигурност, јакнење на супервизорските капацитети на регулаторните тела, како и зголемувањето на продуктивноста во земјоделството.

4.2.1 Деловно окружување

Имајќи ги предвид основните принципи во економскиот дел на Програмата за работа на Владата на Република Македонија кои се однесуваат на воспоставување на висок степен на економска слобода и еднакви услови за работење на економските субјекти, поддршка на претприемништвото, продолжување со динамично спроведување на економските реформи за подобрување на бизнис климата и зајакнување на конкурентноста на македонската економија, во следниот среднорочен период се предвидува продолжување на реформските активности. Во овие мерки и активности се инкорпорирани најдобрите искуства на многу европски земји и препораки на Светската Банка и другите меѓународните финансиски институции. Преку имплементацијата на овие проекти директно се придонесува за зголемување на економскиот раст и намалувањето на невработеноста која претставува структурен проблем на македонската економија.

Doing business. Согласно последниот Извештај на Светската банка “Doing Business” за 2012, Република Македонија е трет топ реформатор во светот, притоа остварувајќи напредок од 12 места споредено со Извештајот за 2011 година, со што земјата е рангирана на високото 22 место по условите за водење бизнис во светот. Светската банка во “Doing Business” за 2012 година, забележува дека Република Македонија е лидер во регионот на ЈИЕ по условите за водење бизнис. Притоа, значајно е да се забележи дека Република Македонија забележува континуиран напредок во ранг-листата за квалитетот на бизнис-климата согласно овој Извештај, од 2006 година што укажува на капацитетот на Република Македонија да спроведува реформи и желбата за воспоставување на целосно функционална пазарна економија способна да го издржи конкурентскиот притисок и да постигне реална конвергенција со земјите – членки на ЕУ.

И покрај остварените резултати во изминатиот период, Владата на Република Македонија ќе продолжи со спроведување на дополнителни мерки и активности кои се во насока на понатамошно подобрување на бизнис-климата во земјата, а за кои се очекува дека ќе придонесат кон зајакнување на конкурентноста на македонската економија, зголемување на економскиот раст и со тоа, намалување

на невработеноста. Согласно анализата на поедините индикатори кои го придонесуваат во целокупниот ранг за квалитетот на бизнис-климата во Извештајот “Doing Business”, позначајни мерки и активности предвидени за периодот 2012 – 2014 година се:

- засилена промоција на електронско поднесување на документи за регистрација на бизнис;
- воспоставување на едно-шалтерски систем за добивање на градежни дозволи;
- скратување на времето потребно за регистрирање на градбата во Агенцијата за катастар и недвижности преку обезбедување на приоритет на решавање на предмети чии подносителите се правни лица кои сакаат да градат стопански објекти;
- промена на законска регулатива со цел намалување на трошоците и времето за приклучок на електрична енергија;
- воспоставување на електронски услуги на плаќање на даноци и такси во градот Скопје;
- воведување на Електронски шалтер за регистрирање на имот за професионални корисници (Е-шалтер) за нотари, геодети и други на целата територија на Република Македонија
- континуирано зголемување на базата на податоци на приватното кредитно биро;
- измени на законите од даночната област во кои ќе се предвиди задолжителна обврска за електронско плаќање даноци за правните лица;
- унапредување на системот за електронско поднесување на царински декларации и царински документи;
- засилена промоција на медијацијата при решавање на спорите со цел намалување на високиот трошок како процент од побарувањето;
- зголемување на стапката на реорганизација и реструктурирање на претпријатијата во стечајната постапка;
- донесување на Закон за бришење од евиденција во Централен регистар на неактивните претпријатија, имајќи ги притоа предвид водечките меѓународни практики.

Регулаторна реформа. Владата на Република Македонија, кон крајот на 2006 година, започна со спроведување на Регулаторните реформи, преку ревидирање на постојната регулатива и кретење на бирократските процедури, преку проектите - Регулаторна гилотина и Проценка на влијанието на новата регулатива (РИА). По однос на регулаторната гилотина, во тек е успешна имплементација на мерките од втората и третата фаза, со кои е постигнато отстранување на голем административен товар, како и се поедноставија голем дел од постапките и процедурите за издавање на одобренија и дозволи за водење бизнис. Како продолжување на овој проект, во почетокот на 2012 година ќе следат нови консултации и започнување на четвртата фаза од на Регулаторната гилотина - “Предност на малите”, каде фокусот е ставен врз поедноставување на условите за

работа на МСП. Воедно, се предвидува да се започне со реализација на Проект за поедноставување на прописите и намалување на трошоците на занаетчиите. Сите овие сегменти на регулаторната реформа се тесно поврзани со определбата за подобрување на бизнис климата преку намалување на административниот товар за компаниите, понудена во иницијативата Индустриска политика во ерата на глобализација од Стратегијата „Европа 2020“.

Проценка на влијанието на регулативата (РИА). Како техничка поддршка на РИА процесот, формиран е Единствениот електронски регистар на прописи (ЕНЕР) кој овозможува заинтересираните страни електронски да достават коментари и предлози директно до надлежните институции.

Во насока на континуирано градење на административните капацитети за спроведување на РИА, со поддршка на Велика Британија во изминатиот период беше спроведен проектот за создавање на подобра бизнис регулатива во Македонија. Во рамки на истиот, се спроведоа повеќе анализи за имплементацијата на регулаторните реформи и беа усвоени неколку значајни документи како Прирачници за спроведување добри консултации наменети за бизнис заедницата и јавната администрација, Кодекс за консултации со јавноста за време на подготвувањето на регулативата, Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата за вклучување на засегнатите страни во постапката за изготвување закони, како и Препораки и Акциски план за подобрување на регулаторната реформа во Република Македонија, со кои во следниот среднорочен период ќе бидат спроведени следниве активности:

- формирање на Централно тело за подобра регулатива и градење на неговите капацитети;
- подобрување на правната рамка за проценка на влијание на регулативата;
- проширување на опсегот на Проценка на влијание на регулативата, поддршка при нејзина примена во Парламент и при вршење на ex-post анализа и
- постојано градење на капацитетите на министерствата и Централното тело за техники и методи за подобро креирање на закони.

One Stop Shop за домашни и странски инвеститори. Со цел олеснување на процесот на започнување и водење на бизнис во Република Македонија, како и овозможување на потенцијалните инвеститори сите потребни информации за процедурите, постапките и потребните документи да ги добијат од едно место, Владата на Република Македонија спроведува активности за формирање на One Stop Shop за домашни и странски инвеститори (Регистар). Активностите за реализација на овој проект се поделени во две компоненти, каде првата се однесува на скенирање и мапирање на лиценци и дозволи, додека втората на правната, организационата и техничката рамка. Првата компонента опфаќа активности кои вклучуваат идентификување на сите јавни институции кои се одговорни за издавање на одредена лиценца, барање или дозвола, собирање податоци и изготвување листа на лиценци и дозволи за водење бизнис,

спроведување на истражување во однос на постојните информатички апликации и бази, комуникациски стандарди кои се користат во селектираните институции, спроведување на анализа на трошоци потребни за издавање на секоја лиценца, барање или дозвола и изработка на база на податоци на барања, лиценци и дозволи поврзани со започнување на бизнис.

Во рамки на втората компонента пак, ќе биде опфатен преглед на меѓународните искуства и практики, како и предлагање на правна, организациона и техничка рамка за воспоставување на Едношалтерскиот систем со детален оперативен план и предлог начини за намалување на бирократските процедури при издавање дозволи и лиценци.

Формирање на Еквити Инвестициски Фондови во Република Македонија. Владата на Република Македонија како дел од стратешката определба за поддршка на развојот на приватниот сектор, презема активности за формирање на Еквити инвестициски фондови. Формирањето на вакви фондови има за цел да обезбеди поддршка на развојот на МСП, но и да овозможи трансфер на нови технологии и know-how, како и поттикнување на иновациската активност во овој сектор. Дополнително, во секоја портфолио компанија на фондовите ќе има техничка помош во вид на посета на фирми со иста дејност во ЕУ или САД, обезбедување на индустриски експерти, примарно пазарно истражување, обуки според модерни менаџмент техники на менаџерскиот тим и слично.

Учиме од бизнис – заедницата. Во насока на зајакнување на дијалогот со бизнис - заедницата, Владата на Република Македонија во периодот 2012 - 2014 ќе продолжи со спроведувањето на проектот “Учиме од бизнис –заедницата”. Целта на овој проект е согледување на идеите и иницијативите на бизнис заедницата, а кои се во насока на подобрување на деловното окружување, како и идентификување на главните проблеми со кои се соочуваат компаниите при своето работење. За таа цел, стручни владини тимови од различни институции ќе посетуваат 150 компании низ целата територија на Република Македонија секоја година. Предвидено е проектот да опфати компании со различна големина и степен на успешност кои ќе покажат интерес да бидат посетени од страна на стручните владини тимови.

Акционен план за подобрување на глобалната конкурентност на Република Македонија. Во следниот период, се планира ревидирање на Акциониот план за подобрување на глобалната конкурентност и економските слободи. Акциониот план за подобрување на глобалната конкурентност и економските слободи ќе се усогласи со бизнис заедницата во т.н. „Мастер План” за подобрување на глобалната конкурентност и економските слободи на Република Македонија. Конкретните проекти кои ќе придонесат за зајакнување на конкурентноста на македонската економија во следниот среднорочен период се елаборирани во Точка 4.2.1. од ПЕП 2012 – 2014.

Реактивирање на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК). Новиот НСПК ќе ги приближува и поврзува лидерите на приватниот,

јавниот и граѓанскиот сектор, со цел да се создаде заедничка визија и култура за конкурентност преку градење на економија базирана на знаење, иновации, технолошки развој и развојно ориентирано деловно окружување. Воедно, целта на овој Совет е да се подобри конкурентноста преку идентификување на проблематични области и изработка на Национални стратегии за унапредување на конкурентноста на македонската економија, подобрување на условите и намалување на трошоците за водење бизнис, промоција и поттикнување на извозот за производите и услугите со повисока додадена вредност кон растечките пазари, надвор од земјите од регионот, вклучување на финансиските институции во развојот на конкурентна економија, како и зголемување на домашните и странските инвестиции.

4.2.2. Сектор на претпријатија

Мали и средни претпријатија. МСП учествуваат со 99% во вкупниот број на претпријатија, а го апсорбираат и најголемиот дел од работната сила (79% од вкупниот број на вработени се во МСП), со што се потврдуваат како важни учесници во економијата. Имајќи го предвид нивното значење во зголемувањето на економскиот раст и намалувањето на невработеноста како структурен проблем, еден од основните приоритети во Програмата за работа на Владата и во следниот среднорочен период претставува поддршката на претприемништвото и на МСП, преку подобрување на бизнис климата, олеснување на пристапот до капитал и други активности.

Имајќи ја во предвид високата позиционираност на иновациите во рамки на Стратегијата - Европа 2020, во фаза на изготвување е Стратегијата за иновации на Република Македонија 2012-2020, која се очекува да биде усвоена во текот на 2012 година. Во 2012 година, преку програмата за поддршка на претприемништвото, конкурентоста и иновативноста на МСП се предвидува поддршка на бизнис инкубаторите, имплементацијата на стандардите за квалитет ISSO, HACCP, Hallal, претприемништвото кај жените, брзорастечките претпријатија, промоцијата на занаетството и автентичните македонски ракотворби.

Во насока на зајакнување на конкурентноста и иновативноста на МСП, поддршка на претприемништвото и зголемувањето на извозот што ќе овозможи зголемување на вработеноста и економскиот раст, во следниот среднорочен период планирани се следните проекти и активности:

- *“Учиме за извоз”* – субвенционирање на консултантските услуги за поттикнување на извозните активности;
- *“Влез на нови пазари”* – кофинансирање во износ до 5.000 евра за изработка на студии за влез на нови пазари;
- *“Виртуелен саем”* – електронско претставување на македонските извозни компании;

- *"Македонско сонценце"* – со овој проект се очекува да се овозможи најголемиот број на меѓународно барани сертификати да се издаваат во Македонија;
- *"Основање на Еквити и Мезанин инвестициски фондови"* – чија основна цел докапитализација и кредитирање на фирми кои имаат потенцијал и потреба од капитал и знаење;
- *"Универзитетски spin-off компании"* – доделување на грантови до 20.000 евра за кофинансирање на spin-off компании;
- *"Ваучери за иновација"* – ваучери до 5,000 евра за развој на нови бизнис стратегии, модели, услуги и производи;
- *"Имплементирање на патенти"* – финансирање до 50% од инвестицијата за пронајдоци и патенти кои имаат потенцијал за ефектуирање во производствениот процес;
- Грантови за поттикнување на трансфер на технологи – до 50,000 евра за зголемување на капацитетите на македонските компании за користење на европските фондови за иновации, истражувања и развој;
- Зајакнување на технолошката соработката во рамки на кластерите - преку формирање Регистар на македонски компании со најголем капацитет за иновации и истражување и организирање на обуки на ниво на кластер;
- Еко – иновации - поддршка на проектите за производство на екопроизводи и употреба на чисти технологии;
- Основање Агенција за технологии и иновации – за институционална поддршка и кофинансирање на истражувачки проекти и
- Ревизија на царинската тарифа, посебно за нова опрема и репроматеријали кои не се произведуваат во Македонија.

Во согласност со иницијативата од Стратегија "Европа 2020" која се однесува на иницијативата за индустриската политика во ерата на глобализацијата, а во насока на подобрување на пристапот на МСП до извори на финансирање, значајно е да се спомене дека во октомври 2011 се потпиша Финансискиот договор за заем меѓу ЕИБ и Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР) во износ од дополнителни 50 милиони евра (на веќе искористените 100 милиони евра), наменети за Проектот за финансирање на МСП и други приоритетни проекти. Согласно договорот, цел на овие средства е обезбедување на свеж капитал и ублажување на последиците од кризата врз МСП, поддршка на нови проекти, нови вработувања, зголемена ликвидност на стопанството и зголемен извоз. Исто така, Владата на Република Македонија веќе има договорено обезбедување и на дополнителни 100 милиони евра кредитни средства од ЕИБ наменети за поддршка на МСП и се очекува истите да бидат достапни до крајот на првата половина од 2012 година.

Индустриска политика. Согласно приоритетите од Пристапното партнерство, беше донесен и се имплементира стратешкиот документ *"Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020"*, кој промовира интегриран и проактивен пристап за поттикнување на конкурентноста на економијата. Во документот се

дефинирани неколку области на делување, кои влијаат директно на поттикнување на конкурентноста на индустријата и тоа: зголемување на меѓународната соработка и поттикнување СДИ, применливо истражување, развој и иновации, еколошки технологии, производи и услуги за одржлив развој, развој на МСП и претприемништво и соработка во кластери и мрежи. Целите на овој стратешки документ се во согласност со приоритетите и иницијативите предложени во Стратегија “Европа 2020”, односно иницијативата за воспоставување на интегрирана индустриска политика во ерата на глобализација во чиј фокус се конкурентноста и одржливиот раст, како и иницијативата за зајакнување на конкурентноста.

Меѓу приоритетите во Програмата за работа на Владата 2011 - 2015 е создавање економија која ќе биде извозно ориентирана, поконкурентна, базирана на развиен претприемнички дух, знаење, иновации и соработка. Во таа насока, соодветно се предложени многу нови проекти кои ќе ја зајакнат поддршката на развојот на приватниот сектор базиран на знаење и иновации (тесно повзано со определбата за овозможување на поголеми приватни инвестиции во доменот на истражување и развој, понудена во иницијативата за создавање на Унија на иновации на Стратегијата “Европа 2020”), поддршка на МСП, промоција на извозот, истовремено промовирајќи подобра деловна клима за водење бизнис (исто така тесно поврзано со определбата за подобрување на бизнис климата, особено за иновативните МСП, понудена во иницијативата за Индустриска политика во ерата на глобализација од Стратегијата “Европа 2020”).

Во согласност со иницијативите од Стратегијата “Европа 2020” и остварување на поставените таргети, а во насока на поддршка за подобрување на конкурентноста кај македонските компании и извозот, тековно се реализираат повеќе програми и мерки преку: Програма за имплементација на индустриска политика за 2011 година, Програма за развој на МСП, Програма за поддршка на МСП, Програмата за поддршка и развој на кластерското здружување, Програма за технолошки развој и други. Мерките во програмите се насочени кон поддршка на компаниите во зголемување на нивната продуктивност, подобрување и развој на производите, развој на фирмите базирани на знаење и иновации, поттикнување на соработка во кластери и слично. Исто така, во 2011 година беше усвоена Стратегијата за промоција на извозот, која во своите акциони планови нуди дополнителни мерки и системски приод кон поддршка на овие приоритетни области.

Со цел, ефикасна координација меѓу сите засегнати страни и усогласување, подготвен е Акциски план за имплементација на индустриската политика за периодот 2012-2013. Во тек е развој на рамка за следење и оценување на спроведувањето на индустриската политика како систем за мониторинг и евалуација на имплементацијата на индустриската политика. Значаен инпут во зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на проактивната индустриска политика ќе биде реализацијата на ИПА проектот - *„Зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на*

индустриската политика“, кој се очекува да започне да се имплементира од 2012 година.

Во насока на потранспарентно информирање на бизнис заедницата за мерките и програмите наменети за нивна поддршка во следниот среднорочен период планирано е да се изработи интерактивно веб решение, но и да се продолжи со праксата за комуникација со фирмите преку конфернции, посети и други форми на дијалог.

Во рамки на вертикалниот аспект на индустриската политика, досега подготвени се неколку стратегии/програми за развој на одделни сектори и тоа текстил, туризам и челик. Со поддршка од Светска банка, се подготвуваат неколку секторски анализи (за текстил, автомобилска индустрија, преработка на храна и логистика и транспорт) кои ќе дадат подобар преглед за зголемување на конкурентноста и извозните потенцијали на овие сектори и ќе ги утврдат потребните активности.

Во Република Македонија посебно внимание се посветува и на општествената одговорност на претпријатија. Реализацијата на Национална агенда за општествена одговорност на претпријатијата за Република Македонија 2008-2012 е успешна и придонесува за подобрување на деловната клима во земјата, конкурентноста на македонските компании и јакнење на јавно-приватното партнерство. Оваа Агенда претставува основа за подготовка на долгорочна Стратегија за општествена одговорност во земјата во следниот среднорочен период.

Конкуренција и државна помош. Во септември 2011 година е донесен Закон за изменување и дополнувања на Законот за заштита на конкуренцијата, во кој се врши усогласување со Законот за општата управна постапка, односно се вградува одредбата “молчењето е одобрување“. Врз основа на Законот за заштита на конкуренцијата, до крајот на 2011 година треба да се донесат девет уредби со кои се транспонираат релевантни мерки од ЕУ, каде со една од уредбите се пропишуваат поблиските услови и постапката под кои Комисијата за одлучување по прекршок одлучува за ослободување или намалување на глобата.

Врз основа на Законот за контрола на државната помош, во Октомври 2011 година се донесени две уредби со кои се транспонираат релевантни мерки од ЕУ и тоа: Уредба за начинот и постапката за поднесување на известување за доделување на државна помош, како и постапката за вршење надзор на постојната државна помош и Уредба за условите и постапката за доделување на помош од мало значење (de minimis).

Во периодот 2012-2014 година, планирани се следните активности: донесување на Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош согласно Законот за контрола на државната помош, зајакнување на административниот капацитет на Комисијата за заштита на конкуренцијата во насока на подобрување на спроведувањето на законодавството во областа на картели и подобрување на квалитетот на одлуките за државна помош, но и

зголемување на бројот на вработени што ќе работат на прашања од областа на антитруст и концентрации со што се адресира забелешката од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година. Воедно, во февруари 2012 година се планира да започне спроведувањето на Проектот ИПА 2009 - Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош.

4.2.3. Пазар на труд

4.2.3.1. Образование

Тргувајќи од фактот дека човечките ресурси се основа за одржлив развој, нови вработувања и зголемување на конкурентноста на економијата, три од петте стратешки приоритети на Владата на Република Македонија за наредниот среднорочен период се поврзани со развојот на човечкиот капитал.

Наука и истражување. Бидејќи истражувањата и иновациите се основа за постоење на технолошки базиран економски раст, Владата на Република Македонија како клучни стратешки цели за наредниот среднорочен период ги определи истражувањата во сферата на информациските технологии, биотехнологиите и технологиите на материјалите, што е во тесна врска со определбата на Стратегија “Европа 2020” за обезбедување на доволен број на образован кадар од областа на науката, математиката и инженерството, понудена во иницијативата за создавање на Унија за иновации. Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2011 година, во 2012 година ќе се донесат Национална програма за научно-истражувачката и развојната дејност (2012-2015) и Програма за технолошки развој (2012-2015).

Исто така, во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2011 година за подигнување на констатираната ниска стапка на инвестирање во истражувањето и од јавниот и од приватниот сектор, Владата на Република Македонија ќе ја продолжи реализацијата на повеќегодишните капитални проекти како “Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија” и “Лаборатории 2010/2020” за обезбедување 190 лаборатории за јавните високообразовни установи. Исто така, ќе продолжат напорите за зголемување на ефективност на учеството во Рамковната програма FP7 2007-2013¹³, со цел досегашната вклученост во проекти со вкупен буџет од 455 милиони денари да порасне на околу 615 милиони денари до крајот 2013 година. Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2011 година за зголемување на учеството во акциите “Марија Кири” и за надминување на ниското ниво на вклученост на МСП во FP7, мрежата на национални контакт-точки веќе ги интензивира активностите и го зголеми бројот на информативни денови.

¹³ Со 14,99% во 2011 година, Република Македонија се приближи до европскиот просек од 15-16%.

Соработката универзитет - стопанство ќе се поддржи со проектот „Со наука до нови фабрики“, со кој ќе се стимулираат компаниите, во соработка со високообразовните установи, да аплицираат за проекти за развој на нови технологии и трансфер на знаења и искуства од технолошки понапредни земји.

Високо образование. Стратегијата “Европа 2020” поставува посебен индикатор за прогрес кој ги поврзува образованието и пазарот на трудот и е многу важен за вработливоста на населението и квалитетните работни места. Со овој индикатор, поставена е цел до 2020 година, процентот на лицата на возраст од 30 до 34 години со завршено терцијарно образование да изнесува најмалку 40%. Иако со позитивен тренд на пораст, во Република Македонија, овој индекс е под европската цел и изнесува 14,3%. Со цел зголемување на овој индикатор, политиките на Владата на Република Македонија во високото образование, ќе бидат насочени кон постигнување натамошен позитивен тренд во процентот на лицата на возраст од 30-34 години со завршено терцијарно образование. Во таа смисла, ќе продолжи имплементацијата на Болоњскиот процес, особено од аспект на квалитетот на високото образование, промоција на интердисциплинарноста на студиските програми, како и воспоставување и развивање на постдокторски студии.

Во следниот среднорочен период, ќе продолжи интернационализацијата на високото образование, преку интензивирано учество во програмите на ЕУ, Erasmus Mundus, *„Доживотно учење“* и во програмата за регионална соработка СЕЕПУС, што ќе резултира и со финансиска поддршка на квалитетно и конкурентно високо образование. Проектот *„Стипендии за студирање во странство“*, ќе овозможи стипендирање на студии на престижни странски универзитети за сите циклуси на студии во областите од особен интерес за општествено-економскиот развој на Република Македонија.

Од септември 2012 година, се планира започнување на проектот „Воведување на државна квота за II и III циклус на студии“ во областите од особено значење за социјалниот и економскиот напредок на земјата. Исто така, во наредниот среднорочен период, по пат на јавно - приватно партнерство, ќе се реализираат проекти за унапредување на условите за сместување на студентите на државните универзитети.

Во согласност со националната политика за обезбедување еднаков пристап кон високо образование, социјална кохезија и доживотно учење, продолжува “Проектот 35/45”, со кој во прва и втора година на студии се опфатени околу 700 студенти. Со цел зголемување на вработеноста кај лицата што завршиле високо образование и овозможување професионална мобилност, ќе продолжи процесот на развој на Националната рамка на квалификации во делот на високото образование, согласно Уредбата усвоена во 2010 година.

Од аспект на процесот на евро-интеграциите, интензивно ќе се одвиваат активности за имплементација на Законот за признавање на професионални квалификации, во насока на имплементирање на Директивата 2005/36.ЕС за

признавање на професионални квалификации, особено во делот на здравството, архитектурата и ветеринарната медицина.

Основно и средно образование. Посебен индикатор на прогрес од Стратегијата “Европа 2020” се однесува на еднаквиот пристап до квалитетно образование, социјална кохезија и зголемени можности за вработливост на населението. Со индикаторот се поставува целта, до 2020 година, процентот на лицата што рано го напуштаат образованието да биде под 10%. Иако со позитивен тренд на пораст, во Република Македонија, овој индекс е над европската цел и за 2010 изнесува 15,5%. Со цел достигнување на таргетот поставен во Стратегијата „Европа 2020“, клучните политики во основното и средното образование во наредниот среднорочен период ќе бидат поврзани со: подобрување на легислативата, развој на современи наставни програми поврзани со примена на современи образовни методологии и интензивно користење на ИКТ, подигање на квалитетот на воспитно-образовниот процес, обезбедување еднакви услови за образование на децата од сите општествено-економски категории, децата со посебни образовни потреби и обезбедување услови за што поширока социјална инклузија.

Исто така, во согласност со приоритетите на Стратегијата “Европа 2020”, во следниот среднорочен период ќе се реализира проектот “Рана социјализација“, за стекнување на клучни предучилишни знаења, вештини и подигнување на квалитетот на програмите за предучилишно воспитание. Исто така, во наредниот среднорочен период ќе се реализира проектот “Вешти и компетентни“ за зголемување на применливите знаења, вештини и способности што се стекнуваат во образовниот процес преку воведување на претприемништво во програмите на сите нивоа, зголемување на компетенциите и ефикасноста на наставниот кадар, следење на излезните резултати од образованието, вложувања за стимулирање подобри излезни резултати, како и партнерски однос со стопанството при стекнувањето со високи компетенции на учениците. Особено внимание ќе се посвети на инклузија на децата со посебни потреби во средните училишта, реформа на уметничкото образование преку подобрување на условите за работа и промовирање политики на рано изучување на странските јазици согласно препораките на Советот на Европа.

Во рамките на поддршката на еднаквиот пристап до сите нивоа на образование, а во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство, Владата на Република Македонија ќе ги продолжи активностите за бесплатно сместување за ученици во средното образование, стипендии за ученици со посебни потреби, стипендии за ученици од социјалните категории, стипендии за талентирани ученици и за талентирани ученици - спортисти.

Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2011 година, во наредниот среднорочен период ќе се превземаат бројни активности за имплементација на Стратегијата за интегрирано образование, која е активно поддржана од голем број европски и меѓународни донатори. Во насока на зголемена ефикасност и синергија со Секретаријатот за спроведување на Охридскиот рамковен договор, се формира Управен одбор, ко-претседаван од

Министерот за образование и наука и заменик претседателот на Владата задолжен за Рамковниот договор.

Во согласност со препораките од Извештајот за напредокот во 2011 година, а особено како претседавач со Декадата на Ромите, Република Македонија ја продолжува поддршката на учениците Роми, со мерки кои имаат за цел зголемување на опфатот, намалување на раното напуштање на образованието и зголемување на квалитетот на образованието, вклучувајќи преку 600 стипендии на годишно ниво, како и натамошна примена на менторскиот и таторскиот систем.

Согласно препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија во 2011 година, ќе продолжи реализацијата на повеќе проекти за унапредување на образовната инфраструктура, каде ќе се има предвид и неопходноста од рамномерен регионален развој, особено на средините со мешовит етнички состав. При унапредувањето на образовната инфраструктура, акцентот ќе се стави на енергетската ефикасност на објектите.

Стручното образование и обука. Во делот на стручното образование и обука, реформите ќе се одвиваат во насока на примена на процесот Бриж-Копенхаген, како пандан на Болоњскиот процес, кој има за цел да им овозможи на граѓаните на ЕУ да одговорат на барањата на европскиот пазар на трудот, да ги задоволуваат потребите за обука движејќи се по различни нивоа на образовниот систем, во различни струки и сектори. Активностите ќе се фокусираат на обезбедување квалитет во стручното образование и обука, како и транспарентност и признавање на квалификациите.

Во согласност со акцијата „Нови вештини за нови вработувања“, ќе предложи примената на Протоколот за соработка на социјалните партнери во областа на стручното образование и обука и на Меморандумот за соработка и разбирање, потпишани во 2011 година. Со тоа, ќе продолжи долгорочната стратешка соработка помеѓу Центарот за стручно образование и обука, Владата на Република Македонија и единаесет социјални партнери. Ќе продолжи имплементацијата на петгодишната Стратегија за развој на Центарот за стручно образование и обука, развојот на стандарди за занимања и наставни програми согласно потребите на пазарот на трудот, вклучувајќи програми за ученици со посебни образовни потреби, испитни програми и тестови за екстерно проверување на постигнувањата на учениците.

Во 2012 година, со поддршка на Европската фондација за обука, ќе се изготви Стратегија за стручното образование и обука на Република Македонија. Исто така, во периодот 2012-2014 година, согласно годишните Оперативни планови за активни програми и мерки за вработување, ќе продолжи соработката со Агенцијата за вработување во подготовка на програми и организирање обуки за занимања дефицитарни на пазарот на трудот. Воедно, ќе продолжи ангажманот на различните субјекти на стручното образование и обука, како дел од имплементацијата на Националната стратегија за вработување на Република Македонија 2015 година.

Во областа на претприемничкото учење, Република Македонија ќе продолжи со активно учество во проектот за претприемничко учење во земјите на ЈИЕ. Во периодот 2012-2013 година значаен придонес кон реформирањето на две-годишното и три-годишното стручно образование и обука ќе даде тековниот твининг проект за модернизација на системот за образование и обука на Приоритетната оска 2: Образование и обука – Инвестирање во човечки капитал од четвртата компонента на ИПА.

Со цел градење капацитети за долгорочно прогнозирање на потребите на пазарот на труд со учество на релевантните тела, мониторинг и евалуација на националната политика за вработување, во наредните години ќе се реализира ИПА твининг проект, координиран од Министерството за труд и социјална политика.

Образование за возрасните. Пораст на учеството на возрасните во доживотното учење, со фокус на постојано обновување и усовршување на знаењата и вештините е една од основните цели на акцијата „Нови вештини за нови вработувања“ на Стратегијата “Европа 2020”.

Во наредниот среднорочен период ќе се превземаат активности за реализација на Стратегијата за образование на возрасни и имплементација на годишните акциони планови, особено од аспект на воспоставување на систем на лиценцирани понудувачи на образование на возрасните, како и воспоставување и одржување на каталог на програми за образование на возрасните. Воедно, ќе продолжи промоцијата на кариерен развој и професионално усовршување, унапредување на соработката со локалната администрација и социјалните партнери и т.н.

Од аспект на зголемување на социјалната кохезија и еднаков пристап до образование, во наредниот среднорочен период ќе се реализира проектот „Центри за образование *на возрасни*“, кој ќе им овозможи на возрасните да го дооформат своето образование и да се стекнат со знаења и вештини конкурентни на пазарот на трудот. Воедно, ќе се организира формално образование на возрасни во местата каде има најголема потреба со акцент на зголемување на опфатот и вклучување на регионите од Република Македонија со изразена потреба од ваков тип на образование.

Со цел зголемување на вработливоста на возрасните, особено на лицата што биле невработени подолг временски период, Центарот за образование на возрасни ќе продолжи да соработува со Агенцијата за вработување во развојот и имплементацијата на наставни програми за образование на возрасни, за профили за кои е евидентирана потреба на пазарот на трудот, согласно годишните Оперативни планови за активни програми и мерки за вработување.

Во периодот 2012-2014, значаен придонес во зајакнувањето на системот за образование на возрасните ќе има имплементацијата на твининг проектот *„Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните, развој на програми за образование на возрасни и програми за*

описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица“; во рамки на четвртата компонента на ИПА.

Во среднорочниот период ќе продолжи развојот на Националната рамка на квалификации за нивоата различни од високообразовните квалификации, признавање на формалното и неформалното образование и овозможување на граѓаните да го напуштаат образовниот процес и повторно да се враќаат во образовниот систем надградувајќи ги своите квалификации. Од 2014 година, развојот на Националната рамка на квалификации ќе биде поддржан со првата компонента на ИПА.

4.2.3.2. Пазар на труд

Со оглед на перзистентноста на проблемот на структурната невработеност на Република Македонија, врвен стратешки приоритет на Владата на Република Македонија, согласно Програмата за работа и приоритетите утврдени во повеќе стратешки документи, претставува зголемувањето на економскиот раст и намалување на невработеноста, како еден од предусловите за пораст на животниот стандард на граѓаните. Зголемување на учеството на пазарот на трудот и намалување на структурната невработеност се меѓу главните приоритети и препораки кои произлегуваат од Пристапното партнерство на Република Македонија и Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година.

Во насока на креирање на кохерентна стратешка рамка за намалување на невработеноста, во 2011 година во соработка со социјалните партнери подготвена е и усвоена Националната стратегија за вработување (2011 – 2015), во која се дефинирани клучните приоритети, цели и политики кои ќе придонесат за зголемување на учеството и отворање на повеќе работни места на среден рок преку:

- натамошно подобрување на бизнис-климата и конкурентноста и зголемување на инвестициите;
- намалување на трошоците на работа и придонесите за социјално осигурување, како и подобрување на механизмите на пазарот на трудот, како што се утврдување на платите, социјалното осигурување, системот на социјална заштита, создавање на услови за прилагодување на работниот со приватниот живот;
- подобрување на образовниот систем и човековите ресурси согласно со потребите на пазарот на трудот;
- ефикасни служби на пазарот на трудот преку натамошна модернизација и зголемување на квантитетот и квалитетот на услугите;
- обезбедување на поголема безбедност и флексибилност на работни места;
- имплементација на активните политики на пазарот на трудот
- развој на ефикасен и функционален социјален дијалог и слично.

Согласно Националната стратегија за вработување, националната цел за стапката на вработеност (20-64 години) за 2015 година е утврдена на 55%, што е чекор понапред за остварување на утврдените стратешки приоритети кои се во согласност со Стратегијата “Европа 2020”. Конкретните активности за остварување на стратешките приоритети се утврдени во Националниот акционен план за вработување и истите се во согласност со Интегрираните насоки на Стратегијата “Европа 2020” за економски политики и политиките за вработување на земјите членки на ЕУ.

Имајќи ги предвид специфичните потреби и услови на пазарот на трудот во Република Македонија, институционалните капацитети, како и можностите за јавно финансирање, со цел намалување на невработеноста, односно зголемување на учеството на пазарот на трудот и намалување на структурната невработеност, ќе се реализираат следните мерки :

- поддршка за самовработување за започнување на сопствен бизнис;
- дополнителни вработувања со грантови за секое нововработено лице во фирмите кои се регистрирани со мерките за самовработување;
- подготовка за вработување преку обуки, преквалификации или доквалификации на невработени лица заради стекнување на знаења и вештини, со цел зголемување на нивната вработливост;
- обука за одделни занимања кои се дефицитарни на пазарот на трудот според искажаните потреби на пазарот на трудот од претходна година;
- поддршка за самовработување со поволни кредити ;
- формализирање на неформални бизниси во функција на намалување на сивата економија;
- практиканство како поддршка за прво вработување на млади до 27 години,
- субвенционирање на вработување на невработени лица кои потешко се вклучуваат на пазарот на трудот (долгорочно невработени, млади, самохрани родители, постари лица од 55-62 години, жртви на семејно насилство; жени, лица со статус на деца без родители, Роми и др.)
- субвенционирање на вработување на инвалидни лица и слично.

Покрај тоа ќе се реализираат и мерки за зголемување на ефикасноста и ефективноста на институциите на пазарот на трудот и тоа преку:

- понатамошна модернизација на Агенција за вработување на Република Македонија (АВРМ);
- создавање на база на податоци за квалитетно, професионално и ажурно следење на работодавачите и работниците од областа на работните односи и безбедност и здравје при работа, со цел намалување на бројот на трудовите инвалиди, тешките повреди и повредите со смртни последици;
- поддршка на националните политики за вработување преку развивање на долгорочно предвидување на пазарот на трудот и мониторинг и евалуација на политиките за вработување;
- зајакнување на капацитетите на социјалните партнери;

- натамошно опремување на работните клубови и сл.

АВРМ, како јавна установа која ги имплементира, ги следи политиките за вработување и врши проценка на успешноста на политиките на пазарот на труд и континуирано презема активности за зајакнување на административните и институционалните капацитети. Така, со цел зајакнување на институционалните капацитетите на АВРМ за менаџирање на проекти финансирани од странска помош, во постојната организациона структура на АВРМ беше формирано Одделение за ИПА фондови и проекти. Во текот на 2011 година започна имплементација на директниот грант за АВРМ за *“Поддршка за вработување на млади лица, долгорочно невработени и жени”*, финансиран во рамките на четвртата компонента на ИПА. Исто така, заради зголемување на информираноста на населението за миграциските процедури во однос на трудовата миграција со проектот на Меѓународната организација за миграции *“Миграција и социо – економски развој во Западниот Балкан”* беа зајакнати и отворени нови миграциски сервисни центри во АВРМ. Во однос на информатичкиот систем на АВРМ, направена е негова надградба во функција на интегрирање на втората фаза на едношалтерски систем на Централниот регистар, а во рамките на ИБАС проектот отпочната е интеграција на базата на податоци на АВРМ со единствена база за странци и истата е во фаза на тестирање.

Во следниот среднорочен период, АВРМ планира спроведување на следните активности кои ќе придонесат за трансформација на АВРМ во служба за вработување усогласена со стандардите на ЕУ:

- воведување на систем за управување со квалитет согласно стандард ISO 9001:2008;
- имплементација на активни програми и мерки за вработување и развој на услугите за вработување со зголемување на опфатот на корисниците и зајакнување на индивидуалниот пристап во работењето со невработените лица, особено со лицата со намалени можности на пазарот на трудот;
- натамошна имплементација на проектот *„Поддршка при вработување на млади лица, долгорочно невработени и жени“*, со цел полесно интегрирање на невработените лица на пазарот на трудот преку зајакнување на нивните компетенции, знаења и вештини;
- анализата на потреби од вештини на пазарот на трудот во Република Македонија;
- зајакнување на активностите за информирање и промовирање на услугите на АВРМ;
- континуиран развој на информатичкиот систем;
- имплементација на проект *„Понатамошна модернизација на Агенцијата за вработување на Република Македонија“* финансиран од четвртата компонента на ИПА кој ќе придонесе за зајакнување на институционалните капацитети и понатамошна модернизација на АВРМ, подобрување на квалитетот, ефикасноста и ефективноста на услугите што АВРМ ги обезбедува на работодавачите и невработените лица;

- зајакнување на човечките ресурси со обуки преку Програмата за билатерална соработка помеѓу Министерството за труд и социјална политика на Република Македонија и Министерството за труд, вработување и здравство на Република Франција;
- имплементација на проектот на УСАИД за создавање на младинска мрежа за стекнување на вештини за вработување, со цел подобрување на квалитетот на понудата на пазарот на трудот.

Од практична гледна точка, до крајот на 2011 година ќе се донесат неколку законски измени (измени на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност и Закон за задолжително социјално осигурување), а поврзани со политиката на вработување и пазарот на трудот. Интенцијата на Владата на Република Македонија преку овие измени е да се поедностави националното трудово законодавство, да се намалат пропустите во системот, како и да се ревидираат несоодветните стимули. Овие мерки се проследени со мерки за зголемување на заштитата на работниците (преку воспоставување на најниска плата на ниво на државата со донесување на Закон за минимална плата). Значајно е да се истакне дека овие мерки и политики се во согласност со препораките на ЕК за поделена одговорност меѓу невработените и властите.

Како резултат на горенаведените мерки и активности, предвидените инвестиции, активни мерки за вработување и интензивирањето на економскиот раст на земјата, во следните три години се очекува да продолжи трендот на намалување на стапката на невработеност, притоа достигнувајќи стапка од околу 27% во 2014 година.

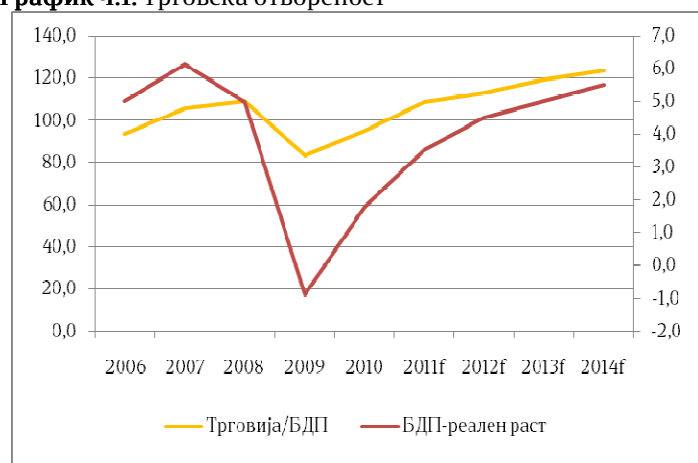
4.2.4. Надворешна трговија

Трговска отвореност.

Степенот на трговската отвореност е важен индикатор и компонента на економскиот раст. Во изминатиот период се забележува континуирано проширување на интегрираноста на Република Македонија во светските трговски текови и пораст на трговската отвореност.

Подобреното меѓународно макроекономско окружување во првите девет месеци од 2011 година резултираше со позитивни движења во

График 4.1. Трговска отвореност

f-Проекција

Извор: Државен завод за статистика и пресметки на Министерство за финансии

надворешниот сектор, при што извозот на стоки регистрираше раст од 32,5%, а увозот забележа раст од 28,4%. Според направените проекции се очекува до крајот на годината, трговската отвореност да изнесува 108%, со тенденција на натамошен раст во 2012 и 2013 година на 113, односно и 119%, соодветно, додека во 2014 година, трговска отвореност се очекува да изнесува околу 123%.

Соодветно на заложбите од Стратегијата “Европа 2020“ за зголемување на трговијата, во 2011 година продолжи либерализацијата на надворешната трговија пред се, преку имплементација на постојните договори за слободна трговија и со примена на измените во Договорите за слободна трговија со ЦЕФТА 2006, ЕФТА, ЕУ и Турција.

Согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација, од 01.01.2011 година, трговијата во индустрискиот сектор меѓу Република Македонија и ЕУ се одвива без царина поради завршувањето на транзициониот период од 10 години кој важеше до 31.12.2010 година за постепено намалување на царинските давачки при увоз на производи од ЕУ во Република Македонија. Исто така, од 01.01.2012 година ќе започне примената на дијагоналната кумулација согласно соодветниот протокол за потекло на стоката од Договорот за слободна трговија, потпишан помеѓу земјите – членки на ЕФТА со Македонија, Албанија и Србија. Во 2011 година се применуваат Протоколите за потекло на стоките со договорите за слободна трговија на Турција со Република Македонија, Црна Гора, Србија и Албанија. Регионалната конвенција за Пан-евро-медитерански преференцијални правила за потекло на стоките, која Република Македонија ја потпиша во јуни 2011 година со 47 земји членки, ќе овозможи вклучување на Република Македонија во Пан-евро-мед кумулацијата на потекло на стоките. Во септември 2011 година, Република Македонија го ратификуваше Дополнителниот Протокол за ЦЕФТА 2006 во кој е содржана дополнителна либерализација на трговијата со земјоделско-прехранбени производи, чија примена ќе започне од 13.11.2011 година. По ратификувањето на Протоколот од останатите земји членки на ЦЕФТА ќе се овозможи целосна примена на новата либерализација на трговијата со земјоделско - прехранбени производи. Воедно, Република Македонија и Република Албанија од 01.01.2012 година ќе ги укинат квотите за земјоделски производи поради ефективната примена на Дополнителниот Протокол, а со Република Молдавија ќе важат квотите се до завршување на ратификацијата од нивна страна. Исто така, во 2011 година се очекува да се ратификува измената и дополнувањето на Договорот за слободна трговија со Украина, со што ќе се создадат можности за поголема либерализација во трговијата со земјоделски и прехранбени производи

Поддршка и промоција на извозот. Во 2011 година, беше усвоена тригодишна Стратегија за промоција на извозот чија цел е јакнење и реструктурирање на Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот. Во Стратегијата се предлага создавање на позитивни економски ефекти како што се: истражување на меѓународни таргет пазари, соработка со бизнис заедницата, промоција на националната економија и градење на добар имиџ, диверзификација на

структурата на извозот, користење на аутсорсинг на бизнис процесите - центри за заеднички услуги, дефинирање на извозните цели и создавање на вистинска рамнотежа помеѓу СДИ и поддршката на локалните компании во извозот. Очекувањата се дека имплементацијата на мерките кои се предвидени во Стратегијата ќе придонесат за намалување на невработеноста и зголемување на економскиот раст на Република Македонија.

Согласно Стратегијата за промоција на извозот, а со цел диверзификација на македонската извозна структура, во следниот среднорочен период се предвидува поддршка при извоз на производи и услуги од традиционалните сектори (текстилната индустрија, металната индустрија, агробизнисот), но и на нови сектори (фармацевтската индустрија, хемиската индустрија, информатичката индустрија, медицинските апарати, алтернативна енергија, туризмот, повикувачките центри и др.)

Трговија со услуги. Имајќи ги предвид предностите од воспоставување на поголема слобода во трговијата со услуги во регионот во рамки на ЦЕФТА, се преземаат активности за оцена на потенцијалите за дополнителна либерализација на услугите меѓу земјите членки на ЦЕФТА. Имено, во согласност со Договорот за ЦЕФТА, се спроведува анализа на сегашното ниво на отвореност на пазарите за пристап на странски даватели на услуги, определување на услужните сектори во кои постојат потенцијали за либерализација, идентификација на бариерите во трговијата со услуги во врска со домашната регулатива и соодветни мерки за намалување и елиминирање на бариерите.

Пречки за трговијата со добра и услуги. Соодветно на заложбите од Стратегијата “Европа 2020” за создавање на отворен единствен пазар на услуги врз основа на Европската директива за услуги 2006/123/ЕЗ, во следниот среднорочен период, Република Македонија ќе продолжи со имплементација на Акцискиот план за усогласување со оваа директива, што ќе придонесе за елиминација на неоправданите бариери во трговијата со услуги. Согласно со динамиката предвидена во Акцискиот план извршени се измени и дополнувања на правните акти во делот на постапките за издавање на лиценци, кретење на роковите за нивно издавање, имплементација на принципот „молчењето значи одобрување“ и елиминирање на барањата за државјанство и реципроцитет за даватели на услуги од земји членки на ЕУ. Останатите предвидени законодавни активности во Акцискиот план ќе продолжат да се реализираат во текот на 2012 година според предвидената динамика.

Во следниот среднорочен период, се планира подготовка на Закон за услуги и воспоставување на единствена точка за контакт со што ќе се овозможи Република Македонија при пристапувањето во европското семејство да обезбеди непречено движење на услугите во внатрешниот пазар на ЕУ. Исто така, со овој закон ќе се изврши транспонирање на општите принципи на директивата за услуги, со што ќе се создаде законска рамка за усогласување на постојната регулатива во услужниот сектор во земјата со директивата, а истовремено и ќе спречи воведување на нови бариери за трговијата со услуги.

4.2.5. Финансиски систем

Во областа на финансискиот систем, Република Македонија и во следниот среднорочен период ќе остане посветена на задржување на неговата стабилност, зголемување на интермедијацијата, промовирање на транспарентноста, натамошен развој како и зајакнување на институционалните и административни капацитети. Овие приоритети се во согласност со Стратегијата “Европа 2020”, а со истите истовремено се адресираат и препораките од Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2011 година. Од особено значење за финансискиот сектор е и понатамошната либерализација на движењето на капиталот и тековните плаќања која ќе се овозможи со отварањето на втората фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Имајќи предвид дека Република Македонија продолжува во континуитет да ги исполнува обврските кои произлегуваат од првата фаза на Спогодбата, отварањето на втората фаза ќе осигура непречен пристап и либерализација на пазарот на капитал, гарантирајќи еднаков третман на нерезидентите под исти правила како и за резидентите, притоа искористувајќи ги придобивките уредени со Спогодбата за стабилизација и асоцијација во полза и на ЕУ.

Банкарство. Со цел да се постигне целосна хармонизација со Директивата 2002/87, до крајот на 2011 година ќе се донесе Законот за дополнителна супервизија на финансиски конгломерат. Со донесувањето на овој закон ќе се воспостават правила за вршење дополнителна супервизија на банки, друштва за осигурување, друштва за реосигурување, брокерски куќи и друштва за управување со инвестициски фондови кога тие претставуваат дел од финансиски конгломерат. Во текот на 2012 година се предвидува да се изврши дополнување на Законот за банките во насока на натамошно усогласување со европската банкарска директива во делот на прекугранично давање на услуги и овластувањата на Народната банка за пропишување на пристапите при утврдување на адекватноста на капиталот и условите под кои можат истите да се користат.

Во периодот 2012 – 2014 година, во согласност со препораките на Базелскиот комитет за банкарска супервизија и Комитетот на европски банкарски супервизори, кои се однесуваат на имплементирање на Новата базелска капитална спогодба (Базел 2), Народната банка ќе продолжи со спроведувањето на постепено прифаќање и примена на Базел 2. Активностите поврзани со вториот и третиот столб од оваа спогодба се веќе заокружени, додека во однос на првиот столб, изработена е нацрт - методологија за примена на стандардизираниот пристап за утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик, а се планира изработка на упатство за спроведување на методологијата. Во втората половина на 2011 година започнаа подготовки за примена на Базел 3, преку утврдување на потребните податоци за пресметка на индикаторите за ликвидност и солвентност, а активностите ќе продолжат и во следниот период.

Во согласност со иницијативата од Стратегијата “Европа 2020“, која се однесува на индустриската политика во ерата на глобализацијата, а со цел подобрување на пристапот на МСП до извори на финансирање во 2012 година, ќе се донесе Закон за штедилници. Со оваа регулатива ќе се регулира статусот и работењето на постојните штедилници, јакнење на посредничката улога на штедилниците, особено за малите субјекти и ќе се зголеми износот на потребниот почетен капитал и ќе се прошири видот на финансиски активности.

Со цел континуирано следење на движењата во финансискиот систем во Република Македонија и глобалните случувања со посебен акцент на ризиците на глобалниот финансиски систем, а во насока на одржување на стабилноста на финансискиот систем на земјата, Комитетот за финансиска стабилност ќе продолжи да остварува редовни средби и во следниот среднорочен период. Исто така, со цел понатамошно унапредување на регулативната рамка и имплементирање на најдобрите меѓународни практики во банкарскиот сектор, ќе се продолжи со континуирано следење на регулаторните промени на меѓународно и на ниво на ЕУ. Во оваа насока, особен акцент ќе се стави на соработката на институциите од Република Македонија со соодветните супервизорски тела во ЕУ и земјите - членки.

Пазар на капитал. Во согласност со препораките на Европската Комисија од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година и целите за реформа на финансискиот систем од Стратегијата “Европа 2020“ во поглед на подобрување на пристапот на МСП до извори на финансирање, промовирање на транспарентноста, стабилноста и одговорноста на финансиските институции, како и надминување на регулативните јазови, во периодот 2012 – 2014 ќе се реализираат следните активности:

- во насока на зајакнување на заштитата на интересите на инвеститорите во приватните инвестициски фондови и одржување на стабилноста на пазарот на капитал во Република Македонија, во првата половина од 2012 година се планираат измени на Законот за инвестициски фондови во делот кој го уредува работењето на приватните фондови, што ќе претставува усогласување со Директивата 2011/61/ЕЗ. Исто така, ќе се воведат и принципот на општествена одговорност на друштвата за управување со инвестициските фондови при носењето на одлуките за вложување на средствата на инвестициските фондови;
- воедно, во насока на целосно целосно усогласување на домашното законодавство со пакетот UCITS 4: воведување на фондови - потхранувачи (feeder funds) и фондови - господари (master funds), воведување на европскиот пасош, процедури за прекугранични и домашни спојувања на инвестициските фондови и обезбедување поголема информираност на инвеститорите преку воведување на документ, како додаток на основниот проспект на фондот, до крајот на 2014 година се предвидуваат измени на Законот за инвестициски фондови;
- КХВ ќе подготви Стратегија за развој на пазарот на капитал со која ќе се

предвиди преземање активности за поттикнување на издавање на нови финансиски инструменти за тргување на секундарниот пазар со цел овозможување на трговските друштва да се појавуваат на берзата и да ја користат истата како дополнителен извор за финансирање преку емисија на акции;

- со цел прецизно дефинирање на финансиските инструменти во кои вложуваат инвестициските фондови, во текот на 2012 година ќе биде имплементирана Директивата 2007/16/ЕЗ и
- со цел целосно усогласување со соодветното законодавство на ЕУ ќе се донесе нов Закон за пазар на капитал. Заради комплексноста, одобрено е користење на консултантска помош преку проект предвиден да се финансира од ИПА 2010, чија реализација се очекува да започне до крајот на 2012 година.

КХВ ќе ја продолжи соработката со другите регулатори од регионот за поддржување на активностите за интеграција на пазарите на хартии од вредност преку воспоставување на заедничка платформа за тргување, порамнување - прифаќање на заеднички правила за транспарентност и заеднички правила за котација.

Заради поттикнување и зголемување на тргувањето на секундарниот пазар и збогатување на пазарот со нови хартии од вредност, КХВ ќе организира работилници и обуки за поттикнување на друштвата со ограничена одговорност за спроведување на IPO, како и поттикнување на постојните акционерски друштва за нови секундарни јавни понуди на хартии од вредност.

Во насока на зголемување на ликвидноста на пазарот на хартии од вредност, КХВ во соработка со останатите учесници на пазарот на хартии од вредност ќе преземе активности со цел сите трансакции кои се склучуваат на секундарниот пазар да може да се порамнуваат во реално време, односно T+0. КХВ ќе подготви Прирачник за издавање на обврзници од ЕЛС, со кој ќе им се помогне на ЕЛС полесно да го разберат процесот на издавање обврзници, од донесување на одлука за издавање на обврзници до обезбедување на потребното одобрение од КХВ. Исто така, заради подобрување на корпоративното управување и транспарентноста на компаниите на пазарот на хартии од вредност, КХВ ќе подготви водич за имплементација на принципите за добро корпоративно управување на некотираните компании.

Исто така, во текот на 2012-2014 година, КХВ ќе продолжи со спроведување на активности поврзани со надградување на методологијата за супервизија на овластени учесници на пазарот на капитал заснована на ризици и ќе подготви посебна методологија за контрола на друштвата за управување со инвестициски фондови и инвестициските фондови. Воедно, ќе се подготви софтверско решение за контрола на друштвата за управување со фондови и инвестициските фондови.

Сектор на осигурување. Со цел имплементација на најдобрите практики на ниво на ЕУ, но пред се заради дополнително зацврстување на стабилноста на секторот - Осигурување, се предвидува имплементација на ЕУ Директивата 2009/138/ЕС

(Солвентност II), преку донесување на нов Закон за осигурување до крајот на 2012. Донесувањето на оваа регулатива ќе придонесе за промовирање на довербата во финансиската стабилност на осигурителниот сектор, намалување на ризикот од несолвентност на осигурителните друштва, намалување на можните загуби на осигурениците во случај кога осигурителното друштво нема да биде во можност да ги исполни побарувањата, како и рано предупредување до супервизорите на пазарот на осигурување со цел навремена интервенција доколку капиталот на осигурителното друштво се намали под бараното ниво. За таа цел, во текот на 2012-2014 година, Агенцијата за супервизија на осигурувањето (во понатамошен текст Агенцијата) ќе продолжи со анализирање на можностите за премин кон супервизија базирана на ризик и подготовка за имплементирање на одредбите од Директивата на ЕУ која се однесува на Солвентност II во домашната регулатива и пракса. Тоа исто така подразбира континуирана обука на кадарот за спроведување на ризично базирана супервизија.

Во следниот среднорочен период, Република Македонија ќе се приклучи кон регионалниот проект на Светска банка за создавање на специјализирана регионална компанија за реосигурување на ризиците од катастрофи, што е новина на осигурителниот пазар во Република Македонија. За таа цел ќе се донесе Закон за вложување на Република Македонија во акционерскиот капитал на Европа Ре.

Исто така, во рамки на соработката со Светската банка на Агенцијата и е одобрен Проект за либерализација на пазарот за задолжителното осигурување од автоодговорност што е во согласност со препораките од Извештајот на ЕК за напредокот на Република Македонија за 2011. Целта на проектот е да се развие регулаторна рамка и можност за актуарска пресметка на премиските стапки и техничките резерви кај задолжителното осигурување од автоодговорност.

Со цел зајакнување на административните и оперативни капацитети на Агенцијата, набавено е софтверско решение со помош на грант од ЕБОР за прибирање и обработка на податоци од осигурителниот пазар кое ќе стане оперативно на почетокот од 2012 година, со што се очекува значително подобрување на вонтеренското следење на работењето на друштвата.

Во насока на зајакнување на меѓународната соработка, Агенцијата ќе ја продолжи соработката со супервизорските тела од земјите членки на ЕУ со кои има склучено меморандуми за соработка, пред сè во две области - вршење заеднички супервизии со регулаторите од земјите каде потекнуваат матичните компании и учество на Агенцијата во супервизорски колеџи по покана на регулаторите од земјите во кои е седиштето на друштвата за осигурување, а кои се присутни на македонскиот пазар. Исто така, во периодот 2012 - 2014 година, Агенцијата ќе започне проект за самооценка за степенот на примена и усогласеност со Основните принципи на осигурувањето на Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори (IAIS).

Сектор на капитално - финансирано пензиско осигурување. Со развојот на вториот и третиот столб на капитално финансирано пензиско осигурување се

зајакнува пензискиот систем на државата преку диверзификација на изворите за исплата на пензии, се овозможува влез на правни лица од ЕУ во овој систем како пензиски друштва и се овозможува инвестирање на средствата на пензиските фондови во хартии од вредност издадени и гарантирани од земјите - членки на ЕУ и од правни лица во овие држави.

МАПАС започна со анализа на можноста и начинот на воспоставување на мултифондови во вториот и третиот столб на пензискиот систем, со цел во наредниот среднорочен период да се овозможи избор на инвестициски опции за членовите во зависност од нивните преференции за ризик и принос во рамките на пензиско штедење усогласено со животниот циклус на членовите.

Во следниот период, ќе продолжи да се спроведува ИПА проектот кој има за цел воведување на супервизија која се базира на контрола на ризик, анализа на усогласеноста на прописите од капитално финансирано пензиско осигурување со прописите на ЕУ, градење на капацитетот на МАПАС, како и подобрен организациски менаџмент кој вклучува стратешко и деловно планирање, деловни процеси, управување со знаењето/истражувањето и развој на ИТ, со што во целина ќе се придонесе кон хармонизација на супервизијата со практиките на ЕУ. Согласно препораките од Извештајот на ЕК за 2011 година, новите прописи ќе бидат креирани врз основа на најдобрата практика на IOPS и ќе се преоцени потребата за усогласување со Базелските принципи, со оглед на тоа што системот е базиран на дефинирани придонеси, а не на дефинирани надоместоци.

Во рамки на ИПА проектот, во мај 2012 предвидено е и спроведување на теренска контрола на едно од пензиските друштва. Во согласност со препораките на ЕК во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, заради зајакнување на супервизорскиот капацитет на МАПАС, се планира присуство на работилниците организирани од ИОПС за пазарите на капитал и за супервизија базирана на ризик. Исто така, во текот на 2012 година тројца вработени во МАПАС се очекува да се стекнат со квалификација - инвестициони советници.

До крајот на 2011 година се планира завршување на реформата на пензискиот систем преку заокружување на правната рамка на реформиранитот пензиски систем со донесување на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци, кој ќе го регулира повлекувањето и користењето на средствата од вториот и третиот столб. Во следниот среднорочен период, ќе се работи на унапредување и натамошен развој на овој систем.

Лизинг. Во 2011 година беше донесен Законот за измени и дополнувања на Законот за лизинг со кој се воведоа критериуми за лиценцирање на членовите на органите на управување, минимум потребен капитал за основање и обем на активности во однос на основниот капитал. Постојните лизинг друштва имаат обврска да се усогласат со новите законски решенија во рок од 12 месеци.

Во согласност со иницијативата од Стратегијата “Европа 2020”, која се однесува на индустриската политика во ерата на глобализацијата, а со цел подобрување на пристапот на МСП до извори на финансирање и со тоа креирање на нови работни

места, од јануари 2011 година почна да се применува Законот за финансиски друштва чија основна цел е јакнење на финансиската интермедијација. Во втората половина на 2011 година беа издадени првите две дозволи за вршење на финансиски активности кредитирање, факторинг и издавање на гаранции а поцелосна слика за ефектите од работењето на новите посредници се очекуваат во 2012 година.

4.2.6. Земјоделство и земјоделска политика

Земјоделството е значаен сектор во создавањето на БДП со учество од 10,6% по тековни цени за 2010, а 19,1% од вкупните вработени во 2010 биле ангажирани во земјоделско - прехранбениот сектор. Така, имајќи го во предвид значењето на овие индикатори во насока на зголемување на вработеноста и економскиот раст, како и препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, активната економска политика за развој на земјоделството и руралните средини во периодот 2012 – 2014 е во насока на создавање на развојни предуслови за зголемување на конкурентноста и модернизација на земјоделско - прехранбениот сектор преку комбинирани политики на директна поддршка на приходот од земјоделска дејност, политика на уредување на пазарите со земјоделски производи, политика на рурален развој и земјишна политика.

Земјишна политика. Во делот на земјишната политика, приоритетите за периодот 2012 - 2014 се:

- целосна распределба на слободното државно земјоделско земјиште на земјоделските производители и примена на мерки за активирање на приватното земјоделско земјиште кое не се обработува од страна на сопствениците ниту пак е на пазарот на земјоделско земјиште;
- регулирање на употребата на земјоделско земјиште кое е поседувано од земјоделските производители, но без доказ за сопственост како резидуален проблем од социјалистичката политика на т.н. фондова распределба на земјоделско земјиште, а кое земјоделските производители го користат со децении;
- евидентирање на постојните објекти за земјоделска намена изградени на земјоделско земјиште и овозможување на изградба на земјоделски објекти по поедноставена постапка, без плаќање комуналии;
- консолидација на земјоделското земјиште со размена на приватни парцели помеѓу земјоделски производители и преку размена на приватно со државно земјоделско земјиште и
- доделување на државно земјоделско земјиште на плодотривање на социјално необезбедени категории население со цел да се обезбеди економска активност на овие категории и нивно вклучување во категории на вработени лица кои остваруваат егзистенција од земјоделска дејност.

За реализација на приоритетите за евидентирање на постојните објекти за земјоделска намена изградени на земјоделско земјиште и консолидација на земјоделско земјиште, во 2012 година се предвидува измена на Законот за земјоделско земјиште и донесување на подзаконските акти, како и зајакнување на институционалното опкружување за транспарентно спроведување на земјишната политика.

Политика на директна поддршка. Во транзиционен период на усогласување на системите за директна поддршка согласно приоритетите на Заедничката земјоделска политика и механизмите за исплата на директна поддршка согласно Европскиот земјоделски гарантен фонд (ЕАГФ), Република Македонија ќе ги спроведува мерките за директна поддршка во насока на:

- водење на континуирана и стабилна политика на директна поддршка во земјоделството во сточарството, овоштарството и градинарството, поледелството, лозарството и тутунопроизводството преку директни исплати по грло и по хектар;
- зајакнување на системот на ефикасност на мерките директната поддршка преку примена на показатели и резултати од Системот за прибирање на сметководствени податоци на земјоделско стопанство (ФАДН) при дефинирање на висината на исплатите;
- зајакнување на системот на исплата на мерките за директната поддршка и административна контрола преку примена на целосно изграден Интегриран систем за административна контрола (ИСАК) и комплементарните системи особено преку имплементација на електронско поврзување на регистрите за евиденција на земјоделските стопанства (Единствен регистар на земјоделски стопанства) и имплементација на Системот за идентификација на земјишни парцели, Винскиот катастар и Катастарот на овошни насади и маслинки;
- дополнителна надградба на системот за идентификација на земјишни парцели во рамките на Интегрираниот систем за административна контрола поддржано од ИПА компонента 1;
- институционална надградба на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој за примена на функциите на „Платежна агенција“ по принципите и механизмите за исплата на директна поддршка согласно ЕАГФ;
- дополнителна надградба на системот за идентификација на земјишни парцели во рамките на Интегрираниот систем за административна контрола што треба да се финансира преку ИПА 2009;
- институционална надградба кој се однесува на воведување на вкрстена сообразност во директните плаќања што иницира почитување на еколошките стандарди во земјоделската политика, како и грижа за добра состојба на животните, што исто така е финансирано преку ИПА.

Уредување на пазарите со земјоделско - прехранбени производи. Во насока на целосно спроведување на одредбите од новиот Закон за квалитет на земјоделски

производи кој е во согласност со регулативите на ЕУ за „Зaedничка пазарна организација“ се предвидува воспоставување на регистри за повисоки стандарди за географски индикации, ознаки на потекло и традиционална посебност. Во следниот среднорочен период, со поддршка на АгБиз проектот финансиран од USAID обезбедена е техничка помош за сите заинтересирани субјекти за регистрирање на единаесет производи со географски индикации.

Воедно, во следниот среднорочен период се предвидува и обезбедување на техничка поддршка за информирање на земјоделските производители за склучување договори за откуп на земјоделски производи, регистрација на откупувачите и едукација за начинот на кој функционира пазарот на земјоделски производи, поддршка на програми за промоција на национални брендови на нови алтернативни пазари и домашни маркетинг кампањи за производите со ниска национална потрошувачка, воведување на национален знак за квалитет – „Македонско сонценце“, обезбедување на постојани информации за движењата, побарувачката и цените на земјоделските пазари, како и предвидувања за движењата во наредните сезони преку Пазарниот информативен систем при Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ).

Воедно, во следниот среднорочен период се предвидува формирање на новите задруги и зајакнување на нивниот капацитет за самостојно функционирање, воспоставување на систем на континуирани обуки за менаџери кои ќе управуваат со земјоделските задруги за подобрување на маркетиншките, организациските и менаџерски способности, организирање на национална медиумска кампања за промоција на економското здружување на земјоделците и иницирање интерес кај потенцијалните задружници.

Рурален развој. Приоритети на политиката на рурален развој за периодот 2012-2014 се:

- подобрување на постојните мерки кои се применуваат во ИПАРД Програмата во насока на подобрување на условите за прифатливост и проширување на можностите за финансирање за целосно спроведување на програмските цели претежно со фокус на целите за модернизација и зголемување на конкурентност на земјоделските стопанства, примена на стандардите за безбедност на храна и диверзификација на економските активности во рурални средини;
- примена на мерки за анимација на руралната популација, бизнис секторот во руралните средини и невладиниот сектор за воспоставување на ЛАГ, и подготовка на капацитети за подготвување на локални стратегии за развој на рурални средини и нивно спроведување;
- финансиска поддршка на процесот на побрзо предавање на земјоделските стопанства на млади земјоделци од 18 до 40 години, со обезбедување на финансиски стимулации за започнување на новиот земјоделски бизнис со што директно се влијае на намалување на невработеноста кај младата популација;

- поддршка на производството кое се базира на агро-еколошкиот пристап за одржување на посебни традиционални предели, биодиверзитет и унапредување на традиционалните сорти и водови;
- поттикнување на основањето и развојот на фамилијарни бизниси и остварување дополнителни приходи од земјоделски и неземјоделски дејности, преку кофинансирање на проекти за диверзификација на активности во рурални средини и
- техничката поддршка од ИПА 2009 се однесува на зајакнување на административните и институционалните капацитети на МЗШВ за спроведување на политиките за квалитет и органско земјоделско производство.

Во однос пак на развој на руралниот туризам, фокусот во наредниот период ќе се одвива во насока на зајакнување на туристичката понуда во руралните средини особено преку:

- зајакната промоција на мерките за поддршка на инвестиции во рурален туризам;
- континуирано спроведување на мерки на поддршка на општините за збогатување на туристичката понуда на ниво на општини, преку инвестиции во јавни излетнички места, инфраструктурно поврзување на културните знаменитости од локално значење, одбележување на полски и шумски пешачки патеки, воспоставување на велосипедски патеки и шеталишта и т.н.;
- воведување на унифицирани стандарди за рурално сместување согласно системот на стандарди на ЕУРГИТЕС за добивање на домашна ознака „Калинка“ за категорија на објект и воспоставување на информативна мрежа за сите даватели на рурални туристички услуги;
- зајакнување на услугите во руралните средини, преку едукација на давателите на туристички услуги во руралните средини за промоција и употреба на етно стилот, традиционалната архитектура, начинот на домување, народната уметност, ракотворбите, обичаите и фолклорот и традиционални јадења со цел да бидат способни да креираат конкурентни туристички понуди и
- промоција на винскиот туризам со изработка на туристички програми „Патот на виното“ за домашни и странски посетители и организирани посети на винариите и винските региони, дегустација на традиционална македонска храна и вино, како и разгледување на процесот на производство на македонското вино.

Во насока на обезбедување на систем на постојано партнерство и вклученост на невладиниот сектор во креирање и следење на ефектите на политиката за рурален развој се предвидува поддршка за воспоставување и функционирање на Национална мрежа за рурален развој.

Воедно, во следниот среднорочен период се предвидува воспоставување на систем за планирање на истражувањето и техничко - технолошките практики во областа на земјоделството и руралниот развој и воведување на посебна повеќегодишна

програма за истражување и развој во земјоделството. Во прилог на тоа, во периодот 2012 - 2014 се предвидува обезбедување на државна помош за инвестициони вложувања за реализација на апликативни и базични научно - истражувачки проекти и воспоставување на показно - демонстративни подрачја врз основа на доставен и одобрен повеќегодишен план за реализација во висина од 3%-5% од вкупните средства.

Безбедност на храна. Во 2011 година започна да функционира интегрираниот систем на безбедност на храна согласно ЕУ регулативите усогласени во единствен регулаторен акт - Закон за безбедност на храна кој се применува од страна на новоформирана Агенција за храна и ветеринарство. Целите на политиката за безбедност на храна во период 2012-2014 се во насока на достигнување на висок степен за безбедноста на храна и храна за животни преку понатамошно зајакнување и унапредување воспоставениот функционален систем за безбедност и квалитетот на храната, почитувајќи го притоа принципот *“од нива до трпеза”* преку постојан систем на контрола на безбедноста на храната на внатрешниот пазар и поддршка на операторите со храна за усогласеност со стандардите за храна и храна за животни кои важат во ЕУ. Во периодот 2012 – 2014, фокусот ќе биде ставен на следните активности:

- подготовка на повеќегодишна програма со мерки и индикатори за подобрување и следење на квалитетот на млекото и воспоставување на систем за следење на квалитетот на млекото. За таа цел, се планира и формирање на уште две регионални лаборатории за јужниот и источниот дел од Република Македонија за испитување на хигиена и квалитет на млекото што е во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година;
- класификација на операторите кои работат со храна од животинско потекло од аспект на исполнетост на стандардите за безбедност на храна, при што ќе се следат нивни активности за постигнување на минималните стандарди за безбедност на храна согласно ЕУ стандардите и
- воспоставување на систем за третирање, собирање и преработка на отпадот од животинско потекло.

Во областа на ветеринарно здравство, активностите во следниот среднорочен период се насочени кон либерализација на ветеринарните услуги и зголемување на квалитетот на ветеринарните услуги, заокружување на регистрите за идентификација и регистрација на животните и воспоставување на регистар на пчелни семејства, за поуспешно следење на болестите и контрола на бројот на пчелни семејства.

Фитосанитарна политика. Целите на фитосанитарната политика во периодот 2012 - 2014 година се во насока на изработка на долгогодишна Стратегија за подигнување на квалитетот на семенскиот и саден материјал, зајакнување на системот на внатрешно следење на болестите кај растенијата, контрола на квалитетот на препаратите за заштита на растенијата и ѓубрива и едукација на земјоделските производители за примена на сертифициран семенски и саден

материјал како и принципите на добра земјоделска пракса и примена на исправни и одржливи методи на земјоделско производство за заштита на почва и вода. За таа цел, ќе се изработи Кодекс на добра земјоделска пракса во 2012 година и Стратешка рамка. За зајакнување на понудата на квалитетен посадочен материјал преку јавно - приватно партнерство ќе се овозможи изградба на најмалку еден современ расадник за семенски и саден материјал за производство на фито - исправен расад, особено за подрачјата со интензивно градинарско и овоштарско производство. Преку програмата за финансиска поддршка во руралниот развој како подготвителна мерка за примена на агро - еколошка поддршка, ќе се финансираат активности за воспоставување на ген - банка на автохтони растителни сорти и систем на примена на автохтони сорти за одржување на нивната застапеност од аспект на зачувување на биодиверзитетот, што е во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година.

4.2.7. Административни реформи

Реформа на јавната администрација. Ефикасна, ефективна и професионална јавната администрација е клучен фактор за нивото на услуги за граѓаните и фирмите кое придонесува за економскиот раст и развој на општеството и демократските процеси, како и за интеграција на Република Македонија во ЕУ. Така, целта на Владата на Република Македонија во наредниот среднорочен период е да се спроведат реформи за зголемување на ефикасноста и ефективноста на јавната администрација, зголемување на транспарентноста и отвореноста на системот, подобрување на квалитетот на услугите и зголемување на задоволството на граѓаните и фирмите кои се корисници на јавни услуги. Во таа насока се и активностите во делот на реформата на јавната администрација предвидени за периодот 2012 – 2014 како:

- подобрување на буџетските, просторните и административните капацитети на новоформираното Министерство за информатичко општество и администрација (МИОА) и на Државниот управен инспекторат, што е во согласност со препораките на Европската комисија во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година;
- продолжување на реализацијата на проектот „Граѓанинот пред сè” преку кој се обезбедува стриктна примена на роковите за постапување на државните службеници и раководните лица на државните институции, како и санкции за истите доколку барањето на граѓанинот не е решено во предвидениот рок;
- започнување на проектот „Оцени ја администрацијата” со цел непосредно изразување на задоволството на граѓаните од добиените услуги од државните институции преку посебен уред кој ќе биде софтверски поврзан со системот за пресметка на платата, со цел да се подигне одговорноста на државните службеници;

- продолжување со реализацијата на проектот „Нема погрешна врата“ чија цел е граѓаните да бидат задолжително услужени без разлика дали се обратиле на вистинското место и во вистинската канцеларија;
- воведување на т.н. „e-Потсетник“ односно систем со ИТ поддршка за известување на граѓаните преку СМС порака или електронска пошта кога им се приближува истекувањето на нивната патна исправа, лична карта, возачка дозвола, регистрација на возилото или останатите документи што ги издаваат државните институции;
- унапредување на порталот „Граѓански Дневник“, преку кој граѓаните и понатаму ќе можат да го изразат своето мислење за работењето на државните институции, со цел надминување на забелешката на ЕК, која го оценува познавањето и користењето на Граѓанскиот дневник во јавноста како недоволно;
- воспоставување на систем за електронско управување со документи, со кој електронски ќе се следи движењето на документите низ државните институции;
- воведување на систем за постојано мерење на задоволството на корисниците од административните услуги, каде што ќе се оценуваат самите институции во однос на задоволството од граѓаните при издавањето на услугите „барометар на квалитет“;
- во насока на реформа на системот на плати за јавниот сектор, донесување на закон преку кој прецизно ќе се дефинира начинот на утврдување и зголемување на платите и зајакнување на принципот на кариера и напредување базирано врз компетентност. Оваа активност е во насока на надминување на забелешката од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година која се однесува на фрагментираноста на законодавството од оваа област;
- воведување на т.н. „менаџерски тимови“ од стручни лица во состав на кабинетите на министрите, со однапред дефиниран буџет и ингеренции, што како активност соодветно ќе биде нормативно уредена во позитивното законодавство; и
- воведување на ISO и CAF стандарди за квалитет во јавната администрација.

Имајќи предвид дека услугите на јавната администрација се од суштествена важност за граѓаните и бизнис заедницата, очекувањата се дека овие активности ќе придонесат за создавање на современа, професионална и ефикасна јавна администрација, што пак ќе придонесе за остварување на стратешкиот приоритет на Владата на Република Македонија за ефективно спроведување на правото, преку длабоки реформи во судството и јавната администрација.

Подобрување на транспарентноста и одговорноста на администрацијата. Транспарентноста, одговорноста и интегритетот на јавната администрација на Република Македонија претставува суштествен елемент во исполнувањето на критериумите за полноправно членство во ЕУ. Меѓутоа, кога станува збор за

транспарентност и одговорност на државните служби, веќе не говориме само за критериуми, туку и за реална потреба во системот на „добри вредности“ што една модерна и функционална јавна администрација треба да ги има, а кон што се стреми Владата на Република Македонија. Така, еден од стратешките приоритети на Владата за периодот 2012 – 2014 година е остварување на широк спектар на административни реформи, како важен предуслов за успешно интегрирање на Република Македонија во ЕУ.

Вниманието во следниот среднорочен период ќе биде фокусирано кон подобрување на квалитетот на регулативата преку спроведување на регулаторна реформа што е во директна корелација со Стратегијата “Европа 2020”.¹⁴ Понатаму, ќе се продолжи со јакнење на административните капацитети за стратешко планирање преку спроведување на обуки за стратешко планирање, што е во иста насока со приоритетите кои произлегуваат од Претпристапното партнерство.¹⁵ Исто така, во периодот 2012 - 2014 година се предвидува натамошно зајакнување на капацитетите за соработка со невладиниот сектор преку спроведување на обуки преку ИПА 2008. Во следниот период, континуирано ќе се развива соработката со Народниот Правобранител. Исто така, во следниот период ќе се посвети уште поголемо внимание на имплементацијата на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Понатаму, во периодот 2012 - 2014 ќе се продолжи со спроведување на имплементацијата на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор што е во корелација со Стратегијата “Европа 2020”.¹⁶ Воедно, во согласност со Стратегијата “Европа 2020”¹⁷ ќе се продолжи со јакнење на капацитетите за соработка со невладини организации преку спроведување на обуки за вработените во одделението за соработка со невладини организации и министерства. Во согласност со Претпристапното партнерство и Стратегијата “Европа 2020”¹⁸ во фокусот на вниманието ќе биде и постојаниот развој на граѓанскиот сектор преку поттикнување на развој надвор од главниот град и руралните средини. Исто така предвидено е да се спроведе политиката на спречување на корупција што е во насока на остварување на приоритетите кои произлегуваат од Претпристапното партнерство.¹⁹

Се очекува резултатите од спроведените мерки и активности во наредните три години да бидат во иста корелација со приоритетите, мерките и активностите од Програмата на Владата на Република Македонија 2011 - 2015 година. Понатаму, се очекува подобрување на квалитетот на регулативата што е во директна корелација

¹⁴ EUROPE 2020, A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, p.15

¹⁵ Council decision on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Macedonia and repealing Decision 2006/57/EC, p.8

¹⁶ EUROPE 2020, A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, p.28

¹⁷ Исто

¹⁸ Council decision on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Macedonia and repealing Decision 2006/57/EC, p.16; and, EUROPE 2020, A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, p.28

¹⁹ Council decision on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Macedonia and repealing Decision 2006/57/EC, p.8

со приоритетите, мерките и активностите на четиригодишната програма на Владата на Република Македонија.²⁰ Се очекува континуирано спроведување на препораките на ГРЕКО (група земји против корупцијата), како и проактивното спроведување на законодавството за спречување на корупција, што е во иста насока со приоритетите, мерките и активностите од Програмата на Владата на Република Македонија 2011-2015 година.²¹

4.2.8. Владеење на правото и извршување на договорите

Воспоставувањето на адекватен систем на владеење на правото и извршување на договорите во согласност со препораките на Европската комисија во Извештајот за напредокот за 2011 година и Пристапното партнерство, останува да биде еден од врвните приоритети на Владата на Република Македонија и во следниот среднорочен период. Така, во периодот 2012 - 2014 активностите ќе бидат насочени кон примената на донесените закони, пред сè Законот за кривичната постапка, Законот за изменување и дополнување на Законот за парничната постапка, Законот за изменување и дополнување на Законот за судовите, Законот за изменување и дополнување на Законот за Судскиот совет на Република Македонија, Законот за изменување и дополнување на Законот за судскиот буџет и други, чија цел е јакнење на независноста и зголемување на ефикасноста на судството.

Заради натамошно јакнење на независноста на судството, што претставува и приоритет согласно Пристапното партнерство, во следниот среднорочен период ќе бидат преземени активности за имплементација на донесените закони во 2010 година, особено на одредбите кои се однесуваат на воведување нови услови за избор на судии, особено на системот на кариера во напредувањето на судиите, новите одредби за дисциплинска одговорност и утврдување нестручно и несовесно вршење на работата на судиите преку воведување објективизирани и мерливи критериуми, зголемувањето на транспарентноста во работата на судовите и спроведувањето на новиот систем на оценување на судиите преку објективни квалитативни и квантитативни критериуми.

Исто така, во согласност со препораките од Пристапното партнерство за алоцирање на адекватни средства во судството, во периодот од 2012 до 2015 година судскиот Буџет ќе биде двојно зголемен од постојните 0,4% од БДП на 0,8% од БДП во 2015 година.

Заради реализација на еден од приоритетите од Пристапното партнерство кој се однесува на обезбедување на почетни и континуирани обуки во Академијата на судии и обвинители, акцентот ќе биде ставен на спроведување на Стратегијата за

²⁰ Програма на Владата на Република Македонија 2011-2015 година, стр.3

²¹ Исто, стр.3,43,44

определување на бројот на кандидати за следните генерации на судии и обвинители. Во таа насока, во почетна обука во Академијата за судии и јавни обвинители ќе бидат примени петнаесет кандидати во 2012 година (од кои шест кандидати за судии и девет за јавни обвинители) и четиринаесет кандидати во 2013 година (од кои шест кандидати за судии и осум за јавни обвинители).

Во областа на ефикасноста на судството, активностите во следниот среднорочен период ќе бидат насочени кон примената на Законот за изменување и дополнување на Законот за парничната постапка, Законот за вештачење и Законот за процена, кои обезбедуваат зајакнување на правната сигурност, поефикасно и поекономично постапување на судовите со намалување на времетраењето на постапката и создавање на поповолна бизнис клима. Кон постигнување на наведената цел, во најголем дел ќе придонесат одредбите со кои се определуваат рокови за преземање на процесните дејствија, воведување на електронска достава, воведување на тонско снимање на рочиштата и слично. Во областа на вештачењето, активностите ќе бидат насочени кон полагањето на стручен испит, како и издавање на лиценци за работа, со што се очекува да се зголеми квалитетот на извршените вештачењета. Исто така, за зголемување на ефикасноста на судството ќе придонесат преземените мерки со кои постапувањето по платни налози се иззема од судска надлежност и се пренесува во надлежност на нотарите.

Со цел надминување на забелешките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, а со цел добивање унифицирани и квалитетни статистички податоци, Министерството за правда во јули 2011 година донесе Методологијата за судска статистика. Согласно планираната динамика, софтверската апликација за обработка и анализа на статистичките податоци ќе биде завршена до првата половина на 2012 година, по што ќе следи шестмесечен период за тестирање на апликацијата и обука на корисниците. Системот за собирање, обработка и анализа на статистичките податоци во судовите ќе биде целосно функционален од почетокот на 2013 година.

Во областа на информатичката технологија, значајно е да се истакне дека од 01.01.2010 година функционира е-судство и ACCMIS апликацијата во целост се користи во сите судови во Република Македонија. Во следниот среднорочен период, процесот на воведување информатичка технологија ќе биде проширен и на јавното обвинителство, при што се предвидува поврзување на информатичките системи помеѓу судството и јавното обвинителство.

Заради сузбивање на корупцијата, активностите во периодот од 2012 до 2014 година ќе бидат фокусирани кон примената на новите институти воведени во казненото законодавство, а пред сè, проширената конфискација и неоснованото збогатување, како и обука на сите субјекти во системот на борба против корупцијата.

4.2.9. Дополнителни реформски области

4.2.9.1. Влез и излез на пазарот

Со цел зголемување на економскиот раст и вработеноста, што претставува врвен стратешки приоритет во Програмата за работа на Владата на Република Македонија, во изминатиот период беа имплементирани бројни мерки за подобрување на бизнис климата со што директно се адресира овој приоритет. Во таа насока, важен сегмент претставуваат и мерките за олеснувањето на отворање и затварање на бизнис чија имплементација придонесе за континуирани истакнати резултати согласно Извештаите за водење бизнис на Светска банка.

Влез на пазарот. Фокусот на активностите во следниот среднорочен период ќе биде дизајнирање на проектот Метабаза чија цел е воспоставување на интероперабилност. Во рамки на овој проект ќе се одвива комплексен процес на истражување на постојните форми и начин и податоци кои се бараат и истовремено нивно електронско изразување/поднесување преку софтвер и во стандард на XBRL (Extensible business reporting language) за која цел беше донесена Стратегијата за имплементирање на електронски стандард во размената на финансиски и бизнис податоци во мај 2011 година. Понатаму, се очекува дека со ИПА 2012 ќе се поддржат активности во насока на понатамошно олеснување на водењето бизнис од аспект на намалување на административните трошоци.

Истовремено, се планираат два дополнителни проекти кои се во фаза на дизајнирање. Првиот се однесува на воспоставување на Електронски регистар на побарувања на доверителите во Република Македонија кој би требало да има правно - конститутивно дејство од аспект на права за наплата на побарување во извршна/парнична постапка, додека вториот е Проект за подигање на јавната свест на бизнис секторот во делот на зголемување на искористувањето на електронските решенија за упис/промена и бришење податоци од регистрите.

Излез од пазарот. Во следниот среднорочен период предвидено е зголемено користење на системот е-стечај од кој ќе се црпат сите статистички податоци за стечајните постапки во Република Македонија и ќе се одредат понатамошни мерки и активности, односно ќе се утврди дали ќе биде потребно подобрување на правната рамка, специфични обуки и истражување на определени фази во стечајната постапка. Воедно, на посебниот Комитет за стечај формиран при Владата на Република Македонија се очекува да се разгледаат причините поради кои се одолговлекуваат т.н „стари“ стечајни постапки и да се преземаат мерки за нивно надминување.

Исто така, се очекува континуирано да се одвива процесот на обука, полагање и лиценцирање стечајни управници, ажурирање на програмите за наобразба и полагање за стечаен управник и да се преземат бројни активности во насока на зголемување на свеста кај бизнис заедницата за користа од навремено покренување и активно учествување во водењето на стечајните постапки.

Во текот на 2012 - 2014 година планиран е проект од ИПА 2011 за имплементација на законодавството за стечај, со кој е предвидено реализација на обуки и јакнење на капацитетите на институциите вклучени во имплементација на стечајното законодавство. Проектот е дизајниран на начин кој ќе ги поддржи и ќе биде целосно синхронизиран со мерките кои Владата за понатамошно подобрување на имплементацијата на законодавството за стечај.

4.2.9.2. Царински систем

Со цел исполнување на приоритетите за партнерство на Република Македонија со Европската унија, како и усогласување на македонското со европското царинско законодавство, во 2011 година беа донесени измени и дополнувања на Царинскиот закон и Уредбата за спроведување на истиот. Со цел понатамошно усогласување на законодавството во периодот 2012 - 2014 ќе се изврши анализа и подготовка на нов Царински закон усогласен со Модернизираниот царински закон на ЕУ. Овие активности ќе бидат поддржани преку Проектот за зајакнување на капацитетите на Царинската управа за имплементација на царинското и акцизното законодавство на ЕУ, финансиран преку ИПА 2010.

Усогласувањето на Царинската тарифа со Комбинираната номенклатура на ЕУ се спроведува континуирано. Така, и во 2012 година Царинската тарифа ќе се усогласи со Комбинираната номенклатура 2012, а во средината на 2012 година се планира донесување и на Закон за изменување и дополнување на Законот за царинска тарифа, со цел понатамошно усогласување со регулативата 2668/87 на Советот на ЕЕЗ и Комбинираната номенклатура. Во таа насока, се планира дополнување на Уредбата за применување на регулативите на Комисијата на Европските заедници за распоредување на одредени стоки во Комбинираната номенклатура.

Во областа на транзитот, Царинската управа ќе ги имплементира сите неопходни барања за пристапување на Република Македонија кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка помеѓу земјите членки на ЕУ и ЕФТА и вклучување на Република Македонија во новиот компјутеризиран транзитен систем (NCTS).

Врз основа на усогласеното царинско законодавство, ќе се унапредат царинските постапки, ќе се воведат безхартиена околина во царинското работење, со запазување на стандардите на ЕУ и Светската царинска организација. Во областа на акцизите, во периодот 2012 - 2014 ќе се изврши ревидирање на националното акцизно законодавство и усогласување со директивите на ЕУ, како и воведување на нов систем за обработка на акцизни документи кој ќе овозможи електронско поднесување и обработка на акцизни пријави, сметководствено евидентирање и наплата на акцизен долг, евидентирање на количини на акцизни стоки пуштени во слободен промет, евидентирање и следење на решенија за поврат на акцизи, евидентирање и следење на издавање на акцизни контролни марки, издавање и

евидентирање на акцизни дозволи и одобренија и нивни иматели, како и евидентирање и следење на залихи на акцизни добра.

Во насока на остварување на неопходните услови за интероперабилност и интерконекции со системите на ЕУ и надминување на забелешката во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, Царинска управа во септември 2011 објави нов тендер за набавка на Систем за обработка на царински декларации (СОЦД). Со овој проект, во периодот 2012 - 2014, Царинската управа ќе воведи и имплементира нов Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД) - решение кое во рамки на царинските и акцизните постапки ќе ѝ обезбеди на Царинска управа управување со царинските декларации и акцизните документи (поднесување, прифаќање, евидентирање, обработка, архивирање), контрола на движењето на акцизните стоки и размена на електронски пораки во рамки на автоматско административно вршење на операции, ефикасност во спроведување на контролите околу наплатени и вратени царински давачки, акцизи, такси и други давачки, олеснување на трговија преку забрзан проток на стока, подобрување на безбедноста на синџирот на снабдување, согласно стандардите на ЕУ и Светската царинска организација. Во декември 2011 година беше избран најповолниот понудувач и системот треба да биде целосно функционален во 2014 година. Овој систем ќе обезбеди размена на податоци помеѓу царинските органи и економските оператори, како и помеѓу царинските органи и другите владини институции. Во рамките на имплементацијата на нов СОЦДАД предвидена е интерконекција со NCTS и ITE системите на ЕУ, што ќе биде реализирано преку проекти финансирани од ИПА 2008 и ИПА 2009. Со имплементирање на новиот Систем на обработка на податоци ќе се воведи и интегрирана царинска и статистичка номенклатура на ЕУ ТАРИК (ТАРИМ), во насока на остварување на стратешките приоритети, како што се зголемување на бројот на компании кои користат поедноставени постапки и засилувањето на механизмите на надзор.

Во периодот 2012 - 2014, согласно Стратегијата за информатичка технологија на Царинската управа, висок приоритет е дефинирањето на алтернативни процедури и воспоставувањето на информационален систем кој ќе овозможи брзо возобновување по евентуална катастрофа и кој ќе обезбеди континуитет на деловните процеси.

Исто така, Царинската управа како приоритетни цели ги има поставено соработката со економските оператори и други државни институции и инспекциски служби, подобрување на соработка и размена на податоци со државните органи, други царински администрации и ЕУ органи. Посебно внимание ќе се посвети на соработката со другите надлежни државни институции и инспекциски служби во натамошен развој и операционализација на системот за анализа на ризик, со цел подобрување на ефикасноста при откривање на недозволена трговија и криминал. Значаен приоритет на Царинската управа останува унапредување на билатералната соработка, засилување на соработката со ЕУ, СЦО и на поширок меѓународен план.

4.2.9.3. Енергетика

Во согласност со приоритетите од Пристапното партнерство, во февруари 2011 година беше донесен нов Закон за енергетика со кој се врши усогласување со законодавството на ЕУ во делот на внатрешниот пазар на енергија, енергетската ефикасност, како и со обврските од Договорот за основање на енергетската заедница кои се однесуваат на прекугранична размена со енергија. Со законот се овозможува натамошна либерализација на пазарите на енергија, како и зајакнување на улогата на Регулаторната комисија за енергетика на Република Македонија. Во периодот 2012 – 2014, ќе следат интензивни активности за изработка на подзаконските акти потребни за имплементација на Законот. Во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, програмата на Владата за субвенционирање на дел од сметките за потрошена енергија кај социјално загрозените домаќинства продолжува континуирани да се имплементира.

Во 2011, започната е изработка на Програма за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката која ќе се финализира во 2012 година. Со Програмата ќе се утврдат мерките, условите, начинот и динамиката на реализација на Стратегијата, како и обврските на државните органи, органите на ЕЛС и вршителите на енергетските дејности кои имаат обврска за обезбедување на јавна услуга. Во согласност со заложбите на Владата на Република Македонија за придонес кон исполнување на таргетите од Стратегијата “Европа 2020“, во 2011 година беше донесен Акциски план за енергетска ефикасност во кој се предвидуваат мерки и активности за обезбедување на 9% заштеда на енергија во 2018 година, во однос на просечната потрошувачка на енергија во период 2002 - 2006. Во согласност со препораките од Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2011 година, во периодот 2012 - 2014 година, ќе се работи на подзаконски акти за енергетска ефикасност во згради, спроведување на енергетски контроли и јакнење на капацитетите на инволвираните институции во спроведување на политиките за енергетска ефикасност.

Имајќи ги во предвид препораките на Европската Комисија во Стратегијата “Европа 2020“ за промоција на електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија на внатрешниот пазар, Владата на Република Македонија ќе донесе Акциски план за обновливи извори на енергија во 2012 година, каде ќе се предвидат мерки и активности за постигнување на стратешката цел за учество на 20% на обновливите извори во финалната потрошувачка на енергија во 2020 година. Во оваа насока, ќе продолжи програмата за субвенционирање на дел од трошоците за инсталирање на соларни термални колектори.

Во изминатиот период, успешно се реализира Програмата за мали хидроелектрични централи (ХЕЦ), при што се потпишаа 47 Договори за концесија за вкупно 47 мали ХЕЦ со инсталиран капацитет од околу 35 MW. Со оглед дека во Република Македонија има можност за изградба на поголем број на мали ХЕЦ,

активностите за доделување на концесија за вода ќе продолжат и во наредниот среднорочен период со што се очекува да се објавуваат јавни повици за околу 40 локации за изградба на мали ХЕЦ на годишно ниво. Исто така, во периодот 2012 – 2014 се предвидува да се потпише договор за доделување на концесија за вода за производство на електрична енергија од ХЕЦ „Чебрен“ и „Галиште“ и да се подготви потребната документација за проектот за изградба на ХЕЦ на реката Вардар.

За поврзување на електроенергетскиот систем на Република Македонија со електроенергетските системи од соседните држави во периодот 2012 – 2014 се планира да заврши изградба на 400 kV далекувод „Македонија – Србија“, како и да се подготвува целокупната техничка документација за интерконективно поврзување со Албанија и Косово. Во следниот среднорочен период, ќе започне изградба на магистралните приоритетни правци за природен гас, како и ќе отпочне подготовка на техничка документација за развој на дистрибутивната мрежа за природен гас.

4.2.9.4. Фискална децентрализација

Како резултат на поддршката и спроведувањето на реформите за подигнување на административниот и фискален капацитет на општините од страна на Владата на Република Македонија, постигната е целта сите општини да влезат во втората фаза од фискалната децентрализација, со што до крајот на 2012 година ќе заврши фазниот пристап за пренесување и управување со материјалните и финансиски ресурси за пренесените надлежности. Со зголемените надлежности на општините пропорционално е зголемено и на финансирањето на пренесените надлежности на општините.

Со измени и дополнувања на законската регулатива, во следниот среднорочен период се очекува пораст на приходите на општините, имајќи ги предвид;

- порастот на процентот на приходите од дотација од ДДВ на 4,5% во 2013 година;
- финансиска поддршка на општините во форма на краткорочни и долгорочни позајмици, како инструмент за надминување на ликвидносни проблеми на општините;
- задолжувањето базирано на потранспаретни и поедноставни постапки; и
- можноста за обезбедување на средства со емисија на општински хартии од вредност.

Во текот на 2011 година се реализираше проектот “Социјални услуги за поддршка на социјалниот развој и поврзување”, финансиран од UNDP. Во Нацрт студијата за капацитетот на приходите на општините, констатирано е дека Република Македонија, во однос на нивото на децентрализација, може да се спореди со другите земји од ЕУ, односно се констатира дека според податоците за реализацијата на тековните расходи и утврдената стандардизирана методологија

во 2010 година е достигната одредницата на децентрализација од 4,5% од БДП и е дел од групата на земји кои се децентрализирани.

Со порастот на дотациите од ДДВ, во следниот среднорочен период ќе се вршат анализи на постоечката формула за распределба на приходите од ДДВ која се однесува на вклучување на дополнителни фактори за распределба на дотацијата од ДДВ и подготовка на повеќе модели за распределба со повисок степен на воедначување. Дополнителен пораст на сопствените приходи на општините ќе се реализира од надоместокот кој се наплаќа од издавање на концесија за користење на водните ресурси за производство на електрична енергија во сооднос 50% за централниот буџет и 50% за локалните власти. Со цел стабилизирање на сопствените приходи на општините во текот на 2013 и 2014 година ќе се преземат активности за целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот.

И во следниот среднорочен период, Владата на Република Македонија ќе продолжи да обезбедува услови за подинамичен локален развој што ќе обезбеди повисока стапка на вработеност и пораст на животниот стандард и квалитетот на живеење во сите општини.

4.2.9.5. Транспорт и електронски комуникации

Патен сообраќај. Согласно приоритетите од пристапното партнерство, Република Македонија продолжува со имплементацијата на Меморандумот за разбирање за Југоисточно - Европската главна регионална мрежа и активно учествува во регионалните иницијативи, со цврста и значајна соработка во рамките на Транспортната опсерваторија на Југоисточна Европа (СЕЕТО). Република Македонија учествува во изработката на новиот петгодишен план 2012 - 2016 и реализирање на приоритетите од повеќе годишниот план 2011 - 2015. Тоа се пред сè, т.н. меки мерки кои подразбираат отстранување на нефизичките бариери во транспортот помеѓу земјите од Западен Балкан и засилена регионална соработка во следниот среднорочен период. Исто така, Република Македонија активно учествува во преговорите за Договорот за основање на Транспортна заедница помеѓу ЕУ и земјите од ЈИЕ, кои започнаа во јуни 2008 година. Во април 2012 година, се предвидува ажурирање на Националната транспортна стратегија која ќе ги одреди основните насоки за развој на транспортната политика во Република Македонија преку идентификување на цели и стратегија за развој на патниот, железничкиот, внатрешен воден и воздухопловниот сектор.

Внатрешен воден сообраќај. Во текот на 2012 година ќе се направат измени и дополнувања на Законот за внатрешна пловидба со цек усогласување на законот со директивите за пристап до професија 87/540/ЕЕС и техничките барања за безбедност 76/135/ЕЕС. Со измените ќе се овозможи пристап кон професијата превозник на стоки по водени патишта во националниот и меѓународниот транспорт и ќе се отворат услови за заедничко признавање на дипломи, сертификати и други докази за формални квалификации во оваа професија

Железнички сообраќај. Во следниот среднорочен период, се предвидува продолжување на активности од аспект на компензирање на дел од загубите во патничкиот превоз на патници, обезбедување и реализација на финансиски средства во Буџетот на Министерството за транспорт и врски, а наменети за железничката инфраструктура преку Годишна програма за инвестиции во железничката инфраструктура, изработка и објавување на Објавата на мрежа од страна на управителот на железничката инфраструктура. Воедно, се предвидува доекипирање со стручен персонал во Управата за сигурност во железничкиот систем, како и изработка на упатства за издавање на сертификати за сигурност на железнички превозници, издавање на дозволи на машиновозачи, овластување за обучувачи и испитувачи за вршење на обука и спроведување на испити за општа професионална способност, за стручно познавање и компетентност во врска со железничко возило и железничка инфраструктура на машиновозачи, врши инспекциски надзор.

Воздушен сообраќај. До крајот на 2011 година се предвидува да се усвојат измените и дополнувањата на Законот за облигационите и стварноправните односи во воздушниот сообраќај, со кој ќе се обезбеди транспонирање на одредбите од Регулативата 1008/2008 на Европскиот парламент и на Советот за заедничките правила за вршење на воздухопловните услуги во заедницата. Исто така, до крајот на 2011 се очекува да се донесат измените и дополнувањата на Законот за воздухопловство кои се во насока на усогласување на состојбите во правец на обврските и ЕУ правилата превземени со Мултилатералната спогодба за основање на Европска заедничка воздухопловна област (ЕЗВО), т.н. Спогодба за ЕЗВО, како и постапување согласно препораките содржани во Извештајот на ЕК за напредокот за Република Македонија за 2010 година и извештаите на Оценските мисии на ЕУ за проценка на напредокот на Република Македонија во имплементацијата на Спогодбата за ЕЗВО. Измените на Законот ќе создадат услови за формирање на Цивилно - воен комитет за управување со воздушниот простор во следниот среднорочен период.

Во следниот среднорочен период планирани се повеќе активности од областа на воздухопловството, од кои позначајни се: ревидирање на постоечките и склучување на нови билатерални спогодби за редовен воздушен сообраќај, активности за вклучување на Република Македонија во FАВ - иницијативата, како и привлекување на нови и нискотарифни авиопревозници.

Поштенски услуги. Приоритетите, активностите и мерките на Агенцијата за пошти во периодот од 2012 - 2014 година, ќе бидат во насока на исполнување на препораките од Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2011 година кои се однесуваат на поштенските услуги и тоа: а) спроведување надзор на поштенскиот пазар, за што ќе следува изготвување на програма за спроведување надзор; б) изготвување на методологија за формирање на цени базирани на трошоци за обезбедување на универзална услуга за обезбедување на пристап до поштенската мрежа со што ќе се постигне начелото на формирање на цени базирани на трошоци и цени пристапни за сите корисници;

в) спроведување на обврската за посебно сметководство од страна на давателот на универзална услуга за чие воведување и одобрување ќе има улога и Агенцијата за пошти; г) создавање на услови за понатамошно отворање на пазарот на поштенските услуги и воведување целосна либерализација на пазарот во 2015 година.

Гасификација. Врз основа на изработената Физибилити студија за гасоводниот систем, изработен е идеен проект за целиот национален систем во вкупна должина од 849km, по кој се изработуваат основни и изведбени проекти за приоритетниот магистрален правец во должина од 410km, поделен во пет делници. Се очекува Студијата за влијание врз животната средина и социјално влијание на проектот (ESIA) да биде изработена до крајот на 2012 година, по што ќе следат активности за обезбедување на заем од ЕБОР со цел заокружување на финансиската конструкција на проектот. Исто така, Владата на Република Македонија започна постапки за донесување Програма за развој на гасното стопанство на Република Македонија за следните десет години и изработка на Студија за развој на дистрибуцијата на природен гас.

Електронски комуникации. Во сферата на електронските комуникации во следниот среднорочен период се предвидуваат следниве активности:

- усогласување со европската регулаторна рамка за електронски комуникации;
- исклучување на аналогната телевизија и целосна дигитализација. Со цел пристап до дигитална телевизија на целокупното население после 01.06.2013 година, предвидено е да се обезбедат мерки за пристап на секој корисник под еднакви услови независно од видот на технологијата која се користи (дигитална телевизија, IPTV, кабелска дигитална телевизија, сателитска платформа и т.н.);
- доделување на опсегот кој ќе се ослободи со исклучување на дигиталната телевизија, попознат како дигитална дивиденда (790 MHz до 862 MHz) која ќе се користи за мобилни широкопојасни услуги со што ќе се создадат услови за зголемено користење на безжичниот широкопојасен интернет;
- создавање на единствена точка во која што ќе транзитира целиот национален сообраќај помеѓу различните национални интернет сервис провајдери (MatrIX) што ќе придонесе за намалување на трошоците за меѓународните линкови и намалување на цените за интернет пристапот за крајните корисници;
- мерење на параметрите за квалитет на електронските комуникациски услуги и
- развој на атлас на телекомуникациона инфраструктура. Со појавата на алтернативните оператори на телекомуникацискиот пазар, кои услугите ги нудат преку сопствена инфраструктура, се појави потребата од воведување на централна точка каде што ќе се собираат податоците за постоечката подземна и надземна телекомуникациона инфраструктура.

ДЕЛ V

Прилози

Прилог 1

Институции и други организации и здруженија од кои е побарано официјално мислење за Претпристапната Економска Програма 2012 – 2014:

1. Министерство за финансии, Сектор за управување со јавен долг;
2. Министерство за финансии, Сектор за финансиски систем;
3. Министерство за финансии, Сектор за буџет и фондови;
4. Министерство за финансии, Сектор за царински систем;
5. Министерство за финансии, Сектор за ЕУ и меѓународни финансии;
6. Министерство за економија;
7. Министерство за информатичко општество и администрација;
8. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;
9. Министерство за правда;
10. Министерство за труд и социјална политика;
11. Министерство за образование и наука;
12. Народна Банка на Република Македонија;
13. Комисија за заштита на конкуренцијата;
14. Генерален Секретаријат на Владата на Република Македонија;
15. Секретаријат за европски прашања на Република Македонија;
16. Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања, м-р Владимир Пешевски;
17. Агенција за Супервизија на Осигурување;
18. Агенција за вработување на Република Македонија;
19. Комисија за хартии од вредност на Република Македонија;
20. Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;
21. Агенција за странски директни инвестиции и промоција на извозот;
22. Централен Регистар на Република Македонија;
23. Царинска управа на Република Македонија;
24. Македонска Академија на Науки и Уметности;
25. Истражувачки центар за стратемски истражувања при Македонска Академија на Науки и Уметности;
26. Истражувачки центар за енергетика при Македонска Академија на Науки и Уметности;
27. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Економски факултет – Скопје;
28. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Факултет за земјоделски науки и храна – Скопје;
29. Универзитет Американ Колеџ, Факултет за деловна економија и организациони науки – Скопје;
30. Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за бизнис и економија – Тетово;
31. Државен Универзитет во Тетово, Економски факултет – Тетово;
32. Универзитет “Гоце Делчев”, Економски факултет – Штип;
33. Универзитет “Гоце Делчев”, Земјоделски факултет – Штип;
34. Универзитет “Св. Климент Охридски”, Економски факултет – Прилеп;
35. ФОН Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;

36. Европски Универзитет, Факултет за економски науки – Скопје;
37. Универзитет “Св. Кирил и Методиј”, Економски институт – Скопје;
38. Заедница на единици на локална самоуправа - Скопје;
39. Сојуз на синдикатите на Република Македонија;
40. Земјоделски синдикат на Република Македонија;
41. Самостоен синдикат за образование, наука и култура на Република Македонија;
42. Унија на независни и автономни синдикати на Република Македонија;
43. Конфедерација на слободни синдикати;
44. Сојуз на стопански комори на Република Македонија;
45. Стопанска комора на Република Македонија;
46. Стопанска комора на Северозападна Македонија;
47. Американска стопанска комора на Република Македонија;
48. Федерација на фармери на Република Македонија;
49. Граѓанска платформа на Република Македонија;
50. Институт за економски стратегии и меѓународни односи “Охрид” – Скопје;
51. Центар за истражување и креирање политики – Скопје;
52. Институт за демократија, солидарност и цивилно општество – Скопје;
53. Центар за економски анализи – Скопје;
54. CeProSARD Центар за промоција на одржливи земјоделски политики и рурален развој – Скопје;
55. Македонски центар за меѓународна соработка – Скопје.

Прилог 2²²

Податоци во прилог на Претпристапната економска Програма 2012 – 2014

Табела 1а. Макроекономско сценарио

	ESA код	2010	2010	2011	2012	2012 – 2014
		Ниво (во милијарди евра)	Стапка на промена			
1. Реален БДП по пазарни цени	V1*g	6,849	1,8	3,5	4,5	3,0 – 4,7
2. БДП по пазарни цени	V1*g	6,905	3,4	7,2	7,4	5,9 – 7,3
Компоненти на реален БДП						
3. Приватна потрошувачка	P3	5,142	0,4	5,0	4,0	2,8 – 4,0
4. Јавна потрошувачка	P3	1,238	-0,4	-2,3	1,4	1,5 – 2,0
5. Инвестиции во основни средства ²³	P51	1,745	-3,7	6,5	8,5	7,0 – 8,7
6. Промена во залихите (% од БДП)	P52+P53	н.п.	3,8	н.п.	н.п.	н.п.
7. Извоз на стоки и услуги	P6	3,215	23,4	12,7	7,7	3,2 – 8,0
8. Увоз на стоки и услуги	P7	4,490	10,9	11,3	7,0	4,0 – 7,2
Придонес во раст на БДП						
9. Домашна побарувачка		8,125	-0,7	5,0	5,6	4,3 – 5,8
10. Промена во залихите	P52+P53	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
11. Нето извоз	B11	-1,276	2,5	-1,5	-1,1	-1,1 до -1,3

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1б. Ценовни движења

Годишна стапка	2010	2011	2012	2012 – 2014
1. БДП дефлатор	1,6	3,6	2,8	2,5 – 2,8
2. Дефлатор на приватната потрошувачка	0,8	5,0	3,5	2,8 – 3,5
3. НИСР	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
4. Стапка на инфлација (CPI)	1,6	3,0	2,5	2,0 – 2,5
5. Дефлатор на јавната потрошувачка	-0,6	2,6	2,0	1,8 – 2,0
6. Дефлатор на инвестициите	6,0	4,0	2,0	2,0 – 2,5
7. Дефлатор на извозот	2,2	8,7	4,0	4,0 – 4,5
8. Дефлатор на увозот	2,1	8,7	4,0	4,0 – 4,2

Извор: Министерство за финансии

²² Податоците за периодот 2012 – 2014 се прикажани во интервали.

²³ Податоците се однесуваат на бруто инвестициите

Табела 1в: Движења на пазарот на труд

	ESA код	2010	2010	2011	2012	2012-2014
		ниво	Стапка на промена			
1. Население (илјади)			2055,1	2058,4	2061,6	2061,6 - 2068,2
2. Население (стапка на раст, во %)			0,11	0,16	0,16	до 0,16
3. Работоспособно население ²⁴			1648,5	1662,2	1671,2	1670,2 - 1691,0
4. Стапка на активност			56,9	57,1	57,4	57,4 - 58,2
5. Вработеност ²⁵			637,9	657,0	676,7	670,1 - 707,5
6. Вработеност, работни часови ²⁶			н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Вработеност (раст во %)			1,3	3,0	3,0	2,0 - 3,0
8. Вработени во јавен сектор, лица			120,6	н.п.	н.п.	н.п.
9. Вработени во јавен сектор (раст во %)			4,8	н.п.	н.п.	н.п.
10. Стапка на невработеност ²⁷			32,0	30,8	29,5	30,1 - 28,1
11. Продуктивност на трудот, лица ²⁸		660,5	0,5	0,5	1,5	1,0 - 1,7
12. Продуктивност на трудот, работни часови ²⁹			н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
13. Средства на вработените	D1	162,6	3,0	2,2	4,6	н.п.

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1д: Секторски биланс

Процент од БДП	ESA код	2010	2011	2012	2012-2014
1. Нето позајмување / задолжување vis-à-vis остаток од светот	B9	0,0	2,8	2,9	2,0 - 4,3
од кое:					
- Биланс на добра и услуги		-20,4	-21,4	-20,5	-18,5 до -20,5
- Биланс на примарен доход и трансфери		18,3	16,6	15,7	14,8 - 15,7
- Капитална сметка		1,9	8,1	7,7	6,6 - 7,9
2. Нето позајмување / задолжување на приватниот сектор	B9/ED P B9	-0,5	-2,0	3,1	н.п.
3. Нето позајмување / задолжување на општа влада		0,5	4,8	-0,2	-0,2 до -2,5
4. Статистичко отстапување		0,3	-0,5	опционално	опционално

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Табела 1г: БДП, инвестиции и бруто додадена вредност

²⁴ Лица над 15 години.

²⁵ Број на вработени, национална дефиниција.

²⁶ Национална дефиниција.

²⁷ Хармонизирана дефиниција, Eurostat; нивоа.

²⁸ Реален БДП по вработен.

²⁹ Реален БДП по работен час.

	ESA код	2010	2011	2012	2012 - 2014
БДП и инвестиции					
БДП по тековни цени (во милјарда денари)	B1g	424,8	455,4	489,1	н.п
Инвестиции (% од БДП)		25,6	26,4	27,2	н.п
Реален раст на бруто додадената вредност					
1. Земјоделство		4,4	2,4	3,5	до 3,5
2. Индустрија		-2,2	8,6	5,4	2,0 - 5,8
3. Градежништво		15,0	11,0	8,6	7,0 - 9,2
4. Услуги		3,2	3,4	3,6	2,3 - 3,6

Извор: ДЗС и пресметки на Министерство за финансии

Табела 1е. Движења во надворешниот сектор

Во милјарди евра	2010	2011	2012	2012 - 2014
1. Биланс на тековна сметка (% од БДП)	-2,2	-4,8	-4,8	од -3,7 до -4,8
2. Извоз на добра	2,493	3,112	3,489	од 3,489 до 4,349
3. Увоз на добра	3,961	4,851	5,266	од 5,266 до 6,197
4. Трговски биланс	-1,468	-1,740	-1,777	од -1,777 до -1,848
5. Извоз на услуги	0,694	0,826	0,877	од 0,877 до 1,032
6. Увоз на услуги	0,644	0,717	0,753	од 0,753 до 0,895
7. Услуги, нето	0,049	0,109	0,124	од 0,124 до 0,137
8. Нето каматни плаќања од странство	-0,089	-0,103	-0,099	од -0,069 до -0,099
9. Друг нето доход од странство	-0,010	-0,021	-0,051	од -0,051 до -0,130
10. Тековни трансфери	1,367	1,390	1,417	од 1,417 до 1,582
11. од кои од ЕУ:	нп	нп	нп	нп
12. Биланс на тековна сметка	-0,150	-0,365	-0,387	од -0,341 до -0,387
13. СДИ	0,158	0,245	0,367	од 0,367 до 0,499
14. Девизни резерви	-0,062	-0,236	нп	нп
15. Надворешен долг	4,134	4,647	нп	нп
16. од кој: јавен долг	1,424	1,779	нп	нп
17. од кој: деномин. во странска валута	нп	нп	нп	нп
18. од кој: достасани отплати	-0,059	-0,076	нп	нп
19. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (крај на година)	61,51	61,51	нп	нп
20. Девизен курс на денарот vis-à-vis еврото (годишен просек)	61,51	61,51	61,51	61,51
21. Нето странско штедење (од 21-25 да се прикажат како процент од БДП)	нп	нп	нп	нп
22. Домашно приватно штедење	нп	нп	нп	нп
23. Домашни приватни инвестиции	нп	нп	нп	нп
24. Домашно јавно штедење	нп	нп	нп	нп
25. Домашни јавни инвестиции	нп	нп	нп	нп

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Табела 2. Преглед на Општ владин буџет

	ESA код	2010	2011	2012	2012 - 2014
		Ниво (милјарди денари)	% од БДП		
Суфицит / дефицит (B9) по под сектори					
1. Општ владин буџет	S13	-11,179	-2,5	-2,5	до -2,5
2. Буџет на централна власт	S1311	-10,781	-2,4	-2,5	до -2,5
3. Централен буџет	S1312	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
4. Буџет на ЕЛС	S1313	-0,284	0,0	0,0	0,0
5. Буџетски фондови	S1314	-0,114	-0,1	-0,1	до -0,1
Општа влада (S13)					
6. Вкупни приходи	TR	135,927	34,4	34,3	до 34,3
7. Вкупни расходи ³⁰	TE	147,106	36,9	36,9	до 36,9
8. Суфицит / дефицит	EDP.B9	-11,179	-2,5	-2,5	до -2,5
9. Каматни расходи	EDP.D41	2,447	0,7	0,7	до 0,7
10. Примарно салдо ³¹		-8,732	-1,7	-1,8	до -1,8
11. Еднократни и други времени мерки ³²		нп	нп	нп	нп
Компоненти на приходи					
12. Вкупни даноци (11 = 11a+11b+11c)		75,789	17,7	17,9	до 17,9
12a. Даноци на производство и увоз	D2	60,388	14,2	14,3	до 14,3
12b. Тековни даноци на доход и богатство	D5	13,515	2,9	3,0	до 3,0
12c. Даноци на капитал	D91	1,886	0,5	0,6	до 0,6
13. Социјални придонеси	D61	38,837	9,3	9,2	до 9,2
14. Данок на имот	D4	5,671	1,5	1,9	до 1,9
15. Друго (15 = 16-(12+13+14)) ³³		15,630	27,7	27,6	до 27,6
16 = 6. Вкупни приходи	TR	135,927	34,4	34,3	до 34,3
p.m.: Даночно оптоварување (D2+D5+D61+D91-D995) ³⁴	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
Издвоени компоненти на расходи					
17. Заедничка потрошувачка	P32	54,453	13,1	12,9	до 12,9
18. Вкупни социјални трансфери	D62 + D63	61,821	15,0	14,7	до 14,7
18a. Социјални трансфери во натура	P31 = D63		0,0	0,0	до 0,0
18b. Други трансфери	D62	61,821	15,0	14,7	до 14,7
19 = 9. Каматни расходи (вклучително FISIM)	EDP.D41 + FISIM	2,447	0,7	0,7	до 0,7
20. Субвенции	D3	10,019	2,8	2,5	до 2,5
21. Инвестиции во основни средства	P51	17,107	5,2	6,0	до 6,0
22. Друго (21 = 22-(16+17+18+19+20)) ³⁵		1,260	0,0	0,0	до 0,0
23. Вкупни расходи	TE ³⁶	147,106	36,9	36,9	до 36,9
p.m. средства на вработените	D1	33,163	8,1	7,7	до 7,7

Извор: Министерство за финансии

³⁰ Прилагодено за следниот прилив на преносни текови, TR-TE = EDP.B9

³¹ Примарниот баланс е пресметан (EDP.B9, Ставка 8) плус (EDP D41 + FISIM регистрирано средно ниво потрошувачката, ставка 9)

³² Плус знак се однесува само на мерки кои придонесуваат за намалување на дефицитот

³³ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (различни од D.91)

³⁴ Вклучително и оние кои се собрани од ЕУ и вклучително и прилагодување на несобраните приходи од даноци и социјални придонеси (D995), доколку се смета за релевантно.

³⁵ D.29 + D4 (различно од D.41) + D.5 + D.7 + D.9 + P.52 + P.53 + K.2 + D.8

³⁶ Прилагодено за следниот прилив на преносни текови, TR - TE = EDP.B9

Табела 3. Функционална поделба на расходите на Општа влада

Процент од БДП	COFOG код	2010	2011	2012	2012 - 2014
1. Општи јавни услуги	1	3,3	4,1	4,1	н.п.
2. Одбрана	2	1,4	1,3	1,3	н.п.
3. Јавен ред и безбедност	3	3,1	3,0	2,7	н.п.
4. Економски работи	4	5,4	5,9	5,6	н.п.
5. Заштита на животната средина	5	0,2	0,1	0,2	н.п.
6. Комунален развој	6	1,4	1,4	1,6	н.п.
7. Здравство	7	4,3	4,5	4,8	н.п.
8. Рекреативни, културни и религиозни активности	8	0,8	0,9	0,8	н.п.
9. Образование	9	4,6	4,7	4,5	н.п.
10. Социјална заштита	10	11,3	11,4	10,9	н.п.
11. Вкупни расходи (ставка 7 = 23 во Табела 2)	TE	35,7	37,2	36,6	н.п.

Извор: Министерство за финансии

Табела 4 Движења на долгот на Општа влада

Процент од БДП	ESA код	2010	2011	2012	2012 - 2014
1. Бруто долг ³⁷		24,6	27,0	28,8	до 28,8
2. Промена на стапката на бруто долгот		0,7	0,4	1,8	до 1,8
Придонес кон промена на нивото на бруто долг					
3. Примарно салдо ³⁸		-1,7	-1,9	-1,8	до -1,8
4. Каматни расходи ³⁹		0,7	0,7	0,7	до 0,7
5. Состојба - тек на прилагодување		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
од кои:		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Разлики помеѓу кеш и пресметкована основа ⁴⁰		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Нето акумулација на финансиски средства ⁴¹		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
од кои:		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Приватизација		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- Ефекти на вреднување и друго ⁴²		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
р.п. имплицитна каматна стапка на долгот ⁴³		3,3	3,0	3,1	до 3,2
Други релевантни променливи					
6. Ликвидни финансиски средства ⁴⁴		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
7. Нето финансиски долг (7 = 1 - 6)		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

³⁷ Како што е дефинирано во регулативата 3605/93 (а, не според ESA).

³⁸ ставка 10 во табела 2.

³⁹ ставка 9 во табела 2.

⁴⁰ Разлики помеѓу трошоците за камата, други трошоци и приходи може да бидат раздвоени каде се смета за релевантно.

⁴¹ Ликвидни средства, средства на трети земји, претпријатија во контрола на Владата и разликата помеѓу наведени и ненаведени средства може да бидат раздвоени каде се смета дека е релевантно.

⁴² Разлики како резултат на промените на девизниот курс и операции на секундарниот пазар може да бидат раздвоени каде се смета за релевантно.

⁴³ Просек од трошоците за камата поделено со нивото на долг од претходната година.

⁴⁴ AF1, AF2, AF3, (консолидирано на пазарна вредност, AF5 (доколку се прикажува преку разлики во сток, вклучително и удели на заеднички фондови)

Табела 5: Циклични движења

Процент од БДП	ESA код	2010	2011	2012	2012 – 2014
1. Реален раст на БДП (%)	B1g	1,8	3,5	4,5	3,0 – 4,7
2. Суфицит / дефицит на Општ владин буџет	EDP.B.9	-2,5	-2,5	-2,5	до -2,5
3. Каматни расходи	EDP.D.41	0,7	0,7	0,7	до 0,7
4. Еднократни и други временски мерки ⁴⁵		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
5. Потенцијален раст на БДП (%) ⁴⁶		3,5	3,7	3,9	3,5 – 3,9
<i>Придонес:</i>					
- труд		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- капитал		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
- вкупна факторска продуктивност		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
6. Производен јаз		-1,6	-1,0	0,3	-0,4 до 1,0
7. Циклична буџетска компонента		-0,5	-0,3	0,1	-0,1 до 0,3
8. Циклично прилагодено салдо (2-7)		-2,0	-2,2	-2,6	-2,4 до -2,8
9. Циклично прилагодено примарно салдо (8+3)		-1,2	-1,5	-1,9	-1,7 до -2,0
10. Структурен баланс (8-4)		н.п.	н.п.	н.п.	н.п.

Извор: Министерство за финансии

Табела 6. Разлики со претходната Претпристапна економска програма

	2010	2011	2012	2012 - 2014
1. Раст на БДП (процентни поени)				
Претходна Програма	2,0	3,5	4,5	
Нова Програма	1,8	3,5	4,5	3,0 – 4,7
Разлика	-0,2	0,0	0,0	
2. Суфицит / дефицит на општа влада (% од БДП)				
Претходна Програма	-2,5	-2,5	-2,2	
Нова Програма	-2,5	-2,5	-2,5	до -2,5
Разлика	0,0	0,0	-0,3	
3. Бруто долг на општа влада (% од БДП)				
Претходна Програма	24,0	26,0	26,1	
Нова Програма	24,6	27,0	28,8	од 27,8 до 28,8
Разлика	0,6	1,0	2,7	

Извор: Пресметки на Министерство за финансии

⁴⁵ Плус знак се однесува само на мерки кои придонесуваат за намалување на дефицитот.

⁴⁶ Додека не се постигне договор за методот на пресметка на производствената функција, земјите може да користат сопствени пресметки (SP).

Табела 7: Основни претпоставки за надворешното окружување користени како основа за макроекономската рамка на ПЕП

	Димензија	2010	2011	2012	2012 – 2014
Краткорочна каматна стапка ⁴⁷	Годишен просек	0,81	1,33	1,19	н.п.
Долгорочна каматна стапка	Годишен просек	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.
USD/EUR девизен курс	Годишен просек	1,33	1,40	1,37	1,37
Номинален ефективен девизен курс	Годишен просек	-7,4	1,7	-0,9	-0,9 – 0,0
Девизен курс во однос на евро	Годишен просек	61,5	61,5	61,5	61,5
Глобален раст на БДП, со исклучок на ЕУ	Годишен просек	5,8	4,2	4,2	4,2 – 5,5
Стапка на раст на ЕУ	Годишен просек	2,0	1,6	0,6	0,6 – 2,1
Стапка на раст на релевантни странски пазари ⁴⁸	Годишен просек	4,5	4,3	2,7	2,7 - 3,7
Светски увоз, со исклучок на ЕУ	Годишен просек	16,3	7,5	6,2	6,2 – 6,8
Цени на нафта (Брент, USD/барел)	Годишен просек	80,2	111,1	103,8	96,7 – 103,8

Извор: Европска комисија, Есенски проекции 2011; ММФ, Светски економски преглед, септември 2011, за проекциите за 2014 година и податоците за краткорочна каматна стапка;

Табела 8. План на структурни реформи и достигнувања

Мерки предвидени со ПЕП	Прифатено (Да/Не)	Датум*	Коментар
Сектор претпријатија			
Донесување на Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош согласно Законот за контрола на државната помош	Не	2011	
Спроведувањето на Проектот ИПА 2009 - Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош	Не	2011	
Национална програма за научно-истражувачката и развојната дејност и програма за технолошки развој (2012-2015)	Не	2012	
Проект за воспоставување на Електронски регистар на побарувања на доверителите во Република Македонија со правно конститутивно дејство	Не	2012 - 2013	
Проект за подигање на јавната свест на бизнис секторот во делот на зголемување на искористувањето на електронските решенија за упис/промена и бришење податоци од регистрите	Не	2012 - 2013	
Проект МЕТАБАЗА и имплементација на стратегијата за XBRL	2012	2014	
ИПА 2011 Имплементација на законодавството за стечај	2013	2014	
Закон за заштита на конкуренцијата	Да	2010	
Закон за контрола на државната помош	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на Законот за заштита на конкуренцијата	Да	2011	
Уредба за начинот и постапката за поднесување на известување за доделување на државна помош, како и постапката за вршење надзор на постојната државна помош	Да	2011	
Уредба за условите и постапката за доделување на помош од мало значење (de minimis)	Да	2011	
Уредба за утврдување на условите и постапката за доделување на регионална помош	Не	2011	
Уредба за поблиските услови за групно изземање на одредени видови на хоризонтални договори за	Не	2011	

⁴⁷ Тримесечен LIBOR.

⁴⁸ Централна и Источна Европа (14 земји). Извор: ММФ, Светски економски преглед, септември 2011 година.

специјализација			
Уредба за поблиските услови за групно иземање на одредени видови договори за истражување и развој	Не	2011	
Уредба за групно иземање на одредени видови договори за осигурување	Не	2011	
Уредба за групно иземање на одредени видови вертикални договори	Не	2011	
Уредба за групно иземање на одредени видови договори за дистрибуција и сервисирање на моторни возила	Не	2011	
Уредба за поблиските услови за групно иземање на одредени видови на договори за трансфер на технологија, за лиценца или за know-how	Не	2011	
Уредба за поблиските услови за договори од мало значење	Не	2011	
Уредба за поблиските услови и постапката под кои Комисијата за одлучување по прекршок одлучува за ослободување или намалување на глобата	Не	2011	
Уредба за формата и содржината на известувањето за концентрација и потребната документација која се поднесува заедно со известувањето	Не	2011	
Индустриска политика			
Имплементација на Стратегијата за индустриска политика на Република Македонија (2009-2020)	Да	континуирано	
Имплементација на Стратегијата за развој на текстилната индустрија и Акционен план за ревитализација на текстилната индустрија.	Да	континуирано	
Програма за имплементација на индустриска политика за 2011 година	Да	континуирано	
Програмата за поддршка и развој на кластерското здружување	Да	континуирано	
Стратегијата за промоција на извозот	Не	2011	Владина постапка
Проект: „Зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на индустриската политика“,	Не	2012	
Програма за имплементација на индустриска политика за 2011 година	Да	континуирано	
Поддршка на развој на претприемништво и малите и средни претпријатија			
Организирање на регионални форуми за МСП	Да	континуирано	
Програма за развој на МСП	Да	континуирано	
Програма за поддршка на МСП	Да	континуирано	
Одржување на веб портал за МСП	Да	континуирано	
Организирање на информативни сесии за достапноста од финансиски инструменти за МСП	Да	континуирано	
Зајакнување на капацитетите на новоформираните бизнис центри	Да	континуирано	
Субвенционирање на проекти за поддршка и промоција на занаетчиството	Да	континуирано	
-Развој на човечки ресурси -Ваучерски систем на советување -Претприемачки награди -Претприемачко образование -Публикување брошури за МСП -Доживотно учење – претприемништво -Промотивни активности (саеми, работилници, деловни партнерства) -Европска недела на претприемачите	Да	континуирано	
Подигање на свеста за Информациско-комуникациска технологија	Да	континуирано	

Кампања за дефинирање на потребите на МСП за имплементација на стандарди и квалитет на производите согласно законските обврски	Да	континуирано	
Организирање на локални семинари за иновации и МСП	Да	континуирано	
Стратегијата за иновации на Република Македонија 2012-2020	Не	2012	
Основање на Еквити и мезанин фондови	Да	2011	
Внатрешен пазар – Слободно движење на стоки			
Реализација на Стратегијата за интелектуална сопственост	Да	континуирано	
Поддршка на бизнис заедницата за постапките за стандардизација, акредитација и метрологија	Да	континуирано	
Овластување на правни лица (тела) за вршење на оценка на сообразност за даден опсег	Да	континуирано	
Акредитација на правни лица (тела) за вршење на оценка на сообразност на производи кои се пуштат на пазарот	Да	континуирано	
Препознавање на македонски производи и македонски тела на внатрешниот пазар во ЕУ во рамки на АССА	Не	2012	
Формирање на One Stop Shop за домашни и странски инвеститори (Регистар)	Да	2011	
Учиме од бизнис заедницата	Да	2011	
Реактивирање на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК)	Да	2011	
Земјоделство			
Донесување на Закон за измена и дополнување на Законот за рибарство и аквакултура	Да	2010	Објавен во службен весник
Донесување на подзаконските акти со кои ќе се овозможи квалитетно спроведување на Законот за сточарство, а со тоа и унапредување на сточарското производство во целина	Да	2010	Објавен во службен весник
Донесување на Програма за унапредување на рибарството и аквакултурата во Република Македонија за период од 12 години.	Не	2012	Во тек е постапка за избор на најповолен понудувач на стручни услуги за изработка на Програмата (2011)
Асистенција и поддршка на Владата на Македонија при воспоставување на главните развојни насоки за сеопфатен рурален развој и воспоставување и развој на пазарот на недвижности	Да	2010	
Спроведување на постапка за избор на најповолен понудувач за изработка на риболовните основи за риболовните води кои не се опфатени во 2009 година. Се очекува до крај на годината истите да бидат изработени и донесени.	Да	2010	Програма за финансиска поддршка во руралниот развој за 2010 година; Закон за земјоделство и рурален развој и придружни подзаконски акти
Изработка на Мониторинг програми на штетни организми и нивна имплементација	Не	2012	Изработката на мониторинг програмите за здравје заштита на растенија ќе се изработуваат со приоритет на

			стратешки извозни култури
Воведување на пасоши на растенија	Не	2012-2014	Активноста е дел од задачите од системот за мониторинг
Изработка на Мониторинг програми за производи за заштита на растенијата и нивна имплементација	Не	2012	Изработката на мониторинг програмите за здравје заштита на растенија ќе се изработуваат со приоритет на стратешки извозни култури
Воведување на Европскиот каталог на сорти на земјоделски растенија	Да	2010	Закон за измени и дополнување на Законот за семе и саден материјал
Дијагностицирање и детерминирање на штетни организми, биолошки тестирања, испитување на физичко-хемиските својства на производи за заштита на растенијата, анализа на активна материја, анализа на семенски материјал	Да	континуирано	
Поголема усогласеност на потребите од техничката помош, поефективна координација на тековните проектни активности, а пред се идентификација на приоритетните активности во областа на земјоделството, руралниот развој, безбедноста на храна, како и ветеринарната и фитосанитарната политика	Да	2011	Изработен документ за координација на донаторска помош и усвоен од Владата на Република Македонија
Документ насловен „Приоритети за Донаторска помош во секторот земјоделство и рурален развој“	Да	2011	Изработен документ за координација на донаторска помош и усвоен од Владата на Република Македонија
Понатамошно усогласување на националното законодавство со релевантното законодавство на ЕУ во доменот на државната ветеринарна служба	Да	2010	
Класирање на објектите на државната ветеринарна служба според исполнетоста на условите и одредување на временска рамка за нивно прилагодување	Да	2011	Изработена категоризација
Измена на Законот за земјоделско земјиште	Да	2011	
Кодекс на добра земјоделска пракса	Да	2010	Објавен во службен весник
Финансиски сектор			
Подготовка на закон за финансиски конгломерати	Не	2011	
Подготовка на Закон за изменување и дополнување на Законот за банки	Не	2012	
Примена на регулативата за потребниот капитал за покривање на кредитниот и оперативниот ризик, подготвена врз основа на едноставните пристапи од Базел 2	Да	2011	
Народната банка побара од сите банки да изработат			

Квантитативна студија со цел утврдување на влијанието на регулативата за потребниот капитал за покривање на кредитниот и оперативниот ризик, (основен показател и стандардизиран пристап), на нивната адекватност на капиталот и да достават Извештај за резултатите до Народната банка на Република Македонија.	Да	2011	
Комитет за финансиска стабилност – прв состанок	Да	2011	
Дополнување на Законот за банките	Не	2012	
Донесување на Закон за штедилници	Не	2012	
Измена на Законот за инвестициски фондови	Не	2012	
Стратегија за развој на пазарот на капитал	Не	2012	
Нов Закон за пазар на капитал	Не	2014	
Нов Закон за осигурување	Не	2013	
Донесување на Закон за вложување на Република Македонија во акционерскиот капитал на Европа Ре	Не	2011	
Донесување на Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци	Не	2011	
Пазар на труд			
Измени и дополнувања на Законот за агенции за привремени вработувања	Да	2011	
Оспособување за вработување на возрасните лица кои не завршиле образование за прво ниво на стручни квалификации	Да	континуирано	
Преквалификација и доквалификација, оспособување и обука на вработени и возрасни лица	Да	континуирано	
Анализа на потребите на пазарот на трудот, за усогласување на квалификацискиот профил на работна сила со потребата на претпријатија	Да	континуирано	
Проект: „Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија“	Да	2009	
Проект: „Лаборатории 2010/2020“ за обезбедување 190 лаборатории за јавните високообразовни установи	Да	2009	
Проект: „Рана социјализација“	Не	2012	
Проект: „Вешти и компетентни“	Да	2008	Проектот има неколку компоненти, дел од кои веќе се реализираат, а за дел активностите ќе започнат.
Стратегија за стручното образование и обука на Република Македонија	Не	2012	
Креирање на стандарди на занимање, наставни планови и испитни програми во Центарот за СОО согласно потребите на пазарот на труд	Да	континуирано	
Имплементацијата на Националната стратегија за вработување на Република Македонија	Да	континуирано	
Проект: „Центри за образование на возрасни“	Не	2012	
Имплементацијата на твининг проектот „Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните, развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица“	Да	2011	

Имплементација на Стратегијата за интегрирано образование и социјална инклузија	Да	2010	
Административна реформа			
Обука на државни службеници вклучени во процесот на реформа на јавната администрација	Да	континуирано	
Градење на капацитетите на одделението за реформа на јавната администрација за следење на спроведувањето на Стратегијата за реформа на јавната администрација	Да	континуирано	
Спроведување на оценка за утврдување на влијанието на регулативата	Да	континуирано	
Подготовка на програма за обука и стручно усовршување на државните службеници на централно ниво	Да	континуирано	
Обуки за вработените во Одделението за соработка надвор од главниот град и руралните средини	Да	континуирано	
Поттикнување развој на граѓанскиот сектор, особено надвор од главниот град и руралните средини	Да	континуирано	
Регулаторна Гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците за занаетчиите	Не	2012	Опфатено со Програмата за работа на Влада (2011-2015), во тек е почеток на проектот
Проект „Проценка на влијанието на регулативата (РИА)“ активности: - формирање на Централно тело за подобра регулатива и градење на неговите капацитети; - подобрување на правната рамка за проценка на влијание на регулативата; - проширување на опсегот на Проценка на влијание на регулативата, поддршка при нејзина примена во Парламент и при вршење на ex-post анализа и - постојано градење на капацитетите на министерствата и Централното тело за техники и методи за подобро креирање на закони.	Да	2011	Наведените активности ќе се спроведуваат континуирано во следниот период од страна на МИОА
Реформа во судството			
Закон за изменување и дополнување на законот за адвокатура	Не	2012	
Закон за изменување и дополнување на Законот за прекршоците	Не	2012	
Завршена четврта генерација од почетната обука за судии и јавни обвинители	Да	2011	
Пренесување на старите извршни предмети во судовите	Да	2011	
Објавување на судските пресуди на веб страниците на судовите	Да	континуирано	
Полнење на базата на закони - LDBIS	Да	континуирано	
Изградба на нова судска зграда – кривичен суд	Не	2012	
Систем (софтверската апликација) за собирање, обработка и анализа на статистичките податоци во судовите	Не	2012	
Други области			
Подготовка на проектна документација за гасификација	Не	2011/прва половина 2012	За четирите делници до крај на 2011, за петтата делница март 2012
Повеќегодишен план на СЕЕТО 2012-2016	Не	2011	До крај на 2011

Договор за основање на Транспортна заедница помеѓу ЕУ и Земјите од Југоисточна Европа	Не	2011	датумот за потпишување на Договорот не е преизиран од страна на Европската комисија
Ажурирање на Националната транспортна стратегија	Не	2012	
Закон за интероперабилност во железничкиот систем	Да	2011	
Закон за интероперабилност во железничкиот систем	Не	2011	
Законот за изменување и дополнување на Законот за договори за превоз	Не	2011	Во собраниска процедура
Законот за сигурност во железничкиот систем	Не	2011	Во собраниска процедура
Законот за железничкиот систем	Не	2011	
Годишна програма за инвестиции во железничката инфраструктура	Не	2012	
Годишна програма за инвестиции во железничката инфраструктура	Не	2013	
Годишна програма за инвестиции во железничката инфраструктура	Не	2014	
Отворање и воспоставување патничка бродска линија меѓу Република Македонија и Република Албанија.(Охрид-Поградец)	Не	2011/2012	
Закон за изменување и дополнување на внатрешна пловидба во делот на прекршоците и управните постапки при издавања на одобренија за линиска пловидба	Да	2011	
Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за облигационите и стварноправните односи во воздушниот сообраќај	Не	2011	во собраниска постапка
Подобрување на пристапот кон аеродромите преку воспоставување на јавен автобуски превоз	Не	2012-2014	
Активности за вклучување на Република Македонија во ФАБ иницијатива	Не	2012-2014	
Привлекување на нови и нискотарифни авиопревозници	Не	2012-2014	
Донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за поштенските услуги	Да	2011	
Стратегија за развој на поштенски услуги	Не	2011	
Имплементација на подзаконски акти	Не	2012- 2014	
Методологија за формирање на цени за обезбедување на поштенски услуги	Не	2012-2013	
Соработка со Македонска пошта во процесот на спроведување на обврската за посебно сметководство	Не	2012-2013	
Анализа на пазарот на поштенските услуги како предуслов за понатамошно отворање на пазарот	Не	2012- 2014	
Закон за изменување и дополнување на Законот за електронски комуникации	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (измените ќе гарантираат систем на	Да	2010	

двојно емитирање – емитирање на јавен сервис од една страна и комерцијално емитирање од друга)			
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (овие измени се за поефикасна наплата на радиодифузната такса од страна на Управата за јавни приходи)	Да	2010	
Закон за изменување и дополнување на законот за радиодифузија (Имплементација на Директива за аудиовизуелни медиумски услуги)	Не	2011	Назначен е експерт од ТАИЕХ програмата и неговото доаѓање се очекува за месец ноември. Експертот ќе помогне во целосното усогласување на новата директива за АВМУ со Законот за радиодифузната дејност. По овој процес ќе следат јавни расправи и дебати во однос на текстот на Законот.
Агенција за електронски комуникации започна ревизија на Правилата на пристап и користење на специфични мрежни уреди, со цел да се создаде регулаторна основа за заедничко користење на канали и придружна инфраструктура	Да	2011	
Електронски регистар – Атлас на телекомуникациската инфраструктура (проект кој ќе собира информација за постоечката подземна и надземна информатичка инфраструктура)	Не	2011-2013	
Ревизија на подзаконскиот акт со кој се регулира преносливост на броеви.	Не	2011-2013	
Анализа на ресурсите за нумерација, нивно искористување и методологија за утврдување и наплата на давачките	Не	2011-2013	
Анализа за утврдување на потребата за воведување регулатива за VoIP услуги	Не	2011-2013	
Анализа и подготовка на нов Царински закон	Не	2014	
Усогласување со Комбинираната номенклатура	Да	континуирано	
Донесување на Закон за изменување и дополнување на Законот за царинска тарифа	Не	2012	
Царинската управа ќе воведи и Имплементирање на нов Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД)	Не	2014	

* датум на усвојување

Извор: Институции – учесници во подготовката на ПЕП (2011 – 2013)

Прилог 3 Матрица на буџетски импликации (во денари)

Опис на политиката	2011	2012	2013	2014
Сектор претпријатија				
Проект ИПА 2009 - Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош				
А. Имплементација*		X	X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	3.444.050	2.576.887.71	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	30.750.450	27.675.405	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	34.194.500.4	30.252.292.71	--
Национална програма за научно-истражувачката и развојната дејност и програма за технолошки развој и мобилност (2012-2015)				
А. Имплементација*	X			X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	29.523.274	380.768.741	529.135.185	491.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	52.111.956	123.010.000	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	81.635.230	568.475.850	529.135.185	491.000.000
МЕТАБАЗА и имплементација на стратегијата за XBRL				
А. Имплементација*		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	120.000.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	120.000.000	--	--
Имплементација на законодавството за стечај				
А. Имплементација*			X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	6.100.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	55.350.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	61.450.000	--
Индустриска политика				
Програма за имплементација на индустриската политика 2011				
А. Имплементација*		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	3.500.000	15.000.000	15.500.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	3.500.000	15.000.000	15.500.000
Програма за развој на МСП				
А. Имплементација *	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	8.526.000	10.010.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	8.526.000	10.010.000	--	--
Програма за поддршка на МСП				
А. Имплементација *	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот	7.000.000	6.200.000	--	--

(доколку има)				
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	7.000.000	6.200.000	--	--
Програмата за поддршка и развој на кластерското здружување				
A. Имплементација *		X		
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	2.500.000	10.250.000	15.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	2.500.000	10.250.000	15.000.000
Стратегијата за промоција на извозот				
A. Имплементација *		X		
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	1.000.000	1.200.000	1.400.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	4.000.000	4.000.000	4.000.000
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	5.000.000	5.200.000	5.400.000
Проект: „Зајакнување на институционалниот капацитет за имплементација на индустриската политика“				
A. Имплементација *		X		
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	17.220.000	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	154.980.000	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	172.200.000	--	--
Поддршка на развој на претприемништво и малите и средни претпријатија				
Стратегијата за иновации на Република Македонија (2012-2020)				
A. Имплементација *	X			
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	33.524.400	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	33.524.400	--	--	--
Внатрешен пазар – Слободно движење на стоки				
Реактивирање на Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК)				
A. Имплементација *		X		
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	4.300.000	5.000.000	6.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	4.300.000	5.000.000	6.000.000
Финансиски сектор				
Закон за пазар на капитал и Закон за платежни услуги				
A. Имплементација *		X		
V. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	7.995.000	--	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	71.955.000	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	79.950.000	--	--

ИПА 2008 - Поддршка на Агенцијата за супервизија на капитално – финансирано пензиско осигурување				
А. Имплементација *	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	27.064.920	27.064.920	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	27.064.920	27.064.920	--	--
Пазар на труд				
„Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија“				
А. Имплементација *	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	100.000.000	331.700.000	331.700.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	100.000.000	331.700.000	331.700.000	--
„Лаборатории 2010/2020“ за јавните високообразовни установи				
А. Имплементација *		X		X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	674.677.512	930.617.418	931.465.831
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	674.677.512	930.617.418	931.465.831
Креирање на стандарди за занимања, наставни планови и испитни програми во Центарот за СОО согласно потребите на пазарот на трудот				
А. Имплементација *	X			
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	9.189.923	25.571.183	27.885.836	17.740.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	52.076.231	45.566.702	55.963.071	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	61.266.154	71.137.885	83.848.907	17.740.000
Проект: „Вешти и компетентни“				
А. Имплементација *	X			
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	--	6.150.500
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	15.376.250	7.717.160	4.641.910	61.505.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	15.376.250	7.717.160	4.641.910	67.555.500
Стратегија за стручното образование и обука на Република Македонија				
А. Имплементација *		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	2.454.000	2.454.000	2.454.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--			
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	2.454.000	2.454.000	2.454.000
Проект: „Центри за образование на возрасни“				
А. Имплементација *		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	3.000.000	5.000.000	7.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--			
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	3.000.000	5.000.000	7.000.000

Имплементацијата на твининг проектот „Поддршка за градење на капацитетите на Центарот за образование на возрасните, развој на програми за образование на возрасни и програми за описменување и за дооформување на основното образование на исклучените лица“				
А. Имплементација *	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	6.964.545	7.380.701	1.591.921	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	39.363.755	41.823.973	9.020.888	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	46.310.300	49.204.674	10.612.809	--
Имплементација на Стратегијата за интегрирано образование и социјална инклузија				
А. Имплементација *	X			
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	950.404.700	969.427.711	958.807.234	956.804.700
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	4.000.000	142.253.324	82.931.692	71.584.000
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	954.404.700	1.111.681.034	1.041.738.926	1.028.388.700
Твининг проект: Поддршка на Националната политика за вработување				
А. Имплементација *	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	9.669.000	6.648.000	1.813.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	54.791.000	37.669.000	10.273.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	64.460.000	44.317.000	12.086.000	--
Годишни оперативни планови за активни мерки на пазарот на труд и програма за самовработување преку заеми				
А. Имплементација*	X			X
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	624.294.750	625.000.000	625.000.000	625.000.000
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	17.776.350	0	0	0
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	642.071.100	625.600.000	625.000.000	625.000.000
Справување со невработеноста на младите, жените и долгорочно невработените лица				
А. Имплементација*	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	6.752.000	5.338.000	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	38.259.000	30.251.000	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	45.011.000	35.589.000	--	--
Модернизација на Агенцијата за вработување на Република Македонија				
А. Имплементација*	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	4.201.000	8.403.000	1.401.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	23.808.000	47.616.000	7.936.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	28.009.000	56.019.000	9.337.000	--
Зајакнување на борбата против непријавена работа				
А. Имплементација*	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	2.790.000	5.790.000	930.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	15.810.000	31.620.000	5.270.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	18.600.000	37.410.000	6.200.000	--

Подобрување на потенцијалите за вработување (вработливост) на жените од немнозинските етнички групи на пазарот на трудот				
А. Имплементација*	X	X	X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	9.404.000	5.290.000	9.404.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	53.290.000	29.976.000	53.290.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	62.694.000	35.266.000	62.694.000	--
Зајакнување на улогата на партнерите на локално ниво на полето на подготовка и реализација на проекти од социјална вклученост				
А. Имплементација*	X	X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	1.090.000	726.000		
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	6.175.000	4.117.000		
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	7.265.000	4.853.000		
Поттикнување на социјална инклузија и на инклузивен пазар на трудот				
А. Имплементација*	X		X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	4.280.000	8.560.000	1.427.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	24.254.000	48.509.000	8.085.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	28.534.000	57.069.000	9.512.000	--
Справување со невработеноста на младите, жените и долгорочно невработените лица				
А. Имплементација*		X	X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	11.402.000	9.977.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	64.616.000	56.536.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	76.018.000	66.513.000	--
Зајакнување на капацитети за интеграција на пазарот на трудот со посебен акцент на жените од немнозинските етнички групи				
А. Имплементација*		X	X	
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	4.402.000	489.000	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	24.943.000	2.771.000	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	29.345.000	3.260.000	--
Реформа во судството				
Систем за собирање, обработка и анализа на статистичките податоци во судовите				
А. Имплементација *		X		
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	--	--
В.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	15.000.000	--	--
В.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	15.000.000	--	--
Други области				
Имплементација на Националниот акционен план за енергетска ефикасност				
А. Имплементација *	X			
В. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	763.183	3.075.000	1.537.500	615.000

V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	-	-	-	-
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	763.183	3.075.000	1.537.500	615.000
Имплементација на Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година				
A. Имплементација*		X		
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	-9.456.000	-4.687.200	-1.171.800
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	52.731.000	42.184.800	10.546.200
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	62.187.000	46.872.000	11.718.000
Имплементација на Стратегија за искористување на обновливи извори на енергија во Република Македонија до 2020 година				
A. Имплементација*	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	-6.000.000	-6.000.000	-9.000.000	-9.000.000
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	0
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	6.000.000	6.000.000	9.000.000	9.000.000
Југоисточно-Европската Транспортна опсерваторија (SEETO)				
A. Имплементација *	X			
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	0	0	0	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	3.077.355	3.077.355	3.077.355	--
Анализа и подготовка на нов Царински закон				
A. Имплементација *			X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	--	90.000	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	1.800.000	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	--	1.890.000	--
Имплементација на нов Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД)				
A. Имплементација *		X	X	
B. Директен нето ефект врз буџетот (доколку има)	--	1.250.000	1.250.000	--
V.1 Директен ефект врз буџетските приходи	--	--	--	--
V.2 Директен ефект врз буџетските расходи	--	1.250.000	1.250.000	--
Вкупен нето буџетски ефект				
Вкупен ефект врз буџетските приходи	457.680.862	1.036.169.529	427.728.766	147.635.200
Вкупен ефект врз буџетските расходи	2.241.592.592	4.377.042.890	3.925.130.303	3.233.837.031

* Почеток и доколку е потребно, крај на имплементацијата обележано со ознака "X"

Извор: Институции – учесници во изработка на ПЕП 2012 – 2014.

Институција - носител:
Министерство за финансии на Република Македонија

Сектор за макроекономска политика

бул. “Мито Хаџивасилев Јасмин”, бб.

1000 Скопје, Република Македонија

Интернет - страница: www.finance.gov.mk

Институции – учесници:

Министерство за финансии;

Народна Банка на Република Македонија;

Кабинет на Заменик Претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за економски прашања;

Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија;

Секретаријат за европски прашања;

Министерство за економија;

Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство;

Министерство за правда;

Министерство за труд и социјална политика;

Министерство за образование и наука;

Министерство за транспорт и врски;

Министерство за информатичко општество и администрација;

Комисија за заштита на конкуренцијата;

Агенција за супервизија на осигурување;

Агенција за вработување;

Комисија за хартии од вредност;

Агенција за капитално – финансирано пензиско осигурување;

Царинска управа;

Биро за јавни набавки.

Скопје, јануари 2012